AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene : 8, Cilt : IX, Sayı : 143

Rüzgârlı Sok. Ovehan ,
]Kdt: 3 Daire: 7
P. K. 582 — Ankara
19992 '(Yassı İsleri)
15981 (İdare)

Fiatı 60 Kuruş

•

Neşriyat Müşaviri:

Metin TOKER

•

imtiyaz Sahibi ve yazı içlerini fiilen idare eden Mes'uî Müdür:

Yusuf Ziya ADEMHAN

●

Umumi Neşriyat Müdürü .

Hamdi AVCIOĞLU

Teknik Sekreter :

M. Nevzat ÜNLÜ

•

Karikatür :

TURHAN

Fotoğraf :

Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN

ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

●

Klişe :

Desen Klişe ATELYESİ

●

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

●

Abone Şartları :

3 aylık	**(12 nüsha)**	**:**	**6 lira**
8 aylık	**(25 nüsha)**	**:**	**12 lira**
1 senelik	**(52 nüsha)**	**:**	**24 lira**

●

ilân Şartları :

8 renkli arka kapak (Tam Sayfa : 850 Lira
Kapak içi 800 Ura, metin sayfaları Santimi 4 lira.

●

Dizildiği ve Basıldığı Yer :

Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih : 31.1.1957

Kapak resmimiz:

Kral Suud

Cadillac'da bir sultan

Kendi Aramızda

Kalkınma hakkında

Bugünkü "kalkınma hareketi"nin süratına ayak uy duramıyoruz. 1957'-nin en alâka uyandırıcı hâdiseleri "Savı" la başladı. Fakat ne gam!., artık pahalılığa kargı, muafiyet kesbettik. Bereket hava, bedava!. O da parayla olsaydı acaba ne yapar, nasıl kalkınırdık? Meşhur bir ata sözü vardır: "A-yağını yorganına göre uzat''.. Biz de 'öyle yapıyoruz, büzüldükçe büzülüyoruz. Fakat artık sabrımız ' tükendiğinden ayakları' serbest bırakıverdik. O zaman da yorgan çok kısa geldi.' Onun 'için bu ata sözünü şu sekle soktuk: "Yorganını ayağına göre uzat"'.. Ama ne mümkün!'..

S. Kendirlioğlu - Ankara

●

Bir ziraat memleketi olan Türkiye-de nüfusun % 72 si köylerde o-turur. Köylüyü kalkındırmanın, millet olarak refaha kavuşmanın'', tek yolu, • eskiden olduğu gibi şimdi de zirai sahadan elde. edilecek gelirleri arttırmaktır. Bu yolda çok gayret sarfedildiği, çok para döküldüğü inkâr edile, mez. Ama ne var ki, harcanan paranın tek kuruşuna kadar memleketimize a-zami derecede faydalı '.olmasam temin etmek hepimizin borcudur. Bu, yapılan islerin^ rasyonel olup almadığını a-raştırmakla başlar. Ziraat ekonomisi, bir ata verilen bir avuç arpanın bile son damlasına kadar faydalı olmasını şart koşar. Bizde ise çbu mevzuda çalıgan, gayret gösteren insanların fikri - ve bedeni enerjilerinin faydalı hale getirilmesi' bile düşünülmemektedir. Bu kadarcık kusur kadı kızında da bu lunur, değil mi?

Duran Taraklı - Tokat

●

Son zamanlarda, bilhassa yüksek mevkilerdeki devlet adamlarımızda bir I Amerika özentisidir gidiyor. Meselâ İstanbuldaki son basın toplantısında, Başbakan plân ve program mevzuuna dokunarak "Amerika beş yıllık plânlarla mı bu hale ulaştı" diye sordu. "Orta Doğunun Amerikası olacağız", "Her mahallede onbeg milyoner var" seklindeki sözler de henüz kulaklardan silinmiş ' değil. Bu sözlerin altında yatan zihniyet, akla derhal Amerika misali bize uyar- mı, yoksa uymaz mı sualini getirmelidir. Aksi halde tehlikeli bir mecraya girilmiş olacağı muhakkaktır. Bize uymayan bir başka misal de Sovyet Rusyadır. İhtilâl sırasında iptidailiği ve zayıflığı sebebiyle Avrupa ekonomisinden en az yüz yıl geride bulunan Rusya, aradan 40 yıl geçtikten sonra dünyanın en büyük iki devletinden, biri haline gelmiş bulunuyor. Bize . hiç uymayan bu misalden acaba alınacak dersler yok mudur? Bırakınız Rusyayı, ya Yugoslavya?. İstilaya ve iç harbe rağmen Tito, on yılın sonunda "artık sanayileşme programımızı tamamladık, bundan böyle bu sahada büyük yatırımlar yapmıyacağîz" diyebilmiştir. İtalya Vanoni plânı ile en geri ve on kısır imkftnli bir bölgeyi kalkındırmakla meşgul. Japonya on yıllık bir plânın tatbikatına girişti. Hindistan yedi yıllık ve 1,5 milyar dolarlık bir plânı yürürlüğe koymak üzere. BU misaller ortadayken plâna omuz silkmeninf^sebebleri olsa olsa şunlardır: Üç veya beş yıllık bir, plân yapılıp açıklanırsa, bu plânda "ikramiye ve amorti" isabet etmeyen bölgeler halkının Muhalefet tarafından kolayca avlanması endişesi ve plân yerli, yabancı mütehassıslara hazırlatılacağı için, hükümetin dar muhakemeli seçmenler .indinde sadece bir tat organı olarak addedilmek ihtimalini hos karşılamaması..

Bu hal karşısında bütün münevver, lere olduğu kadar AKİS'in de omuzlarina düsen bir vazife vardır: İktidarın arkasına gizlendiği paravanayı devirmek.. Bunun' için İktisadi görüşlerin memleketimizin realiteleri muvacehesinde arzettiği manzaranın tetkik ve tesbiti ile "vatan sathında" kıymet, zaman ve emek sarfını önlemek için plân ve koordinasyonun kat'iyyen meş. rut 'bulunduğunu ispat etmek gelir. Demokratik müesseseler ve hukuk nizamı bahislerindeki celadetinizi, iktisat sahasına da - fakat aynı belirli hendese içerisinde - teşmil ederseniz, cidden büyük bir boşluğu doldurmuş ve memlekete en büyük hizmeti ifa etmis olursunuz.

M. Uğursal - İstanbul

●

Ankara Radyosunun hergün saat 18'de yayınlanan "Köylü Saati" programına artık "D.P. Propagandası Saati" dense daha İyi olacak. Yalnız bu programı hazırlayanlar acaba biliyorlar mı. ki, kaç köy akümülâtörsüzlükten ve pilsizlikten dolayı radyo dinlemek imkânından bile mahrum bulunuyor?

Yılmaz Alanyalı - Ufak

*

İstanbulda çıkan bir gazeteden öğrendiğimize göre Alman iktisadiyatı hırslı ve metodlu bir çalışma sonunda o kadar gelişmiş ki ortaya bir "bolluk buhranı" çıkmış. Dış ticaret altı yıldır geniş ölçüde pozitif bakiye veriyormuş. Mark o kadar. kuvvetlenmiş ki Alman iktisatçıları markın devalüasyonunu istiyorlarmış. İşte "kitabiler'Mn sevk ve idare ettikleri Alman iktisadiyatının durumu bu.. Şimdi sorarım Feridun Ergiri ve diğer "kitabiler"e: iktisatta kitaplara dört elle sarılmanın milli ekonomi bakımından mahzurlarını, bu misal üzerine iyice anladılar mı?

Özer Oral - İstanbul

Bütün sene bir taraftan "Görülmemis kalkınma*' teranelerini, diğer taraftan da "Bolluk ve vatandaşın artan iştira gücü" hikâyelerini' dinleye din-' leye usandık. Bolluk ve kalkınma bir arada mümkün olamıyacağına göre, kalkınma edebiyatçıları dillerinin al. tındaki baklayı çıkarsalar da hangi köyün yolcusu olduğumuzu biz de anlasak.

Latif Uzıner -' İstanbul

YURTTA OLUP BİTENLER

İktidar

Sürprizli **parti**

Bu haftanın basında bir adam, Yeşilköy hava meydanında hayli hayret uyandırdı. Hâdise Pazartesi günü cereyan ediyordu. Meydan bayraklarla süslenmişti ve bir askeri kıt'a selâm resmini ifa için yer almıştı, Başbakan, Adnan Menderes Libyaya gidiyordu. Refakatinde bir adam vardı ki, ipte hayrete o vesile oldu. Bu, Falih Rıfkı Ataydı. Menderes beraberine aldığı basın heyetine. Falih Rıfkı Atayı da iltihaka davet etmişti. Dünya gazetesinin başmuharriri bunu gayet tabii karşılamış ve kabul etmişti. Hakikaten kabul etmemesi için bir sebep yoktu. Falih Rıfkı Atay, kanaatlerini ve yazılarının havasım seyahatlere, temaslara, iltifatlara göre değiştiren gazetecilerden değildi. Babıâlide onun gibi bir başmuharrir daha vardı: Nadir Nadi. Bu İki gazeteci, davet edildikleri seyahatlarda dahi tahsisatı mestureden para almıyorlar, dövizlerinin bedellerini bizzat ödüyorlar, Başbakanın tatlı olduğunda zerrece şüphe bulunmayan sohbetinin de tesiri altında kalmaksızın dönüşte, hiç birşey olmamış gibi makalelerine devam ediyorlardı. Kendilerinden memnun kalmayan ve bu gibi münasebetleri zaman zaman kızgınlık neticesi sekteye uğratan Adnan Menderesti. Halbuki Adnan Menderes Falih Rıfkı Atay ile Nadir Nadi gibileri, kızacak yerde anlamaya çalışmalı, anların yaptığının hakikî gazetecilik olduğunu kavramak, ötekilerden bir çoğunun kıymet ifade etmediğini takdir etmeliydi.

Buna rağmen hâdise, bilhassa Muhalefet çevrelerinde haftanın en mühim hâdisesi olarak ele alındı. Bazı fesat diller "Nihad Erimden sonra sıra Falih Rıfkı Ataya geldi" diye imalı sözler sarfediyorlardı. Halbuki Falih Rıfkı Atay, bu neviden hareketler mevzuunda hiç değişmemişti ve batılı kafasını muhafaza ediyordu.

Basın heyetine alıngan Safa Kılıçlıoğlu katılmamıştı. Yeni Sabahın sahibi -belki de meslekten gazeteci oldukları için- Falih Rıfkı Atayın ve Ahmet Emin Yalmanın dahil bulunduğu bir gruba katılmak İstememişti. Aynı şekilde Bahadır Dülger de davet edilmemiş olmaktan dolayı üzgündü. Nitekim Havadis gazetesi, tıpkı Teni Sabah gibi basın heyetini teşkil edenlerin ismini Anadolu Ajansının bülteninden çıkarıp atfa. Menderesin iltifatı küçük kıskançlıkları tahrik ediyordu. Buna mukabil uçakta Başbakanın, yanına D.P. İstanbul İl İdare Kurulu Azası ve İstanbul Ekspres gazetesinin sahibi Mithat Perini oturtması basın heyeti içinde hasede yol açtı.

İşte, radyolarımızın pak mühim addettikleri Libya seyahati böyle bir hava içinde başladı. Seyahatin ele alınmaya değer tek tarafı da, zaten bu oldu.

Davul Çalanlar

Amerikan heyetiyle görüştü diye Kasım Güleğe radyodan yapılan hücumları dinlemiş, Zaferde yazılanları okumuştuk. Son plağı pek değerli İstanbul milletvekili Firuzan Tekil bir D.P. kongresinde çaldı. İşte, üstadın buyurduğu:

"—Bugün Türk milletini, her bakımdan kendisine itimad ettiği bir hükümet idare etmektedir. Türkiye'ye gelecek ya-, bancı hükümet temsUciIerine da, ancak bu hükümet muhatap olabilir".

*

Simdi, 18 Ocak tarihli Londra; Times'i açınız. Meşhur heyete dahil olup İstanbuldan Londra - ya gitmiş olan bol kaşlı sendikacı John L. Lewis gazetecilerle görüşmüş. Gazetenin 8 inci sayfasının 5 İnal sütununu Bay Tekile tercüme edelim,:

"Mr. Lewis Maliye Bakanını, görmüştür ve Hükümetin diğer azalarıyla Muhalefeti de görmek ümidindedir".

Ama Bay Tekil diyecek ki "London Times bizim Demokrat İktidarımızın amansız düşmanıdır, bunu bizi müşkül mevkie düşürmek için yazmıştır".

Mükemmel:

O kaide açalım Daily Telegraph'ın 18 Ocak tarihli sayısının 7 inci sayfasını ve o sayfanın 3 üncü sütununa bakalım. Tercüme edeceğimiz kısmın İtalik kelimeleri gazetede tırnak içindedir. Yani Eisenhower'in temsilcisinin kendi sözleridir:

"Mr. Lewis Avam Kamarasındaki *ekseriyet ve Ekalliyet partilerinin* görüşlerinin ne olduğunu öğreneceği ümidindedir".

Adamlara Eiscnhower tarafından verilen vazife bu!

●

Acaba Bay Teldi bize B.B.C. den naklen veya İngilterenin en münevver bölgesi allı letvekillerinden birinin ağzından şöyle birkaç cümle tercüme edebilir ini?

"Bugün İngiliz milletini, heç bakımdan kendisine itimad ettiği bir hükümet idare etmektedir. İngiltereye gelecek yabancı hükümet temsilcilerine de, ancak bu hükümet makat tap olablir". "

Beklenen toplantı *

Başbakan haftanın sonunda İstanbula dönecek ve 7 Şubatta da vaad ettiği "mutad basın toplantıları" nın İkincisini yapacaktı. İhtimal ki d toplantıya da, geçen toplantıya çağrılan gazeteciler çağırılacaktı. -İstanbul basım-. O takdirde "Libya seyahatinizin intihalarım lütfeder misiniz?" gibi hayati suallerle iktifa edil* mesi pek mümkündü. Zira son toplantıda, asıl sorulması gereken suallerden' hiç biri sorulmamıştı. Halbuki hakiki gazeteciler, için sorulacak ne sualler vardı. Meselâ bunlardan biri şuydu: "Randall geldiği zaman, hükümetinizin müstakbel iktisadi siyaseti hakkında bir yeni istikamet çizmiştiniz. Bu istikameti değiştirip yeniden eski yola avdet etmiş olmağa* zın mucip sebeblerl nelerdir?" idi. Bir başkası şuydu: "Menderes IV. hükümetinin programında vaad edilen ve demokratik adimle ilgili bulunan kanun tadilleri niçin bugüne kadar yapılmadı." Şöyle bir sual de vardı: "İstanbulu Kalkındırma /Derneğinin broşüründe imar mevzuunda yapılan tenkitler hakkında ne dersiniz". Şu da alâka, uyandırıcı Mr sual olabilirdi: "1954'den bu yapa Başbakan olarak kaç gazeteci hakkında dâva açtınız". Bir başka sual "Kıbrıs mevzuunda Feridun Erginle görüşecek misiniz" idi. Nihayet Dış politika mevzuunda alâka uyandırıcı sualler sorulabilirdi.

Tehlike çanı

Bu hafta içinde gazetelerde gene, C.H.P. Gençlik Kolları ile Hür. P. Fikir Ocakları arasındaki tartışmanın yeni perdeleri yer aldı. Gençler birbirlerine tarizde bulunuyorlar, birbirleriyle laf yarışına çıkmışa benziyorlardı. Bir tarafın her sözünü öteki taraf cevaplandırıyor, bu cevaplandırma yeni sözlere yol açıyor, yeni sözler yeni cevaplandırmaları gerekli kılıyordu. Hâdise karşısında üzülmemek elde değildi.

C.H.P. ve Hür. P. Gençlik teşekkülleri iki partinin arasına işbirliği meselesinden kara kedi girdikten sonra temaslarına devam etmişler, aynı ideal yolu üzerinde ilerliyeceklerini bildirmişlerdi. Bu takdire lâyık hareket o zaman alkışlanmış ve Genel Merkezin partizanlarına örnek diye gösterilmişti. Hakikaten sevinmemeye de imkân yoktu. Gençler küçük hesaplan arkaya atmış görünüyorlar, gayelerinin memlekette demokratik ananeleri gerçekleştirmek olduğunu söylüyorlardı. Bu, ilerisi için bir ümid ışığı mahiyetindeydi. Aslında her İki. Genel Merkezde de bundan memnuniyetsizlik duyanlar yok değildi. Gençlik teşkilâtının kendi oyunlarına gelmemiş olması, ayrı ideal taşıması memnuniyetsizi;-

BATILI ÖLÇÜLER

İktidar ile Muhalefet arasındaki tartışmalardan biri, Demokrasinin tarifi mevzuundadır. Aslında böyle bir münakaşa abes. Demokrasinin birkaç şekli olmadığım partilerimiz Muhalefetteyken pek âlâ biliyorlar, fakat İktidara geçince bu kanaatlerinde değişiklik vuku buluyor. İktidarda olanlar Demokrasinin kendilerine tahmil ettiği vazifeleri yapmamak için bin dereden su getiriyor, "Hakiki Demokrasi"nin yeni yeni icaplarını keşfedip piyasaya sürüyorlar. Buna mukabil Muhalefette kalanlar Demokrasi tarafından tanınan hakların tamamından istifade müsaadesi peşinde koşuyorlar. Tabii böyle münakaşaların cereyan ettiği memleketlerden biri olan Endonezyada Cumhurbaşkanı Sukarno - nun tutumu çok daha samimidir. Cumhurbaşkanı Sukarno Demokrasinin batıdaki manasıyla Endonezyada tatbikine imkân bulunmadığını resmen beyan etmiş, gene resmen rejimini bir "Güdümlü Demokrasi" olarak tarif etmiştir. Elbette, başında sıfat taşıyan Mitim Demokrasiler gibi "Güdümlü Demokrasi" de ciddi bir Demokrasi olmadığından Endonezya karışıklık içindedir. Üstelik Sukarno İktidara "Güdümlü Demokrasi olmaz, Demokrasiyi herkesin anladığı mânada anlamak zorundayız, o Demokrasiyi de biz kuracağız, reylerinizi bize veriniz" diye propaganda yaparak gelmediğinden ellerini, kollarım daha serbest hissetmektedir.

Bizde de İktidar mahfillerinden zaman zaman "Bu memleket henüz Amerikan veya İngiliz Demokrasisini kaldırmaz" tarzında sayhalar yükselmekteyse de D.P. Muhalefet senelerinde bambaşka hava çaldığından handikaplı vaziyettedir ve antidemokratik usuller daha ziyade "Hakiki Demokrasi budur" diye müdafaa edilmektedir. Buna karşı Muhalefet dikilmekte, Demokrasinin ancak batıdaki manasıyla bir değer taşıdığım, oradaki Ölçülerden başka ölçüsü olamayacağını söylemektedir. Ama bizzat kendisi, buna örnek olmakta mıdır? Bizzat kendisi, tavsiye ettiği yoldan yürümekte midir? Sanmıyoruz.

*

Bakınız Enver Güreliye. Hür. P. nin İkinci Başkanı. Okumuş, yazmış, lisan bilen, dünya görmüş bir münevver. Gazetelere beyanat yapıyor. Söz Dış Politikaya geliyor. Söylediği şu: Misafir Başbakanların memleketimizde bulunduğu şu ânda Dış politikayı bir polemik mevzuu haline getirmiyeceğim! Muhalefetin istediği gibi bir Demokraside böyle bir yasağın mevcudiyetinden haberimiz yok Misafir Başbakanların memleketimizde bulunmaları, Dış Politika münakaşalarını niçin dondursun, buna akıl ermez. Hatta o Başbakanların memleketlerinin Dış Politikasını dahi Başbakanlar Türkiyedeyken tahlil veya tenkid etmek son derece tabiî bir hâdisedir. Elbette, tek parti devrinde gelen misafirleri kendi şeflerimiz gibi övmek, gazetelerde onlar hakkında sitayişkâr yazılar yazmak, onlar buradayken "Şefin etrafında sarsılmaz ve müttehid bir kitle olduğumuz" intihamı vermek vazifelerimiz arasındaydı. Ama o, bir geçmiş rejimin icabıydı. Bugün öyle usullere iltifat etmek gerekir. Herkes kendi fikrini, her zaman söyliyebilecektir. Hür. P. İkinci Başkanının Dış Politika hakkında ne düşündüğünü misafir Başbakanlar memleketimizdeyken söylemesinde üstelik fayda vardı. Misafir Başbakanlar da Hür. P. nin görüşlerini öğrenmiş olurlardı. Madem ki Muhalefet Batıdaki muhalefetler gibi memleketin her meselesinde fikir sahibi olmak iddiasındadır, bu fikirlerini evvelâ açıklamalıdır.

Pakistan Başbakanı buradayken Pakistanı tenkit etmemek! Neden? Bilâkis, eğer bir tenkit sebebi varsa onu Pakistan Başbakanı aramızdayken yapmak lâzımdır. Partileri hür, basını hür memleketlerde, bizim batımızda ölçü budur. Misafir varken tartışma yapmamanın büyük kitleye dahi daha tabiî geldiğinde şüphe yok. Tıpkı yabancılarla temasın iyi gözle görülmediği gibi.. Ama İktidarın kullandığı bu hislere, bu alışkanlıklara Muhalefet de esir olacaksa neyi temin için mücadele ediyoruz? Büyük kitleye Demokrasinin icabının ne olduğunu göstermek, ancak o icaplara uygun olarak bizzat hareket etmekle olur. İktidara bakarsanız Londrada çıkan yahudice gazete İstismara yelteniyor diye hükümetin Dış Politikasına aykırı tok bir söz dahi caiz değildir. Memlekette birçok kimsenin aynı şekilde düşündüğünden herkes emin olmalıdır. Ama bu, içinde bulunduğumuz, İçinde, bulunmak İstediğimiz rejime aykırı, yanlış, başka bir rejimin icabı olan bir düşünce tarzıdır. İtham edilmek, hatta tehdit altında, tutulmak pahasına, da olsa, kendimizi buna kaptırmamamız gayemizin selâmeti bakımından şarttır.

Yok gaye, Muhalefet içinde, aştık meşhur olmuş bir tâbirle "Müesseseyi kurtarmak" İse, başka "Müessese kurmak" peşinde olanlara, bir takım hukukçulara, profesörlere, gazetecilere ne diye kızıyoruz? örneği biz verdikten sonra,?.

ğin başlıca sebebini teşkil ediyordu. Bunlar, gençleri de ellerinde koz olarak kullanmak istiyorlardı.

tik hatayı C.H.P. Gençlik kollan yaptı. Bu kollar dinamik bir genç gazeteci o]an İzzet Sedesin başkanlığında iyi çalışıyordu» Fakat kongrelerinde okunan raporda C.H.P. li gençler partilerine ve bilhassa Genel Başkanlarına karşı Hür. P. liderlerinden bazılarının sarfettikleri kaba tâbirleri protesto etmekten kendilerini alamadılar. Aslına bakılırsa münasebetsizlik, böyle bir reaksiyonu hesaplayamayacak kadar "taktik kurbanı" olmuş kaba söz sahiplerindeydi. Ama Gençlik teşekkülleri umumî efkârca hükmü verilmiş, üstelik alâkalı C.H.P. çevrelerince cevaplandırılmış ve nihayet eskimiş olan bu hücumları hiç bahis mevzuu etmiyebilselerdi çok daha iyi yaparlardı. C. H. P. lilerin tarizi, Hür. Partili gençlerin kendi partilerini müda-

İzzet Sedes
Gençlik ateşi

faa için harekete geçmelerine yol açtı. Onlar da C.H.P. Gençlik kollarım partileri tarafından kullanılan âletler olarak tavsif ettiler. Onu C.H.P. lilerin mukabelesi takip etti. Bu sefer C.H.P. Gençlik kollarının Ankaradaki teşkilâtı işin içine karıştı. Bir hata, mütemadiyen yeni hatalara temel oluyordu. Münakaşanın gittikçe tatsızlaştığı açıktı ve hemen kesilmesi zamanı gelmişti.

Yeni temas lüzumu

Partiler arasındaki dostlukların birbirini kırmayan partililer tarafından gerçekleştirileceği öylesine açık bir hakikattir ki üzerinde durmaya bile değmez, Hür. Partisinin Fikir Ocaklarını idare eden Turan Güneş bu vadide, faydalı bir rol oynayabilir. Teşebbüs kimden gelirse

Turan Güneş
Hoca, hocalığını unutmaz

Nihat Erim
(1945 - 1957)

gelsin C.H.P. li ve Hür. P. li gençler aralarındaki samimi teması hemen tekrar kurmalılar ve bu neviden "sen dedin-ben dedim" kavgalarını bırakmalıdırlar.

Kıbrıs

Londradan dönüş

Bu haftanın ortasında İngiliz Dış İşleri Bakanlığı bir tebliğ yayınladı. Tebliğde Türkiye hükümetinin Lord Radcliffe'in tekliflerinden doğan muayyen bazı hususların aydınlatılması için Prof. Nihad Erimden Kıbrıs ve Londrayı ziyaret etmesini istediği belirtiliyor, müzakerelerde "faydalı fikirlerin teati olunduğu" kaydediliyordu. Diplomatik lisandan anlayanlar bundan, bahis mevzuu ziyaretleri İngilterenin resmî bir temas addetmediği neticesini çıkardılar .Üstelik bahis mevzuu olanın "muayyen bazı hususlar"dan ibaret bulunduğu da bilhassa ifade olunuyordu. Tebliği takiben Nihad Erim, gidişinde dostları Safa Kılıçlıoğlu ve Vedat Dicleli tarafından uğurlandığı Yeşilköy hava meydanına döndü.

Nihad Erim üzerine aldığı vazifenin ifasında, daha baştan birkaç vahim hata yapmıştı, ingilizler üstadın "Sir John Harding'i % 80 kazandık" gibi beyanlarım hiç beğenmemişler, bunu ciddiyetle kabili telif görmemişlerdi. Nitekim bir kaç gün sonra bizzat Sir John Rarding bir tekzip yayınlayarak Nihad Erimle arasında herhangi bir anlaşmaya varmanın bahis mevzuu olamıyacağını bildirmek zorunda kalmıştı.

Aslında temaslardan İngilizlerin Anayasa üzerinde esaslı' bir değişikliğe ' yanaşmayacakları neticesinin çıkması lâzımdı. Zira İngilizler hakikaten şimdilik, teklif ettikleri Anayasanın kabulünü istiyorlar ve bunun tatbikinden faydalar bekliyorlardı. Adanın taksimi, havaya atılmış bir lâftan başka şey değildi. İngiliz Müstemlekeler Bakam bunu Avam Kamarasındaki meşhur demecinde hiç bir tereddüde mahal bırakmıyacak şekilde ifade etmişti. İngilterenin vaziyeti şuydu: Majestenin hükümeti, Lennox-Boyd'a göre mükemmel bir Anayasa teklif ediyordu. Bu Anayasa yürürlüğe konacak ve böylece Adaya Self-Government verilmiş olacaktı. Bu, İngilterenin bir iç işiydi. Anayasa yürürlüğe konduktan ve işledikten sonra "şartlar müsaade edince" Self-Deterornination'a geçilecekti, İngilterenin ümidi, Ada halkının ekseriyetinin Anayasanın tatbikinden öyle memnun kalacağı idi ki, Adalılar Kraliçenin tacına bağlı kalmakta devamı tercih edeceklerdi. Yani Self-Determination'un o safhasında Adalılara "Kraliçenin tacına bağlı kalmak istiyor musunuz, istemiyor musunuz" suali sorulacaktı. Ekseriyet Yunanlı olduğuna göre, kararda elbette ki en büyük rol onların olacaktı. Şimdi Lennox-Boyd diyordu ki: "Bakınız, o zaman ayrılmaya kalkışırsanız, biz kendi mukadderatını tayin hakkım Türklere de tanıyacağız ve Ada ikiye bölünmüş olacak; bunu böylece biliniz". Yoksa kısa bir istikbalde Adayı Türkiye ve Yunanistan arasında parçalamak, sonra da good-bye deyip gitmek Majestenin hükümetinin hatırından geçmiyordu. Bizim Üzerine atladığımız Taksim, henüz, "Tünelin ucunda görülen ihtimallerden biri" idi. Adanın tamimi Yunanlılara bırakılmıyacaktı. Bu katiydi. Ancak aktüel mesele. Anayasa meselesiydi ki ; Radcliffe plânı, prensip itibariyle Türklere veto hakkının tanınmasına açıkça muhalifti. Böylece ihtilâf, hakiki mahiyetine irca olunduğunda, kolay halledilecek bir ihtilâfa benzemiyordu.

KÜÇÜKLÜK

Ankarada acıklı bir kaza oldu. "İmar hareketleri" cümlesinden olmak üzere kesilmekte bulunan ağaçlardan bir kavak, amelelerin tedbirsizliği yüzünden devrildi ve altında kalan genç bir tıbbiyeliyi öldürdü. Ameleler ağacı yarı kesip paydos etmişlerdi, işi tamamlamayi ertesi güne bırakmışlardı. İşi, hem de feci şekilde bir rüzgâr tamamladı.

Istırap duymamaya imkân yok. Genç tıbbiyelinin Belediyeye infial duyan arkadaştan da çok haklı. Mesuller,, şüphe yok cezalandırılacaklardır.

Ama şimdi geliniz ve Ulus gazetesini görünüz. Hâdisenin yazılısından takdim edilişine her şey bir tek gayeyi istihdaf ediyor: Genç tıbbiyeliyi imar ve dolayısıyla İktidar öldürdü. Muhalefetlerin en meşru hedefinin iktidardaki partinin yerini almak' olduğu muhakkak. Sunun için İktidardaki partiyi yıpratmaya çalışmak da Muhalefetin hakkı. Ancak dünyanın hiçbir memleketinde böyle hâdiseleri istismar ve böyle istismarlardan faydalanılarak yapılan ' hücumlar nefretten başka his tevlit etmez. Bunun adı her yerde "küçüklük"tür. Ne kadar küçüklük, biliyor musunuz ? Zaferin, bir otomobil kazası yapan Kasım Güleğe "katil" demesi kadar...

Ne yazık, şimdi aynı silâhı 6 Kasım Gülegin gazetesi kullanıyor.

Ayıp Ulusa!

İmar

Psikoz

Geçen hafta içinde, uzun zamandan beri beklenen ses nihayet yüksekli. Bu, İstanbullu'nun sesiydi. İstanbullu, bir kısım muteber basınımızın da gayretiyle gözü kamaştırılmış haldeydi. Gazeteler büyük resimler neşrediyorlar, istikbale ait parlak levhaları gözlerin önüne seriyorlardı. Herşey Başbakanın bir basın toplantısında başlamıştı. O Basın toplantısında, dinliyenleri daima tesir altında bırakan D.p. nin 1 No. lu hatibi, gazetecilere müstakbel Istanbulun göz kamaştıran bir tablosunu çizmişti. Sonra, şehirde açılacak ve ferrahlatılacak yerleri anlatmıştı. Boğazın iki sahilindeki binalar yıkılacak ve geniş kornişler yapılacaktı. Sirkeciden Floryaya, bütün sahil çir-

kinliklerini gözden silecek bir kıyı güzergâhı inşa edilecekti. Londra asfaltında otomobille seyran yapanlar, yeknesaklıktan kurtulmak istedikleri vakit,bu ikinci yolu ihtiyar edebileceklerdi. Dar sokaklar açılacak ve sıkışık geçitler yıkılacaktı. İsmi belli olmamakla beraber, haliç üzerinde üçüncü bir köprü kurulacaktı. Boğazı - çinde 200 milyon liraya bir asma köprü yaptırılması dahi bahis mevzuu idi. Halicin etrafındaki depolar, fabrikalar ve tersaneler de yok edilecekti. Kâğıdhane, Lale devrinde olduğu gibi, yine bir mesire haline getirilecekti. Haliçten Süleymaniyeye 70 metre genişliğinde bir "hıyaban" açılacaktı. Süleymaniyenin etrafındaki mahalleler yıkılacaktı. Bakırköy hastahanesi ile Yeşilköy feneri arasındaki 6 kilometrelik sahada 60 bin nüfustuk ve 600 milyon liraya mal olacak yepyeni modern bir şehir kuru-harrirleri, hatta başmuharrirler İkinci Fatih, Üçüncü Fatih gibi malûm edebiyatın numunelerini vermeye koyulmuşlardı.

Gecen hafta, bu psikozun dağılmakta olduğunun ilk belirtileri ortaya çıktı. İstanbullu, etrafına daha acık bir .çözle bakıyordu,

lstanbullu'nun sesi

Hadise şudur: "İstanbul Kalkınma Derneği", geçen hafta, mühim bir risale neşretti. Bu risalede, umumî bir plân hazırlanmaksızın İstanbulda geniş bir kalkınma hareketine girişilmesi tenkid ediliyordu.

Bu mevzuda Cumhuriyet'in yazdığına göre, "İstanbul Kalkınma Derneği" dört veya beş sene evvel Prost plânının bir revizyona tâbi tutulması için teşebbüse geçmişti. Üniversitelerin, mesleki teşekküllerin, ihtisas * adamlarının ve milletlerarası şöhret sahibi şehircilerin ile takip edilmekte olduğunu belirtmek ve muhterem Başvekilimizden ve hükümetimizden bu beyanlarımızı son derece Samimî bir vazife ve yurtseverlik duygusu altında yaptığımıza inanmalarını rica etmek isteriz". Endişenin sebebi "Şehir trafiğini ferahlatmaya matuf bir 'takım açma faaliyetleri şeklinde başlayan ilk hareketin, süratle büyüyerek, İstanbulu yeniden inşa derecesine varacak, milyarlık projelere doğru inkişaf etmesi' idi.

"İstanbul Kalkınma Derneği" bu risaleyi neşrederken Ankarada da, imar hareketinin hızla devam ettiği görülüyordu. Gece kondu mahallelerinde, bu yüzden bazı hadiseler çıkmıştı. Ankaranın en kesif ticaret merkezini teşkil eden Ulus meydanında ve Karaoğlanda, dükkânlardan bir kısmı yıktırılmıştı. Yalnız yetiştirilmesi yirmi beş sene süren Ata-

Ulus Meydanının bu günlerdeki manzarası

Yarattığı şehre Atatürk hayretle bakıyor

lacaktı. Gökleri tırmalayan binalar inşa ederek, İstanbulun muhtelif semtlerine bir Wall Street havası verilecekti

Çizilen müstakbel İstanbul tablosunun tek bir eksiği vardı: Eser sahibinin nereye heykeli dikileceği söylenmemişti. Fakat bu bir mesele değildi. Vaadedilen güzel İstanbulun hakikat haline gelmesini istemiyecek tek bir vatandaş tasavvur olunamazdı.

İşte İstanbullu' nun patlayan bir magnezyum alevi gibi gözlerini kamaştıran, müstakbel İstanbulun bu hayali tablosu olmuştu. Gerçi daha o zaman, sütten ağzı yanmış olanlar "Ama, efendim..." diyecek olmuşlardı. Fakat kendilerine derhal sert bir cevap verilmişti: "Ne, yoksa siz İstanbulun imarını istemiyor musunuz?". Sonra da ateşli bazı fıkra mu-müşterek çalışmalarıyla umumî bir plân hazırlanmasını istemişti. Fakat o vakittenberi, giriştiği teşebbüsten tatminkâr bir netice alamamıştı.

"İstanbul Kalkınma Derneği", büyük bir şehirde, pek çok binanın yıktırılmasını ve baştan yapılmasını gerektiren bir imar hareketinin Avrupai mânada bir plâna dayanmaksızın yürütülmesini mahzurlu görüyordu.

Üstelik, İstanbul çapında bir yıkma ve inşa ameliyesinin ihtiyaç göstereceği milyarlarca liranın hangi kaynaktan temin edileceği meçhuldü. İnşaat malzemesinin 1ç piyasadan veya ithalâtçılardan tedarik olunmasına da fiili imkân yoktu.

Dernek şöyle diyordu: "Bütün bu şartlar içinde girişilen muazzam imar hareketlerinin. Derneğimizce endişe türk bulvarındaki çamlar, sökülmüştü. Kızılayın duvarları yıkılmış. ve kaldırımları parçalanmıştı. Ankaranın en mamur yerinden en fakir kölesine kadar, imar kazmasının izlerine rastlanıyordu. Kış kıyamette, sokaklar çamurdan geçilmiyordu.

"Bizde iş, başka türlü görülmez" diyen mütevekkillerden "Vay, şimdi de şehirlerimizin imarına da mı mani olacaksınız" diye gözlerini açan hiddetlilere kadar herkes, dâvanın bu olmadığını artık görmeye başlıyordu. Böylece "imar meselesi" bir propaganda işi olmaktan çıkarak memleketin en büyük meselelerinden biri haline geliyordu. En büyük ve en vahim...

Mazinin günahı

Napolyon harplerinde, Babıâliye gözdağı vermek isteyen İngilizler,

Marmaraya donanma göndermişlerdi. Ani bir baskınla Çanakkaleyi geçen İngiliz amirali, Ahırkapı önlerine dayanınca Babıâliye bir ültimaton vermişti. Talepleri yerine getirilmezse, İstanbulu bombardıman edeceğini bildirmişti.

O sırada, Fransız elçisi General Sebastien, Osmanlı devletine bir hizmet ifa etti. Üçüncü Selime, İngiliz donanmasının topları ve tahrip kabiliyeti hakkında etraflı malûmat verdi. Düşman donanması bütün cephanesini kullansa dahi, ika edebileceği zararın o zaman mahalleleri topyekûn birer taş yığını haline getiren yangınlar yanında pek cüz'î kalacağım belirtti. Surlar üzerine ve yüksek mevkilere yerleştirilecek topların, İngiliz donanmasını şehire yaklaştırmıyacağım da, izahatına ilâve etti. Neticede, Britanyalı amiral İstanbulu bombardıman edemeden döndü ve Çanakkaleden geçerken sahil bataryalarının ateşi altında zayiata uğradı.

Adnan Menderes
1958 için Belediye Başkanlığı mı?

Avrupada, beşyüz seneden beri, denizden ve havadan yapılan bombardımanlarla harap edilmemiş sayılı merkezlerden biri de İstanbuldu. Fakat topların ve bombaların sebebiyet verebileceği tahribattan çok daha fazlasını, İstanbulun nimetlerinden faydalananlar yapmışlardı. Yanan mahallelerde, birbirine benzemiyen çirkin, üslupsuz binalar yükselmişti. Yolların güzergâhı, sanki seyriseferi tıkamak maksadiyle tâyin edilmişti. Bir taraftan Boğaziçi sırtlarındaki ağaçlar yok edilirken, diğer taraftan sahilde fabrikalar, kömür depoları, antrepolar tesis edilmişti. Avrupalılar, "Altın Boynuz" dedikleri Haliçi gösteren eski tabloları müzelerde, şatolarda ve saraylarda hayranlıkla seyrederken, İstanbullular bu tarih yadigârı güzelliği, etrafında yaptıkları fabrikalar, İmalâthaneler, haller ve depolarla ve sularına döktükleri pisliklerle berbad bir hale çevirmişlerdi.

Platonik şehircilik

Cumhuriyet devrinde, İstanbulu güzelliştirmek için birşeyler yapmağa lüzum hissedildi. Bu maksadla, Avrupadan Prost adında bir mimar getirildi.

Mimar Prost, uzun seneler İstanbulda kaldı. Taşlarına ve çukurlarına kadar, şehrin her yerini tanıdı. Dünya coğrafyasında benzeri olmayan bu pırlantayı işlemek ve kıymetlendirmek gayretiyle işe koyuldu. ömrünün en verimli yıllarını, İstanbul plânlarına göt nuru dökerek geçirdi.

Mimar Prost, şehircilik sahasında derin bilgi sahibi idi. Fakat bilgisinden İstanbulu faydalandırabilecek fiili bir kuvveti yoktu. O tarihlerde, İstanbula şekil vermeğe çalışanlar da Prost'tan ibaret değildi. Rakipleri vardı. Bazan bir vali ve belediye başkanı çıkıyor, şehir bütçesinden koparabildiği tahsisatla İstanbulun bir köşesini kendi görüşüne göre yapmağa veya bozmağa muvaffak olabiliyordu. Vali ve belediye başkanlarının gayret ve alâkalarını teksif ettikleri yerler, bilhassa hükümet büyüklerinin sık sık geçtikleri caddelerdi. Mahalle içlerinin mukadderatı ise, büroların estetik endazesine terk edilmişti-

1950 de iş başına gelen iktidar, sinir hastalıkları profesörlüğünden valiliğe getirilmiş olan zatı iş başında bıraktı, fakat Mimar Prost'u geldiği diyara iade etti.

Çift Sukutu hayal

İstanbul halkının yarım milyon reyi, D.P. nin mukadderatında rol oynamıştı. Partinin ileri gelenleri 1946'da, 1950'de ve 1954'de İstanbulluların reyleriyle mebus seçilmişlerdi. Fakat geçen yıla kadar, kimse İstanbulun imara muhtaç bir şehir olduğunu hatırlamadı.

Filhakika iktidar büyükleri, zamanlarının mühim bir kısmını İstanbulda geçiliyorlardı. Asyadan gelen hükümdar, prens ve vezirlere saraylarda balolar ve ziyafetler veriliyordu. Florya plajlarına giden, yol üzerinde, resmi plâkalı lüks otomobiller meşhur simaları durmadan taşıyorlardı. Adada ve Beyoğlunda, oyun klüplerinin yeşil çuhalı masaları başında, tanınmış simaların vakit geçirdikleri biliniyordu. Park Otel, memleket çapında şöhretlerin karargâhı haline gelmişti.

Fakat iyi günlerini İstanbulda geçirmekten hoşlananların zihinleri, muhakkak Anadolu yaylaları ile meşguldü. Vadilerde kurulan barajların, yaylalarda açılan yolların, şehirlerde yükselen fabrikaların ve köylerde yaptırılan çeşmelerin birçok muamelesi İstanbulda cereyan ediyordu. Kalkınmamızı idare edenler, temel atma ve açılış şenlikleri için Anâdoluya gitmiyor değillerdi. Fakat bir an evvel İstanbula dönebilmek için, "gündüzleri yetişemedikleri takdirde, gün kazanmak için geceleri de tören yapıyorlardı".

Seneler böyle geçti. Çocuklar büyüdüler ve gençler Orta yaşlılar arasına karıştılar D.P., iktidar sandalyasım bir hayli eskitti. İstanbul, hâlâ boynunu bükmüş bekliyordu. Fakat İstanbul beklerken, İktidar Amerikan yardımından, bütçeden ve Merkez Bankasından aldığı paraları başka maksadlara sarf edip tüketmişti.

Milyarlar sarfedilmiş, fakat kalkınmanın fiilî neticeleri meydana çıkmamıştı. Vücuda getirilen eser, D.P. lilerin hayalinde, gelişen bir ağaç şeklinde canlandırılıyordu. Lâkin senelerdenberi kökleri altın ve dövizle sulanan bu ağaç, bir türlü meyve vermiyordu. Memleket iktisadiyatı, günden güne şiddetlenen sıkıntılar içinde idi. Halkın vaziyetten memnun olmadığına dair ortada kuvvetli belirtiler vardı.

Dr. F. K. G.
Doktor kalsaydı ne iş vardı!

İktidardakiler, bu hale bir mâna veremiyorlardı. Onlar kalkınmak için herşeyi yapmışlar ve bir mahallede (bilhassa Maçka, Şişli ve Nişantaşı civarında) on veya oniki milyoner çıkıncaya kadar imkân dağıtmışlardı. Böyle bir iktidara karşı nasıl olur da tenkit sesleri yükseltilebilirdi?

Yeni bir ilham

İdeal arkadaşları, memnuniyetsizlik sebeblerini keşfetmekte gecikmediler. "Sathı vatan" çok genişti. Kalkınmanın milyarları uçsuz bucaksız vatan topraklarına dağıtılınca, kilometre başına düsen hisse çok bir şey tutmuyordu. Kalkınmanın muşahhas delilleri, Anadolu yaylasının heybeti karşısında ufalıyor, adeta gözden siliniyordu.

Bu yalnız memleketimize has değildi. Sümerler vb Akatlar da, su te-

CUMHURİYET TARİHİMİZDEKİ BOŞ YER

Metin TOKER

Bir devlet adamı İçin ihtirasların en asili, hiç şüphe yok Tarihte kendisine İyi Mr yer ayırabilmek ihtirasıdır. Milletine hizmet eden, memleketinde bir devir açan devlet adamları isimlerini ebedileştirmiş olurlar. İşin zor olduğu muhakkaktır. Bunun en güzel delili uzun, upuzun asırlar sonunda, yüz binler ve yüzbinlerce devlet adamından bugün hayırla anılan ancak bir avucun kalmış olmasıdır. Zamanlarında kendilerini artık 'Tarihin malı" sayan nice hükümdar, politikacı, siyaset adamı kara toprak vücudlarını örttükten birkaç gün sonra -hatta evvel- hafızalardan da yok olup gitmişlerdir. Yaşanılan devirde hakikatler, unutkanlığın adesesinde seldi değiştirirler. Nice devlet adamı vardır ki otuz yıl evvelki edebiyatı, ısıtıp umumi efkarın önüne koymuş, onu oyalayabilmiş, kendisini bir yenilik yapmış, hır yeni çağ açmış gibi alkışlatmış, ama Tarihçi kalemini eline aldığında silinip gitmiştir. Zira nisyan ile malûl olan beşerin hafızasıdır. Tarih asla unutmaz.

Cumhuriyetimizin tarihinde iki devlet adamı, bugünden yerlerini almışlardır. Bunların birincisi Atatürktür. Atatürk askeri ve iktisadî İstiklâl Savaşını yapan, devleti kuran adaradır. Onunla başa çıkmaya imkân yoktur. Nice nice dalkavuklar, nice nice kudret sahibine "Siz bir Atatürksünüz" diyecekler dir; bu iltifata alışınca "Siz Atatürkü sildiniz" denecektir. Boş lâf! Atatürkle rekabet edilemez. Sakarya zaferi dalma, Türk ordularının Atatürkün komutasında kazandıkları muharebe olarak bilinecektir; hiç kimse onu, bir barajın açılması hâdisesi diye hatırlamayacaktır. Yeni bir vatanı yoktan var etmek, sadece Atatürke mal edilecektir. Zira 1923 de bulduğu memleketi bugün biz unutsak bile, Tarih unutmıyacak ve Türk milletinin Atatürkün idaresinde o toprakların kaderini, manzarasını, hatta ruhuna nasıl değiştirdiğini yazacaktır. Ondan sonra yapılanlar hiç bir zaman başlangıç olmıyacak, daima bir devam şeklinde vasıflandınlacaktır. Hakikî Kalkınma Türkiyenin, dışardan beş paralık yardım görmeksizin, hatta düşman bir dünyanın ortasında kendi kaynaklarıyla başardığı mucize olarak kalacak ve bunun mimarını nesiller ebediyen Atatürk bileceklerdir. Yaşama şeklimizdeki bütün değişiklikler, Atatürk İnkılâpları diye anılacaktır. Bir gün bir parti iktidara gelip de "İktisadi İstiklâl Savaşı veriyoruz" dese, Tarih onu sadece gülünç bulacak, dana 1985 yıllarında Yakup Kadri Karaosmanoğlu veya Falih Rıfkı Atay gibi uıkilâpcı yazarların "Bize lâzım olan İktisadi bir Dumlupınar zaferidir" diyen makalelerini hatırlatacaktır. Bunların vakti zamanında kullanılmış edebiyattan ibaret bulunduğu hiç kimsenin gözünden kaçmayacaktır. Bir kaç şehirde girişilen ve çok zaman yaldız vurma kabilinden İşlere inhisar eden imar hareketleri asla ve asla Atatürkün bozkırda bir mamure yükselttiğini, Ankaranın, bir koca şehrin yaratıldığını tarihin sayfalarından silemeyecek, berikileri küçük çapta "geliştirme" nara çaktır.. Fatih unvanı hoşa gitme meraklıları tarafından asırlar boyunca pek çok kudret sahibine verilmiştir. Ama hâlâ bu sıfatla anılanların miktarı bir elin parmaklarının sayısını geçmez. Zaten bir şehrin düzeltilmesi, çapı itibariyle ancak Belediye Başkanlarına şöhret sağlamıştır. Devlet adamlarına değil..

Bir memleket kurmakta, bir vatan kurmakta, bir kalkınma yapmakta, bir iktisadın temelini atmakta, şehirler yaratmakta, bir cemiyet düzeni gerçekleştirmekte Atatürkle rekabete kalkışmak, ondan sonra gelip de o sahalarda onun üstünde yer alma istemek bir hayalden başka şey değildir. Cumhuriyet tarihimizin o faslında boş yer yoktur.

Cumhuriyet tarihimizde yer alan ikinci adam İnönüdür. İnönü Cumhuriyetimizin rejimini Demokrasi yapan şahsiyet olarak tarihe çoktan geçmiştir. İyi kumandanlığı ve İnönü zaferleri, iyi devlet adamlığı ve Lozan, iyi Başbakanlığı ve kurulan vatan, Cumhurbaşkanlığı ve Türkiyeyi bir dünya badiresinden masun tutması, bu arada ilk öğretim seferberliği... Bütün banlar, inkâr etmeğe İmkân yoktur, tarihin öveceği hareketlerdir. Ama bunlarla Cumhuriyetimizin tarihinde Atatürkün yanı başında, onunla aynı hizada yer almaya imkan yoktur. Süleymaniye deyince hatıra daima Sinan gelecektir, kalfası değil; Sinan tarihin adamıdır, kalfası değil.. İnönü, Atatürkün ölümünden sonra dahi, çok partili rejime geçinceye kadar dalma, frenklerin tabiriyle "Parlak İkinci" olarak kalmıştır. Tarihte Ebedi Şef olacaktır, ama Milli Sef olmayacaktır. Millî Şef, hoşa gitme meraklılarının öneridir. Nitekim o sıfatı taşıyan o dom iktidardan düşer düşmez, sıfat derhal gülünç hale gelmiştir. Milli Sef bir özentidir. Tarihte özentilere yer yoktur.

Ama İnönü, Demokratik rejimi getiren adamdır, insanlar, hatta tarih onun elinden herşeyi alabilir. Bir tek şey müstesna: Cumhuriyetimize Demokrasiyi sokmuş olmak. Dışarının tazyiki, Kurucuların celadeti, "İktidarı ahmakça vermiş olmak" hatam, yanlış hesaplar... Bunlar, bugünkü devrin yakıştırmalarıdır. Hepsi lâftır. Tarih nasıl Millî Şefe sünger çekecekse, aksi istikamette başka özentiler olan bunları da silip geçecektir. Hatta Mr kısmının bugünden Uçup gittiği aşikârdır. Geriye kalacak olan Cumhuriyetimizin rejiminin Demokrasiye çevrilmesidir. Onun sahibi ise İnönüdür, Atatürk inkılâpları nasd, yok edilmez gerçekler haline gelmişse, bütün direnmelere rağmen Demokrasi de Türklerin tabiî hayat tarzı olacaktır ve Tarih onun kurucusu olarak İnönüyü zikredecektir.

Cumhuriyet tarihimizde şimdi bir boş yer duruyor. Atatürkün ve İnönünün hizasında bir yer. Oraya Demokrasinin bütün teamüllerini, âdetlerini, şartlarım Türkiyede gerçekleştirecek adam oturacaktır. Bunun, yasanılan devirde gösterişli bir eser sayılamıyacağı muhakkaktır. Bu emek, sabır, feragat ve fedakârlık ister. Buna yapacak olan devlet adamı evvelâ nefsi üzerinde hakimiyet, zafer kazanmak zorundadır. Ama Cumhuriyetimizin tarihinde başka hakimiyetlere, başka zaferlere yer kalmamıştır; ötekiler çoktan modası geçmiş hale gelmiştir. Eski usullerle yapılacak herşey sahibine san ve şeref yerine tariz getirecektir. Hürriyetleri yok ederek Kalkınma yapmak!. Tarih bunu, gülünç bulacaktır, zira tarih dört yılı, sekiz yılı değil, bütün bir devri kucaklıyacak ve D.P. İktidarı -hele eline geçen imkânlar hesaba katılınca- C.H.P. İktidarnın yanında öküze özenen kurbağadan başka birşey atarak görülmiyecektir. Halbuki Cumhuriyetimizde usulleri değiştiren adam, Amerikada Jefferson neyse Türkiyede o olacaktır. Târihe başka şekilde geçmenin yolu yoktur.

Böyle bir adam ise Türkiyede mutlaka çıkacaktır. Atatürk ve İnönü milletlerinin gerçek arzusuna tercüman oldukları İçin "Bir devir açan" olarak tarihte yerlerini almışlardır. Şimdi milletimizin gerçek arzusu, kim ne derse desin, demokratik bir nizam İçinde yaşamaktır. Bana gören, bunu anlayan bunu şahsında temsil edecek olan elbette bulunacaktır.

İşte Adnan Menderesin kaçırmakta olduğa fırsat!

sisleri yapmışlardı. Ruslar, barajlar ve fabrikalar inşa etmişlerdi. Tito, Türkiyeye mal satabilecek bir sanayi vücuda getirmişti. Peron da bir kalkınma siyaseti takip etmişti. Lâkin eser lâfı edilince dünyanın aklına hâlâ Mısırın emramları, Paris'in Eiffel kulesi ve Hitlerin otostradları geliyordu. Halkı hayran bırakabilmek için, eserlerin herkes tarafından görülebilecek bir yerde ve şekilde olması lâzımdı. Eser yaratmak, bir bakıma büyük inşaat yapmak demekti. İstanbul, İzmir ve Ankara imar olunursa, herkesin yolu bu şehirlere ergeç düştüğünden, bütün memleketi kalkınmaya inandırmak hususunda zorluk çekilmiyecekti.

Menfi düşünceler

Müstakbel İstanbulun hayalî tablosu, hakikaten patlayan bir magnezyum alevi gibi göz kamaştırdı. Tarihin ihmal ettiği İstanbul, nihayet lâyık olduğu alâkaya kavuşmuştu.

İmar kazması altında Ankara.
Bu şehirde bir zamanlar ağaçlar vardı

İleride, eğer hakikaten söylenenler yapılırsa, bundan herkesin zevk duyacağından şüphe yoktu.

Fakat magnezyum alevi söndükten sonra, zihinlerde birer ikişer istihfamlar belirdi, Açılacak meydan ve yollar üzerindeki binalardan çoğunun kıymeti yuzbinler ve milyonlarla ötr çülüyordu. Binlerce binanın kamulaştırılması için, çok paraya ihtiyaç vardı. Bu kadar parayı, bozulan iktisadî şartlar altında, hangi mükellef sınıfı ödiyecekti? Ya yıkılanların yerine yenilerinin yaptırılması?.. Tapmak, muhakkak ki yıkmaktan daha pahalı idi. Gölgesine ehramların sığdırılabileceği o büyük binalardan herbiri için, başlı başına bir hazine lâzımdı, yalnız kâğıt para, bu işe kâfi değildi. Hesapsız malzemeye de 'ihtiyaç, vardı.

İyimser şahsiyetler, menfi düşünenlerin zihinlerindeki istihfamları derhal cevaplandırdılar. Eğer her işi hesaba ve kitaba vurmak gerekirse, bu muazzam kalkınma hamlesinden vazgeçmek tek çare olarak karsımıza çıkardı. Büyük dâvaları bir muhasip kafasıyla ölçmeğe kalkışmak, mânasızlıktan başka birşey değildi. Asıl mesele işe başlamak cesaretini göstermekte idi. Arkası kolaydı. Diğer memleketlere bakmak lâzımdı. Mühendisleri ve maliyecileri dinlemiş olsa idi, Çar Nikola'nın Moskovadan Pasifik Okyanusuna uzanan Sibirya demiryolunu yaptırmasına imkân bulunamazdı. Çar Nikola mütehassısların itirazlarına kulak asmamış, eline bir kurşun kalem ve cetvel almış, harita üzerinde dümdüz bir hat çizerek "İşte Efendiler, demiryolu bu güzergâhı takip edecek!" demişti. Mühendisler de Çarın çizdiği güzergâhı takip etmişlerdi. Gerçi demiryolu gelip Baykal gölüne dayanmıştı. Kıbrıstan mesaha itibariyle dört defa daha büyük olan Baykal gölü üzerinde boydan boya köprü de kurulamamıştа, Ama, yolcular gölün üzerinden vapurla taşınmak suretiyle yollarına devam imkânım bulmuşlardı. Görülüyor ki, azmin elinden hiç birşey kurtulamazdı.

kazma sesleri

Hayatta, üç nevi sesin insana ferahlık verdiğini söylerler. "Kadın sesi, su sesli Para sesi." Fakat imar hareketinin başladığı günlerde, iktidar hesabına Bu tasnife bir dördüncüsünün ilâve edildiğini söylemek yanlış olmaz: "Kazma sesi!"

İstanbulda, muazzam bir imar hareketinin mücerred bir inşaat manzarası arzedemiyeceği tabiiydi. Nesillerden beri daracık mahallelerin, birbirinin üzerine binercesine sıkışmış binaların ve lâbirent haline gelmiş yolların yerine bulvarlar, meydanlar, parklar ve blok binalar yapabilmek için, evvelâ' yıkmak zaruri idi. Fakat sağlam binaların tapudan sökülmesi kolay değildi. Kıymet takdir edilmesi ve istimlak muamelelerinin tamamlanması, zamana mütevakkıftı. Fakat talih belediyeye bu engeli kaldırmak için yardım etti. Fen heyetlerinin yaptıkları keşifler neticesinde, imar sahasına dahil binalardan çoğunun esasen tehlikeli bulunduğu anlaşıldı ve haklarında rapor tanzim edildi.

Binalar hakkında "maili inhidam" raporu verilmesi, işi kolaylaştırıyordu. Sağlam bir yapının yerle bir edilmesi formalitelere bağlı olduğu halde, tehlikeli bir binanın yıktırılması için birkaç gün evvelinden yapılacak bir tebliğ kâfi idi. Kapıyı bir memur çalıyor, mal sahibine bir kâğıt imzalatıyor ve herşey olup bitiyordu. Üstelik sağlam binalara tazminat tam olarak bilnazariye ödendiği halde, çürük yapılarda yıkma masrafı da mal sahibinden tahsil olunuyordu.

"Gazap Üzümleri"

Amerikalı muharrir Steinbeck, "Gazap Üzümleri" adlı romanında, garp mıntakasında yaşayan bir çiftçiye ait tarla ortasındaki kulübeyi traktörle' ziraat yapmağa gelenlerin nasıl yıktıklarım tasvir eder. Çiftçinin ızdırabı muasır edebiyatın en güzel örneklerinden birim teşkil etmektedir. Eğer Steinbeck, İstanbulun imarına ait bazı sahneleri takip etmiş olsa idi, şehir hayatının aynı mahiyetteki ıztıraplarını da bir o kadar kuvvetle canlandırmak fırsatım muhakkak elde ederdi.

Büyük eserler, fedakârlık pahasına tahakkuk ettirilir. İmar hareketinin de, bazı vatandaşlar hesabına ıztıraplı neticeler yaratması, mukadderdi. Meselâ bir sabah, adliye koridorlarında perişan bir kadın görüldü. Bu kadın aslen Fransızdı. Bir yanlışlık neticesi, evinin yıktırılacağı kendisine tebliğ edilmemişti. Erken saatlerde, evin duvarlarına indirilen kazmaların gürültüsü ile uyanmıştı. Dehşet içinde yatağından fırlamış, binanın imarca mahkûm edildiğini anlamıştı. Kazmacılara dert anlatamayınca bir avukata koşmuş ve avukat da tesbit kararı almak üzere onu adliyeye getirmişti. Hâldin huzuruna çıkmak üzere koridorda beklediği şu anda, yuvasının taşları birer ikişer sökülüyor ve eşyası sokağa dökülüyordu.

Bunlar, tebligatı imzaladıktan sonra gayrımenkullerinin sağlamlığını tesbit ettirmek üzere gelmişlerdi. İçlerinde, gidecek başka yerleri olmayanlara ve münhasıran kira bedeli ile geçinenlere rastlanıyordu. Hepsinin yegâne ümidi, mahkemece yaptırılacak tesbit sonunda, binanın bedelim tam olarak takdir ettirebilmekti, fakat adliyenin işi çoktu ve kazmalar durmadan isliyordu. Tesbit kararını iş işten geçmeden alamamak ihtimali yürekleri titretiyordu.

İstanbul'da imar faaliyeti
Yerinde yeller esiyor

Bir başka vatandaş, Boğaziçinde apartman yaptırıyordu. Zengin olduğundan, birkaç yüabin liradan fazla para sarfetmişti. Parası olduğu halde, inşaat malzemesi bulmak için çok zahmet çekmişti. Malzeme getirtilip bina tamamlanıncaya kadar, üç seneye yakın zaman geçmişti. Mal sahibi, hayli paraya ve alın terine mal olan bu güzel yuvaya taşınmağa hazırlanıyordu, önümüzdeki bahar mevsimi, Boğazın mavi sularını seyrederek yorgunluk ve zahmetinin acısını çıkaracaktı. Fakat o da talihin istihzasına uğradı ve yıkma kararı kendisine tebliğ edildi.

İmar hamlesini, İzmirliler daha realist bir haleti ruhiye İçinde karşıladılar. İzmirlilerin realist olmaları iki sebebten ileri geliyordu. Bir kere, D.P. yi İstanbullulardan daha iyi tanıyorlardı. Sonra, birkaç sene evvel yaptırılan variyant yolların hikâyesini hatırlıyorlardı. Yıkılan Orduevi ve Merkez kumandanlığının yerindeki taşlık arsa da, onlara her yıkılanın yerine muhakkak bir yenisinin derhal yapılmayacağını göstermişti.

imar hareketi başladıktan sonra, D.P. nin 1 No. lu şahsiyeti İzmire geldiğinde, Atillâ'nın Lutetia önünde Sainte Genevieve tarafından karşılanışını andıran bir sahne cereyan etti. Bir fedai vatandaş, İzmire şeref veren mühim şahsiyete minyatür bir kazma-kürek takımı sundu. D.P. li iktidar mümessili, takdim edilen hediyenin yalnız yıkma vasıtalarım temsil eden âletlerden ibaret bulunmasındaki mânayı derhal sezdi ve Attilânın jestini tekrarladı.

Fakat, o da, Attilâ gibi, kısa zaman sonra yarım kalmış fütuhatı tamamlamağa teşebbüsten çekinmedi. Kazmacılar, bu sefer İzmir varoşlarında göründüler. Bir veya iki gecekondu yıkıldıktan sonra, halkın mukavemeti şiddetlendi. İzmirli imarzedelerden biri kendini uçurumdan aşağı atmağa kalkıştı. Facialara meydan vermemek zarureti, İzmirde imarın istenilen tempo İle yürütülmesine engel oldu.

Kâğıt hışırtısı

Büyük imar hareketinin masrafları, İstanbul Belediyesi tarafından ödenecekti. İstanbul Belediyesinin mali vaziyeti, eskidenberi sıkışıktı. Belediye, tahvillerine de ancak hükümet tavassutu İle Bankalardan müşteri bulabiliyordu.

Belki bu sebebledir ki, evleri yıkılanlardan hepsi, kazma sesinden sonra hemen para sesini duyamadılar. Belediye kendilerine alacaklarım gösteren bir kâğıt vermişti. Bu kâğıtlar, bilâhare paraya tahvil olunacaktı.»

Vatandaşla imarcılar arasındaki diğer bir ihtilâf da, şerefiyeler meselesiydl. Tıkılan binalar sayesinde mülklerinin önü açılan ve kıymeti artan vatandaşlar da, zarara uğrayanlar kadar çoktu. Belediye, imar faaliyetinden menfaat görenlere, şerefiye denilen bir nevi "kıymet artışı" vergisi tarh şifliyordu. Bu suretle, mal sahiplerinin istikbalde kavuşacakları saadetin bedelini şimdiden peşin para olarak istiyordu. İstikbalin mesud vatandaşlarına, 100 bin, 600 bin liralık şerefiyeler tarholunduğuna dair ihbarnameler gönderildi,

Bazan şerefiye tarhiyatında trajikomik hadiseler de vukua gelmiyor değildi. Meselâ, bir vatandaşın arsasından yarısı elinden alınmış ve geri kalan yarısına da 116 bin Ura şerefiye biçilmişti. İmardan kurtulan yarım arsa dar bir müselles şeklindeydi. Vatandaş, bu dar müselles üzerine bina yaptırmak istemiş, fakat o mahalde inşaat için aranan asgari vasıflara bu dar ve biçimsiz arsanın müsaid olmadığı şeklinde bir cevapla karşılaşmıştı.

Ticaret fonları

Avrupada, ticaret fonlarının büyük kıymet ve ehemmiyeti vardır. Ticaret fonundan kastedilen, bir mağaza veya dükkânın mevkii, mazisi ve ayak alıştırmış müşterilerinin ifade ettiği iktisadi kıymettir. Tüccar, iyi bir mevkideki mağazayı devrederken, yalnız stokların bedelini almakla kalmaz, aynı zamanda bir de peştemallık ister.

İmar hareketi, yüzlerce tüccar vs esnafı, kaybettikleri ticaret fonu tazmin edilmeksizin bir mahalleden diğerine taşınmağa mecbur etmişti. İstanbul ve Ankarada, tacirler en kısa zaman zarfında dükkânlarını boşaltmak ve işlevine aylarca müddet fasıla vermek mecburiyetinde kalmışlardı. Filvaki Ankara Belediyesi, bunlar için Ulus civarında ve üniversite karşısında dükkânlar yaptırmıştı. Fakat yeni dükkânların kısa zamanda eskiden olduğu kadar müşteri çekmemesi dikkate çarpıyordu.

Dağın arkası

Plânsız Ve hesapsız başlayan imar hareketinin vahim bir ihtimalle karşı karşıya bulunduğu hakikati ortaya çıkmağa başlıyordu. 1956 Bütçesi, tahminlere nazaran 350 milyon lira açık verecekti. 1957 Bütçesinde, yeni vergi zamlarına rağmen, bu açığın kapatılamıyacağını umumî konjonktür gösteriyordu. O halde, imar masrafları nereden ödenecekti?

Tehlike, her taraf yıkıldıktan sonra, beklenen imarın bir türlü tahakkuk etmemesiydi. Eski İstanbulluların günahı, şehirlerini çirkinleştirmekti. D.P. İktidarı, plânsız harekete başladığından, şehircilerin rey sahibi olmadığı bir kalkınmada, şehir güzelliğinin temin edilemiyeceği de şüphesizdi. Fakat bu mahzurdan da büyük olan bir tehlike, yıkılan yerlerin birer yangın harabesi gibi bırakılmasıydı.

Bizde âdet olduğu veçhile, istim arkadan geldi ve ayda 10 bin lira ücretle bir Alman şehircilik mütehassısı getirildi. Fakat onun da, birçok işimizdeki gibi, yapılanlara ilmî kisve giydirmek vazifesini yükleneceği anlaşılıyordu. Zira kazmalar onun gelişinden çok önce faaliyete girişmişti. "İmar" adı verilen hamleler ise birçok yerde tamamiyle lüzumsuz, tamamiyle gösteriş mahiyeti arzediyordu. Meselâ Ankarada altüst edilen Atatürk Bulvarı üzerinde herhangi bir trafik sıkışması görülmemişti.

Eski iktidarın tek kelimeyle topraktan fışkırttığı ve yarattığı. Ankaranın sakinleri şimdi, yollarım iki metre genişletmek üzere güzelim ağaçları sökenlere, Ankaraya bir Avrupa şehri havası veren geniş kaldırımları daraltanlara bakıyorlardı da "Eşyasını yenileyemeyen fakir, odalarının şeklini değiştirir" lâfını hatırlıyorlardı.

Emir bâlâdan gelince...

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Orta Doğu

Dulles'ın çilesi

Doktor yanlış ilâç yazdı, korkarım başka bir doktor arıyacağız.

Bu sözler, geçen Rafta Amerikada Demokrat senatör Humphrey tarafından Eisenhovver plânı hakkında müzakereler yapıldığı bir sırada söylendi. Eisenhower plânı, Amerikan parlamentosunda çok sert tenkitlere yol açmıştı. Planın mühendisi Dulles'e şiddetle hücum ediliyordu. Orta Doğuda buhranın genişlemesinden Dulles'ın kararsız siyaseti mesul tutuluyordu. Amerika, senelerden beri "Aman Nasırı gücendirmeyelim", "Aman Ruslar kızmasın" gibi düşüncelerle Orta Doğu bahsinde uzun vadeli bir siyasetten mahrum kalmıştı. Senatör Fulbright, Dulles'ın Orta Doğu siyaseti hakkında bir tahkikat açılmasını istiyecek kadar ileri gitti. Fakat sonradan bu teklifini geri aldı.

Humphrey ise, Kuşların Eisenhower plânına karşı gösterecekleri tepkiden de endişe ediyordu. Amerikanın iktisadi yardımına, Ruslar da aynı şekilde mukabele edebilirlerdi. Bunun neticesi ise sadece soğuk harbin kızışması, bir dünya harbi tehlikesinin artması olacaktı. Bununla beraber senatör Humphrey, demokratlar için Eisenhower plânım kabul etmekten başka çare bulunmadığını da itiraf ediyordu. Plân ne kadar şiddetle tenkit edilirse edilsin, bu ayın başında, belki ufak tefek değişikliklerle ama muhakkak, Kongreden çıkmış olacaktı. Sam Amcanın bir elinde keskin kılıcı, diğerinde dolar kesesi Orta Doğu curcunasını halle koşacağı günler yaklaşıyordu. .

John Foster Dulles

Vur abalıya!

Bağdat Paktı devletleri, Iralan ufak bir tereddüdünden sonra, plâna taraftar olduklarını ilân etmişlerdi. Lübnan ve Suudi Arabistanın da Amerikan müdahalesinden memnun oldukları görülüyordu. Fakat Suriye, Ürdün ve Mısır -şimdiden Eisenhover plânına karşı cephe almış bulunuyorlardı: Birleşmiş Milletler işe el koymuştu, Amerikan müdahalesi lüzumsuzdu. Eğer 'Orta Doğuda bir "boşluk" mevzuu bahisse, bu boşluk çoktan Araplar tarafından doldurulmuştu. Nâsır ve şürekâsı Amerika Ve Rusyayı birbirlerine karşı koz olarak kullanmaktan vazgeçmemişlerdi. Hem Rusyadan, hem Amerikadan yardım görmek Kahireli diktatöre çok tatlı gelmişti. Hindistanda Rusya ve Amerika arasındaki dolar - ruble yarışı devam etmiyor muydu? Şu halde niçin Eisenhower planıyla Nasıra Moskova kapılarını kapamaya uğraşıyorlardı? Bu kapının açık kalması için Rusya elinden gelen her yardımı esirgemiyeceğini açıkça söylüyordu. Müşterek Rus-Çin tebliği, Orta Doğu memleketlerinin işlerine her türlü müdahaleyi önlemek için Rusya ve Çin'in hazır olduğunu bildiriyordu. Dulles'ın da dediği gibi, Amerika Mısıra usla davranmadığı takdirde yardımda bulunmayabilirdi. Fakat Nasırın tamamen Moskova tarafına dönmesine nasıl manı olunabilirdi? Kral Suud dostu Ike'a Mısır blokunu komünistlerin kucağına atmamak için, Nasıra pek sert davranılmamasını tavsiye edecekti. Fakat Mısırlı diktatör makul davranmamakta inat ediyordu. Şantaj üzerine inşa edilmiş politikası Orta Doğudaki soğuk harbin şiddetlenmesine yol açacaktı. Körü körüne sarıldığı milliyetçilik, dünyayı üçüncü bir harbe sürükliyebilirdi. Albay Nasırın tutumu "bir sizden, bir bizden" diyerek arkadaşının suratına konan sineğin tabancayla öldürülen adamın halinden pek farklı değildi. Nasırın milliyetçiliğinin şimdiki haliyle Orta Doğu için huzursuzluk ve tehlike kaynağı olduğunda en ufak şüphe yoktu. Milliyetçiliği yeni tanıyan Arap kitlelerini müsbet istikametlere sevkedeceği yerde Donkişotun değirmenlerine saldırtmak ancak bir diktatörün aklına gelebilirdi. Herhalde diktatörlerin milleti hüsrana sürüklemesi, değişmez bir kaideydi.

Propaganda taarruzu

Kahire Radyosu geçen hafta da Amerikayı emperyalistlikle itham eden yaygaracı neşriyatına devam ederken, Amerika bu iddiaları ciddi ve enerjik bir eda ile cevaplandırmakla iktifa ediyordu. Amerikanın Sesi Radyosu, Orta Doğuya günde 9,5 saat ayırmıştı. Eisenhower'in yeni propaganda şefi Arthur Larsen bu bölgeye hareket etmişti. Amerikanın emperyalist olmadığını, sadece petrol bölgesini sulha kavuşturmak, hayat seviyesini yükseltmek istediğini Araplara anlatmaya çalışacaktı. Fakat Arap halkının Kahire ve Taşkent radyolarının haricindeki gazellere karşı kulağı tıkalıymış gibi davranması ümit verici bir manzara teşkil etmiyordu. Nasır gibi diktatörlerin elinde yanlış yollara sevkedilen Arap milliyetçiliğine müsbet bir istikamet vermek hakikaten çok zor olacaktı. , Marshall Plânı ve Atlantik Paktı kolayca muvaffak olmuştu. Zira bu teşebbüsler esasen Avrupa halk efkârınca arzulanmaktaydılar ve Avrupalılar Amerikayla aynı medeniyet ailesine mensuptular, Aynı metodların Orta Doğuda ne gibi kir netice vereceği hakikaten meraka değerdi. İktisadî menfaatlar Araplara vız geliyordu. Bizzat kendi elleriyle Kanaldan, petrolden gelen dolarların yolunu 'kesmişlerdi. Kanalın açılmasında, Mısır petrol borularının tamirinde Suriye para kazanacaktı. Fakat bizzat bu memleketler Kanalın açılmasına, petrolün yemden akmasına marn oluyorlardı. Bundan başka istiklâlle sarhoş olan Araplar, en iyi niyetlerin arkasında bile emperyalist emeller görmek hastalığından bir türlü kurtulamıyorlardı. Nasıl Demir Perde gerisinde her olup bitenin arkasında faşist, İspanyada komünist parmağı keşfedilirse, Nasırın memleketinde de herşey bir emperyalist oyunuydu. .

Albay Nasır

Bükülecek Kulağın sahibi

ARAP MİLLİYETÇİLİĞİ

Doğan AVCIOĞLU

1918'de Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan Arap memleketleri, kendilerini diğer bir İmparatorluğun içinde buldular. Arap Dünyasının İngiliz hakimiyetinden kurtulması, İkinci Dünya Harbinden sonra başladı. Süveyşten İngiliz askerlerinin çekilmesi, Glubb Paşanın Arap rejyonu'nun başından uzaklaştırılması Arap kurtuluş hareketinin tezahürleridir. Avrupalılara alt banka, sigorta v.s. şirketlerin millileştirilmesi bir asırdır süren Batının iktisadî hakimiyetine karşı gösterilen tepkidir. Diğer bir deyişle Arap milliyetçiliği Batıya karşı yapılmaktadır. Bu memleketlerde milliyet şuuru Batının iktisadi ve siyasî hakimiyetine son verme yolundaki mücadelede teşekkül etmektedir. Emperyalistlerin aleti farzedilen İsrail'e karşı gösterilen düşmanlık, Batı düşmanlığının devamıdır.

İki harp arasında sadece entelektüellere inhisar eden milliyetçilik harekeli 1945'den sonra kitlelere yayılmaya başladı. İngiliz askerlerini Kanaldan kovmak ve İsrail Devletini yok etmek için girişilen mücadele cahil Fellâhı milliyetçilik vakıasının mevcudiyetinden haberdar etti. Bugün Nasır, Arap Dünyasında milliyetçiliği temsil etmektedir. O, Arap memleketlerini müstemlekecilerin elinden kurtarmağa çalışan adamdır.

İngiltere ve Fransa gibi müstemlekeci memleketlerin eski hakimiyetlerini başka yollardan devam ettirmekteki ısrarı, Batı düşmanlığını körükliyerek Nasırın diğer Arap memleketlerindeki nüfuzuna arttırdı. Suriyenin Serac'ı, Ürdün'ün Nevari'si müstemlekecilik kompleksinin yarattığı Nâsır'ın gönüllü temsilcileridir. Aynı Nasır Kahireden nerdeyse Bağdat Hükümetini devirecektir. Mısır dışında artan prestiji, Nasıra Arap Dünyasının kurtarıcı'sı rolünü benimsetti. Mısırlı Diktatör böylece Arap Dünyasını müstemleke olmaktan kurtarmağa çalışan adam haline geldi.

Rus tehlikesinin ne olduğu memleketimizde çok iyi' bilinmektedir. Fakat Anap memleketleri müşahhas şekilde sadece Batının hakimiyetini tanımaktadırlar, milletlerarası hukuk sadece kendileri için mutebermiş gibi hareket eden Batıyı yıkmak istemektedirler. Rus tehdidi Araplar için varınki, yani muhayyel bir tehlikedir. Bu sebebile Batı müstemlekeciliğinin en ufak izini bile silmek için, Rusların uzattığı ele sarılmakta tereddüt etmemektedirler. İşte Nasırın Batıya karşı giriştiği "Cihad"ın hikayesi kısaca bundan ibarettir. Nasırı devirmek hiçbir meseleyi halletmiyecektir. Zira Nasır sosyal bir hâdisenin ' mahsulüdür, yerini kolayca daha müfrit bir sürü Nasırlar alacaktır.

Fakat madalyonun bir de ters tarafı vardır. Dünyanın en zengin petrol kaynaklarına sahip bu bölge, aynı zamanda dünyanın en sefU köşelerinden biridir. Adam başına düşen millî gelir yüz dolardan aşağıdır. Okuyup yazma bilmiyenlerin sayısı ile hastalık ve gıdasızlık bakımından, milletlerarası istatistiklerde Arap memleketleri listenin başında gelmektedir. Nüfusun hızla artması durumu daha da vahimleştirmektedir. Kitlelerin sefaleti, toprakağalarının, şeyhlerin, sultanların aşırı israfıyla tezad teşkil etmektedir. Petrol gelirleri Şarklı hükümdarlar tarafından debdebe, safahat, entrika yolunda harcanmaktadır.

Halkın hayat seviyesini yükseltmek, Orta Çağ'dan kalma sosyal bünyeyi değiştirmek uzun vadeli bir iştir ve ancak Batının yardımıyla tahakkuk ettirilebilir. Orta Doğunun kalkınmasında baş rolü oynıyacak petrolün tek alıcısı Batıdır. Rusya petrol almak şöyle dursun, ihraç etmektedir. Dahilî istihlâki arttırmak, Çin ve Orta Avrupaya büyük ölçüde iktisadî yardımda bulunmak zorunda kalan Rusya, Arap memleketlerine yardım hususunda daha uzun müddet Batıyla, boy ölçüşemiyecek durumdadır. Bu sebeble komünizm tehlikesi bir kenara bırakılsa bile, Arap Dünyasının iktisadî menfaatları Batıya dönmeyi gerektirmektedir. Fellâhı hakikaten düşünen bir Arap lideri Batı düşmanlığını körüklemekten vaz geçip, onunla işbirliği yapmak zorundadır. Fellâhı petrol kaynaklarını tahribe, Kanalı işlemez hale getirmeye sevketmek bir lideri kitlelerin gözünde kahramanlaştırabilir. Böylece açlığa, hastalığa, cehalete karşı girişilecek mücadeleyi unutturabilir. Fakat neticesi, bozuk iktisadi durumu daha vahimleştirmek olacak tır. İşte son derece ilgi çekici bir toprak reformuyla İşe başlayan Nasırın temsil ettiği Arat» milliyetçiliğinin bugünkü hali budur. Batı düşmanlığından ibaret politikası -eğer politika sayılabilirse- sadece Fellâhı ekmeksiz bırakmakla kalmayıp, dünyayı harbe sürükliyebilir.

Bununla beraber Arap milliyetçiliğinin kısır bir istikamet almasında Batının sorumluluğu bir hayli büyüktür. Ondokuzuncu Asır zihniyetinden kurtulamamış mağrur Avrupalı diplomatların entrikaları, kâh tehdit kâh parayla orta çağdan kalma ağaları elde etmeye çalışmaları, onları desteklemeleri bugün bile olağan bir hâdisedir. Batılı iş adamı sadece kâr düşünmektedir, kâr için her çareye başvurmaktadır. Dünyanın en ileri demokrasisi, dünyanın en despot sultanına milyonlar vermektedir; despotluğunu devam ettirebilmesi için, sultana sadık dolgun maaşlı orduyu modernleştirmektedir. Kuveyt, Katar şeyhlerine ve emsaline İngilterenin dostu kalmak şartıyla binbir gece masalları hayatı temin edebilmektedir. İnsan haklarının memleketleri vatanları dışında sadece petrol ve şeyhlerin haklarıyla ilgilenmektedirler. Netice, istihfaf ettikleri Batı kültürüyle yetişmiş Arap gençliğinin düşmanlığını kazanmak oldu.

Bununla beraber Arap memleketlerinin Batıya olduğu kadar, Batının da Orta Doğuya ihtiyacı vardır. Stratejik mülâhazalar bir kenara bırakılsa bile, Orta Doğu petrolü Avrupa için hayatidir. Hissi sahadaki Batı düşmanlığı, Batıyla iktisadî işbirliği yapmak zaruretiyle nasıl bağdaştırılabilir? Batılılar ancak yeni bir zihniyetle ortaya çıktıkları takdirde bir anlaşma zemini bulunabilir. Şeyhleri, sultanları, satın almaya çalışmadan, hiçbir hasis menfaat peşinde koşmadan Arap memleketlerine yardan edilmelidir. Eisenhower'in tasarladığı yardım, bizzat Amerika tarafından değil, ilgilileri toplayan milletlerarası bir teşekkül tarafından verilseydi, yardımın psikolojik tesiri herhalde çok daha parlak olacaktı. Batı düşmanlığım silmek yolunda muhtemelen müsait bir zemin hazırlıyacaktı. Despotların keyfine harcanan petrol gelirleri bu teşekküle devredilip bölgenin iktisadî kalkınması için sarfedilebilir.

Batının Arap memleketlerindeki muvaffakiyet şansı, karşılıklı menfaatlarının dost kalmalarını gerektirdiğini anlatabilmesine bağlıdır.

Müstemlekeci İngiltere ve Fransaya karşı takındığı tavır dolayısıyla Arapların şimdilik iyi gözle baktıkları Amerika, Arap milliyetçiliğine karşı anlayışlı davranmak kararındadır. Fakat Orta Doğu memleketlerine yapılacak iktisadi yardımın siyasî hakimiyeti hedef tuttuğu kanaatının uyanması, yardımın halkın hayat seviyesini yükseltmek verine Kral Suud ve emsalinin sefahat'm arttırmaya tahsis edilmesi, Batık müttefiklerin fedası pahasına elde edilmiş bir prestiji çabucak yak edilebilir. Moskova eşasen Amerikanın dostu Fransa ve İngiltereden daha az emperyalist olmadığını ispata çalışmaktadır.

Şimdilik Amerika Lübnan Dış İşleri Bakanı Malik, Abdülilâh ve Suudu toplamış Nasır'ı tecvide uğraşıyordu. Lübnan Amerikanın tarafındaydı. Vahabî Suud, petrol borularının tahribinden korkmasa Haşimi sülâlesine belki elini uzatacaktı. Fakat Irakta Nuri Said hükümetinin çökmesi, Lawrence'ten mülhem Arapları birbirinden ayırma siyasetini suya düşürecekti. Durum cidden çok nazikti.

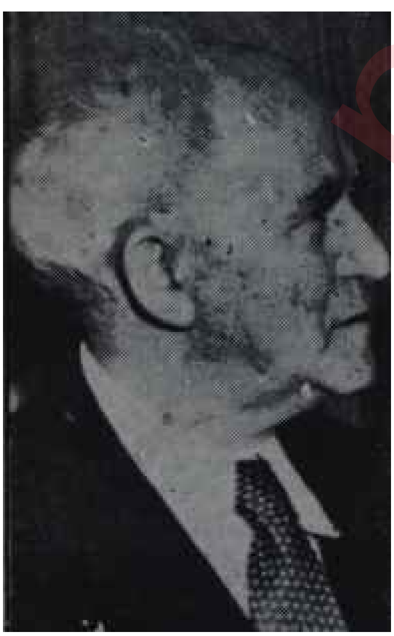
Bu çıkmazdan nasıl kurtulunacaktı? Kötümser mütehassıslar tek çareyi, Ruslarla müzakere masasına oturmakta görüyorlardı. Orta Doğu meselesi, Almanya meselesi gibi tek taraflı olarak değil, ancak Moskovada pazarlıkla halledilebilirdi. Rusların Nasıra sert bir ihtarda bulunması temin edilmeliydi. Amerikanın bir gün bu son çareye başvurması imkânsız sayılmamalıydı.

İsrail

Ren-Gurion'un ihtarı

Geçen hafta da Kahireye sırtlarında yakışıksız hazır elbiseler bulunan ve açık renk simalarıyla nazarı dikkati çeken birçok adam geldi. Bunlar Mısır askerlerinin talim ve terbiyesini ilerletmek için Rusyadan getirtilen Rus askeri mütehassıslarıydı. Mısır basım, Rusların gelişini tsrailin Gazze bölgesini terketmemesiyle izaha çalışıyordu. Mısır gazetelerinde savrulan tehditler bundan ibaret değildi. Eğer İsrail 1949 hudutlarına çekilmeyi kabul etmezse, Kanalı açma faaliyeti durdurulacak, petrol borularının tamirine son verilecekti.

Birleşmiş Milletlerin kendisine yük-

David Ben-Gurion
Yetmişyedi düvele karşı

Kapaktaki Hükümdar

K R A L

Suudi Arabistanın iki metre boyundaki ve siyah gözlüklü Kralı Suud, şahsi dostu Eiscnhower'in davetine icabet etmek için geçen hafta Constitution gemisiyle Atlantlği aşıyordu. Dünyanın en ileri demokrasisinin Başkanı mütevazi Ike, Meşhur Beyaz Ev'de su katılmamış bir Şark Sultanını ağırlıyacaktı.

Bu ziyarete görülmemiş derecede ehemmiyet; veriliyordu. New York'tan uçakla YVashington'a geçecek olan Kral Suud, hava alanında bizzat Başkan Eisenhower tarafından karşılanacaktı. Bu hiçbir yabancı devlet Başkanına gösterilmeyen bir teveccühtü. Maamafih görünüşe fazla aldanmamalıydı. Gazetelerin beylik nezaket cümleleri altında Amerikalıların bu Şark Sultanı hakkında aslında neler düşündüğünü de anlatacak cümleler bulmak mümkündü. Nitekim Suud'a fahri hemşehrilik verilip verilmiyeceğini soran bir gazeteciye verdiği cevapla New York Belediye Başkanı Amerikan halkının hislerine tercüman oluyordu: "Ne Tito, ne de Suud fahri hemşehrilik verilecek neviden insanlar değillerdir. Suudi Arabistanda bugün esaret müessesesi mevcuttur ve İsrailliler bu memleketin topraklarına sokulmamaktadır".

Suud, petrolün birdenbire Ortaçağdan XX. Asra çıkardığı kabile şeflerinden biriydi. 1945 ten bu yana Amerikan petrol kumpanyalarının "haşmetlû"ya ödedikleri dolarların yekûnu 1 milyar 600 milyonu geçmişti. Bu dolarları harcamakta çok zorluk çeken Kral, Suud, hacılardan vergi almaktan bile vazgeçmişti. Üstelik hacılar için -kendisine 3 milyon dolara patlayan muazzam bir karantina binası ve güneş çarpmasına karşı çölde sığınaklar inşa ettirmişti. Kraliyet " ailesine mensup tam 822 adet prens saray, otomobil ve seyahat masraflarından gayrı, senedi 33 bin dolar da, cep harçlığı alıyorlardı. Mısır ve Lübnandaki şöhretli gere klüpleri. Suud ailesinin "hacı ağa" prensleri sayesinde yaşayabiliyorlardı. Mısır ve Lübnanda yükselen en muhteşem apartmanlar. Kral, Suud ailesine alt bulunuyordu. Suud ise saray, üstüne saray yaptırıyordu." Hem de hepsi "air conditioned".. Suud son iki yılda saraylar inşa etmek için tam 100 milyon dolar harcamıştı. Cidde'de inşa ettirdiği ve 28 milyon dolara mal olan son sarayı ile koleksiyonu 24'e yükselmişti. 25 inci sarayın ise Dammân'da yükseltilmesi düşünülüyordu. Bu arada Riad'daki eski sarayın ıslahı da unutulmamıştı. Damman'daki saray takriben 50 milyon dolara malolacaktır. Ama sarayda genç prensler için okullar, cami, tenis kortu, yüzme havuzları, bir hastahane ve bir de hayvanat bahçesi bulunacaktı. Zevceleri, gözdeleri ve 16 yaşından ufak oğulları için hususi evler inşa ediliyordu. Saray duvarlarını süsliyecek olan ayetler neon lâmbalarıyla aydınlatılacaktı.

Asfalt yollarının uzunluğu topu topu 350 kilometreyi bulan bu memleketin en iyi müşterisi olduğunu Cadillac arabalarını yapan General Motor şirketi iftiharla söylüyordu. Nasıl iftiharla söylemesin ki.. Suudi Arabistanın yıllık "air conditioned" Cadillac istihlâki 250 araba civarındaydı. Bu Cadillac bolluğu, çölde horoz doğuşunun yerini otomobil toslaştırmaya bırakmasına yol açmıştı.

Fakat Kral Suud'un sadece ailesi mensuplarını düşündüğünü zannetmek haksızlık olurdu. O tebaasını da ihmal etmiyordu. Susuzluktan çok zaman yıkanmak için deve sidiğinden faydalanan 7 milyonluk halkı için tam 36 adet hastahane inşa ettirmişti. Memleket muazzam bir kalkınma içindeydi... Hele Riad'daki Kraliyet Hastahanesi Orta Doğunun en muhteşem binalarından biriydi. Suud bir havacılık Okulu ile bir High School da açtırmıştı. Dersleri takip edebilecek seviyede hiç bir aday bulunmadıysa, milyonlara malolan hastahane tesislerini idare edecek doktorlar yetiştirilmemişse kabahat elbette Kral Suud'un değildi! Suudi Arabistanda halen bir tane bile günlük gazete neşredilmiyorsa. kusur elbette okuyup yazma dahi bilmeyen halkındı. Hayırsever Kral vazifesini yapıma, sadık tebaasının gani gani duasını almıştı!

Suudi Arabistanda vasati ömür ancak 33 senedir. Halkın *% 70'i* trahomlu, % 40'ı frengili, yarıdan fazlası da veremlidir. Adam başına düşen yıllık *gelir* - Kral ailesi hariç - sadece 45 dolardır. Esirlerin saysı ise 256 binin üstündedir. Maamafih Suud'un memleketinde herşey simsiyah değildir. Suud'un tebaası da. tıpkı Monako Prensliği vatandaşları gibi on para vergi ödemiyen imtiyazlı kişilerdir. Vergiyi Monako'da kumar, Suudi Arabistanda ise petrol ödemektedir.

55 yaşında bulunan bu Şark Sultanı, Haşimîleri yenerek kraliyeti kuran "Çöl Aslanı" İbni Suud'un hayatta kalan 38 evladından en büyüğüdür. 1953 de babasının ölümünden sonra memleketin basma geçti. Gözleri çarşafsız kadın görmesin diye memleketin hudutlarından dışarı çıkmayan babasının aksine.

Dag Hammarskjoeld
"Ümitlerim hep kırıldı"

S U U D

yeni kral aşçıları, berberleri, dalkavukları, altın hançerli muhafızlan ve Cadillac kervanlarıyla birlikte Avrupa ve Amerikanın en lüks otellerinde boy gösterdi.

Sabahlarını Meclis salonunda şeyhlerin ihtilâflarını dinlemekle geçiren Kral. öğleden sonralarını ekseriya sayısı meçhul oğullarının futbol veya basketbol oynamalarını seyre hasretmektedir. Akşam yemeğinden sonra haremindeki cariyeleri teftiş etmekte, her birine elini öptürmekte ve o gece için içlerinden birini seçmektedir. Kral Suud Kur'an hükümlerine son derece hürmetkardır. Batı memleketleri Anayasalarla idare ediliyorsa, Kral Suud da memleketini Kur'an hükümlerine göre idare etmektedir. Kur'an dörtten fazla karı almayı yasak ettiğinden Kral Suud daimi olarak üç kadını nikâh altında tutmakta, dördüncü kadro ise sık sık değişmektedir.

Kral Suud sadece bir Şark sultanı olarak kalsaydı, şu anda dünya onunla herhalde meşgul olmıyacaktı. Fakat milyarder sultan, Orta Doğuda oynanan dramın başlıca aktörlerinden biridir. Halen Nasır ve Eisenhower, bu Şark Sultanının iltifatına nail olmak için yarışmaktadırlar. Nasır ile Suud arasında ise hiç bir müşterek nokta mevcut değildir. Azdı bir diktatör bile olsa Nasır, aslında bir halk çocuğudur, halkın tutması ile iş başına gelmiştir. Suud ise ancak göktekine hesap verebilir. Nasırın milliyetçiliği Suudi Arabistana da yayılacak olursa, ilk kaybedecek adamın kendisi olacağını bu şarkkârî zekâlı' hükümdar çok iyi bilmektedir. Memleketinde Nasır taraftarı ufak tefek nümayişler de olmuyor değildir. Fakat Kralın kuş uçurtmayan zaptiyeleri, hurma değnekleriyle nümayişçileri çabucak tedavi ediveriyorlar. Bu sebeble şimdilik Suudi Arabistan da Nasır tehlikesi ehemmiyet taşımıyor. Bağdâttaki hükümeti sallandıracak kadar kuvvetli görünen Nasır, Kral Suudun memleketinde pek bir şey yapamaz. Nasırın Ruslarla flörtü de Kralın hiç hoşuna gitmemekle beraber, komünist tehlikesi de halen hükümdarı korkutmuyor. Suud için mühim olan petrol gelirinin muhafazasıdır. Bu bakımdan Nasırın elinde Suuda karşı kuvvetli bir koz vardır: Aramco'nun petrolü Akdenize akıtan borularının tahribi, Sundu dolarsız bırakabilir. Serac'ın Suudun petrol borularını tahrip etmesine Nasırın müdahalesi sayesinde mani olunmuştu. Bu suretle Suud, mütecaviz İngilizlere karşı, Nasırın yanında cephe almakta geciken Irakın akıbetine uğramaktan kurtulmuştu. Maamafih son buhran, Suudun petrol gelirini üçte bir nisbetinde azaltmıştır. Geliri kadar masrafları da çok olan ni Eisenhower plânı "sıkıntı"daki sultanın dolar noksanını herhalde tamamlıyacaktır! Bunun karşılığında Amerika Suuddan Nasır üzerinde tazyikte bulunmasını istiyecektir. Krala Bağdat Paktına girmesinin tavsiye edileceği bile söylenmektedir. Menfaatları hem Nâsırın, hem de Eisenhower'in dostu olarak kalmakta bulunan Suud herhalde böyle bir teklif kabul etmiyecektir. Petrol borularının selâmeti bunu icap ettirmektedir. Amerikaya hareketinin arifesinde Kahirede, Ürdün hazinesini finanse etmeyi kabul edişi, Amerikanın dostu sultandan sansasyonel jestler beklenmemesi gerektiğini gösteren bir delildir. Nâsır-Suud dostluğu, Bağdat Paktının imzasıyla başlamıştır. Nasırla bir anlaşma imzalamakta tereddüt eden Kral, "Batılı emperyalistler"i tasvip etmediğini göstermek için derhal Nasırla anlaşmayı imzaladı. Suriyeyi de ikna için Şam hükümetine derhal 10 milyon dolarlık bir çek gönderdi. İşte Bağdat Paktına karşı Suudi Arabistan, Mısır ve Suriyeden müteşekkil Nâsır bloku böylece doğmuş, Ürdünün iltihakıyla daha da kuvvetlenmiştir. Nerdeyse Irakı da ele geçirmek ilseredir. Zira Bağdat Parlâmentosunda Muhalefet; Bağdat Paktından çıkılmasını ısrarla talep etmektedir.

İngiliz ve Fransızların Port Saidi işgali sırasında, Kral Suud mütecaviz İngiltere ve Fransaya petrol satmayı reddetmiş, bu memleketlerle münasebetlerini kesmiş, Nasırın Rus yapısı uçaklarına hava meydanları ' açmıştı. Bununla beraber Şarkl Sultan menfaatinin Batıda olduğunu biliyordu. Eisenhower plânına karşı Nasırın takındığı menfi tavır Suudun hiç hoşuna gitmemişti. Fakat diğer taraftan Amerikalıların zor lâf anlayan Nasıra sert muamele ederek komünistlerin kucağına iyice atmasından da endişe ediyordu. Hem Amerikanın, hem Nasırın dostu, dünyanın en Şarklı ve en çok Cadillac'Iı sultanı, Orta Doğuyu komünistlerden korumak ve Nasırı yumuşatmak için arabulucu rolünü oynıyacaktır. Birleşik Amerika bu sadık dostunun hizmetlerini, Suudi Arabistana yapılan yardımı arttırarak ödiyecektir. Eisenhower plânından en çok faydalanan memleketin, daha doğrusu şahsın Kral Suud olmasına şaşmamak lâzımdır.

lediği vazifeye harfi harfine bağlı kalmaya çalışan Mr H., İsrailin Gazse ve Akabe bölgesinden çekilmesinde ısrar ediyordu. Hatta daha da ileri giderek raporunda Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin Mısır topraklarında, ancak alâkalı hükümetin rızasıyla şu veya bu işte kullanılabileceğini söylüyordu. İngiliz ve Fransızlar çekildiğine göre, Nasır için Birleşmiş Milletler Polis Kuvvetlerinin rolü bitmişti. Mr. H'ın son raporu Birleşmiş Milletler Kuvvetleri teşebbüsünün dünyada uyandırdığı ümitleri kırmıştı.

Bu sıralarda İsrail Parlamentosu önünde Başbakan Ben-Gurion, askeri kuvvetlerini Gazze'den ve Akabe bölgesinden istenilen garantiler elde edilmedikçe çekmiyeceğini resmen ilân ediyordu. İsrail, mülki İdareyi muhafaza etmek şartıyla askerlerini Gazzeden çekmeyi kabul ediyordu. Fakat bütün dünya İsrailin istediği garantileri makul bulmakla beraber, Orta Doğunun bu en medeni memleketini açıkça desteklemeyi - Fransa hariç - reddediyordu. Orta Doğunun başlıca huzursuzluk kaynağı olan İsrail-Arap mücadelesi bu şartlar altında nasıl halledilecekti?. Halen hiçbir müsbet teklif ortaya atılmış değildi. Araplar ve Ruslar İsrail devletinin ortadan kaldırılmasını istiyorlardı. Eisenhower ise, Arap-lsrail ihtilâfının hallinin Mr H.'a ait bir iş olduğunu söylüyordu. Mr H. da Mısır hükümetinin rızası olmadıkça emrindeki Birleşmiş Milletler Kuvvetlerini kullanmayacağını ilân ediyordu. Kahraman İsrail ise mevcudiyetini muhafaza için yetmiş yedi düvele karşı yaşama hakkını müdafaaya azmetmişti.

İki Başbakan: Chou En-lai ve Nehru
Kabak tadı veren misafir

Hindisitan

Tarafsızlığın bedeli

Bu haftanın başından itibaren hemen bütün dünya memleketlerinde bir devlete karşı ateş püskürülüyordu. Doğrusu istenilirse bahis mevzuu devlet kabahatsiz değildi. Ama ateşin tamamının başka sebebleri de vardı. Bunların başında, devleti idare eden Başbakanın adının Nehru olması geliyordu. Nehru, tarafsızlık politikası ile herkesi kızdırmıştı: Amerikadan Rusyaya, Rusyadan Fransaya kadar.. Bunun neticesindedir ki geçen haftanın sonunda Güvenlik Konseyi Keşmir meselesinde Hindistanın aleyhinde bir karar aldı. Amerika reyini Pakistan lehinde kullandı, Rusya ise çekimser kaldı.

Keşmir, dünyanın büyük ihtilâflarından biriydi. Hindistan ile Pakistan arasındaki bu toprak parçası üzerinde hem Hindistan* hem Pakistan hak iddia ediyordu. İhtilâf 1947'den beri sürüp gidiyordu. Keşmirin halkının ekseriyeti müslümandı, fakat hükümdarı hinduydu. Hinduydu ama, Hindistanın idarecileri ile de arası iyi değildi. Bira meselâ Nehru vaktiyle Kaşmirde hapse atılmıştı. Keşmir 1947'de Pakistana mı, yoksa Hindistana mı katılmak istediği hususunda karar vermek mevkiindeydi. Hükümdar tereddüt ediyordu. Bu şurada Pakistandan kabileler Kesmire taarruz ediyorlardı. Mihrace şaşkındı. İşte bu sırada Pakistan da, Hindistan da Keşmir topraklarına asker sokmuşlardı. Hindistan bir de seçim yaptırtmış, seçilen hükümete kendisine iltihak kararı verdirtmişti. Ancak Keşmire ilk girenler Pakistanlılar olduğundan Hindistan Güvenlik Konseyine de baş vurmuş ve Pakistanın mütecaviz ilân edilmesini istemişti. Buna mukabil Pakistan Güvenlik Konseyinde daima Keşmirden yabancı birliklerin çekilmesi ve bir plebisit yapılması tezini savunmuştu. Doğrusu da buydu, Fakat Hindistan Pakistanın mütecaviz ilân edilmesi hususunda ısrar ediyor, bu yapılmadan -veya Güvenlik Konseyi "Pakistan mütecaviz değildir" demeden- herhangi bir kararı tanımak istemiyordu. Geçen haftanın sonunda Güvenlik Konseyi yeniden Pakistanı destekleyen bir karar aldı. Keşmirde, iki taraf kuvvetlerini çektikten sonra plebisit yapılmalıydı. Hindistan buna rağmen, hakimiyeti altında bulunan topraklardaki bir Meclise Keşmirin Hindistana iltihakı kararını verdirtti. İşte, kıyametin kopmasına sebeb olan buydu.

Tersine dönen oyun

Nehrunun tarafsızlık politikası, üstelik İsveç veya İsviçreninki gibi pasif değil, aktif olduğundan cümlenin memnuniyetsizliğine yol açmıştı. Nehru bir sulh havarisi rolü oynuyor, kendi elindeki bir hassas terazi ile herkesin hareketinin sevap ve günahını ölçüyordu. Meselâ Macaristanda Rusyayı mütecaviz olarak damgalamamış ama, bu memleketi müstevli sayıyor ve Sovyet kuvvetlerinin Macar topraklarını terketmesini istiyordu. Fransız ve İngilizlerin Süveyş harekâtını ise tecavüz addetmiş ve takbih etmişti. Buna mukabil Komünizme karşı Hindistan dahilinde vaziyet almıştı ve komünistleri amansız şekilde takip ediyordu. Böylece Nehru blokların arasında, dünyaya ahlak dersi veren bir melek rolü oynamak istiyordu. Ancak bunun bedelini ödemesi lâzımdı. Hindistan Keşmir meselesinde bunu yapmayınca, başkalarını uymaya teşvik ettiği Birleşmiş Milletler kararlarına kendisi riayetsizlik gösterince, elindeki terazide kendi sevap ve günahlarını tartmaya yanaşmayınca dünyada kitleler üzerindeki prestijinden pekçok şey kaybetti.

Zira Pakistan mütecaviz olsa' bile, Hindistan' Keşmirde müstevliydi. Durum Macaristandakinden farksızdı. Hele bir plebisite razı olmamayı tevil imkânı yoktu. Güvenlik Konseyine rağmen kukla bir Keşmir Meclisine Hindistana iltihak kararı verdirtmek aklın alacağı, Nehruya yakışır bir hareket değildi. Nitekim Hindistanın politikasına kısanlar bu fırsatı kaçırmadılar ve Nehrudan intikamlarım aldılar. Bilhassa İngiliz ve Fransız basını çok sert yazılar yazdılar. Daha başkaları Nehruyu komünist kuklası gibi göstermek yolunu tuttu." Bu

Mareşal **Zukof**
Eski çamlar bardak oldu

mübalâğalıydı. Aklıbaşında bir kimsenin Nehruyu komünist bloka mensup gibi gösteremiyeceği aşikârdı. Nitekim Sovyetlerle arası iyi değildi. Rusya, Moskovadaki Hind Büyük elcisinin geri alınmasını istiyordu. Ama Nehrunun Keşmir ihtilâfında samimi bir sulh havarisi gibi hareket etmemesi bütün kredisini, kendisini anlayanlar nezdinde bile yok etti. Çuvaldızı başkasına batıran, iğneyi kendisinden esirgememeliydi.

Soğuk karşılanan misafir

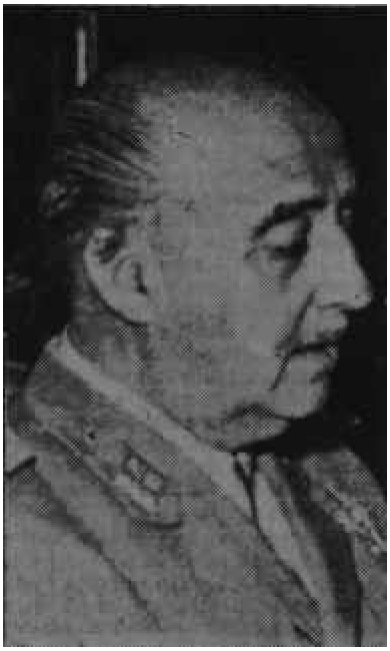
Geçen hafta Hindistana gelen Rus mareşali Zukof'un en hararetli karşılayıcısı, uğradığı hayal sukutu oldu. Geçen yıl Krutçef ve Bulganin'e yapılan muazzam hüsnü kabulü göreceğini zanneden Sovyet mareşali, karşılandığı sırada boynuna esmer tenli, genç Hint kızları tarafından gül çelenkleri takılmasını boşuna bekledi. Halbuki mareşalin seyahatini tanzimle vazifeli bir yığın Rus subayı uzun zamandan beri Hindistanda bulunuyor ve hazırlıklar yapıyorlardı. Rus sefarethanesinde basın mensuplarına Mareşalin "şanlı" hayâtını canlandıran bir film gösterilmişti. Fakat Hindistan hükümeti, bazı mülâhazalarla bu misafire fevkalâde bir dostluk tezahürü göstermemek kararındaydı.

1957 yılının ilk ayını seyahatlarla geçiren Çin Başbakanı Chou En-lai de, son Üç ay içinde, üçüncü defa olarâk Hindistana geldi. Nehrunun yüzü gene asıktı. Chou'ya gayet soğuk muamele ettiği her halinden anlaşılıyordu. Gecen yılki hararetli sevgi tezahürlerini hatırlayanlar, bu değişikliğe bir türlü mana veremiyorlardı. Nehru ile komünist bloku arasından bir kara kedi geçmişti.

İspanya

Münevverlere ölüm

Geçen hafta Akdeniz sahilinin sevimli liman şehri Barselona'da halk nakil vasıtalarına boykot ilân etti. Halk çalışan tramvayları durduruyor, boşaltıyor ve sonra bir hamlede deviriyordu, ispanyol polisi mutadı üzere, amme nizamını bozmaya matuf bu hareketin ' faillerini tevkif etmekte en ufak bir kusur göstermemişti. Fakat ne yapılırsa yapılsın İspanyadaki huzursuzluğun sonunu almak bir türlü mümkün olmuyordu. Bir ay evvel Barselona Üniversitesi talebeleri Franko'nun heykelini pencereden bahçeye fırlatıp parça parça etmişlerdi. İspanyada memnuniyetsizlik günden güne artıyordu. Ne münevverler, ne talebeler, ne de işçiler memnun değillerdi. İspanyalı, münevverlerin hududu aşırtmaya muvaffak oldukları bir beyanname,.; Pariste elden ele dolaşıyordu. Ispânyalı münevverler, Diktatör Franko'nun fikir hayatını baltalamak için başvurduğu bütün usulleri açıkça anlatıyorlardı. Rejimin parolası General Millan Astray tarafından şöyle ifade edilmişti: "İspanyol münevverlerine ölüm!." .. Üniversiteler Orta Çağdaki skolastik devre dönmüşlerdi. Değil Marks, Kant ve Hegel'in dahi adını ağza almak yasaktı. Kant'çı Ve Hegel'ci tanınan fikir adamları hapishanelerde sürünüyorlardı. Franko'nun tabiî müttefiki kilise, üniversite tedrisatına dikkatle nezaret ediyordu.

General Franko
Başına yıldırımlar yağıyor

Cevapsız kalacak çığlık

Fakat her türlü baskı - Rusyada ve peyklerde olduğu gibi - , beklenen neticeyi vermemişti. Madrit ve Barselona Üniversitelerinde ayaklanmalar başlamıştı. Beyannameyi imzalayan ispanyol münevverleri rejime olan nefretlerini hâykırıyorlar ve şöyle diyorlardı: "Hür olmak istiyoruz. Şu halde Franko ile karşılıklı münasebetler kuran hükümetler bize ihanet etmektedir. Birleşmiş Milletlerde, hür milletler arasında İspanyol tarihinin en kanlı tiranına yer vermek, Uneşco'ya kültürün en büyük düşmanım dahil etmek suretiyle bize ihanet edilmektedir. Franko binlerce artist ve münevverin ölümünden ve İspanyol fikir hayatının tekrar canlanma teşebbüsünü boğmaktan suçludur. İspanya cellatlarının en müthişinin düşüşünü tacil etmek için hür memleket hükümetlerinin nezdinde teşebbüslerde bulunmayarak, bizi hâlâ.' susmaya mahkûm edenler de bize ihanet etmektedir".

Macar ihtilâlinin başında Budapeşteden yükselen ses gibi, İspanyadan yükselen bu çığlık da herhalde işitilmeden sönüp gidecekti.

Cezayir

Tesanüt grevi

Kurtuluş hareketi liderleri, Cezayir meselesinin Birleşmiş Milletlerde müzakere edileceği su günlerde dünya efkârının nazarlarını üzerine çekmek için ellerinden gelen herşeyi yapıyorlardı. Bu sebeble Cezayirdeki tedhiş hareketleri son günlerde birden bire hızlandı. Bütün Cezayirliler bir hafta sürecek bir greve davet edildiler. Grevin muvaffakiyeti, Fransızların 8 milyon Cezayirlileri arzusu hilâfına bu memlekette zorbalıkla kaldıklarını ortaya koyacaktı. Grev eniri büyük ölçüde dinlenmişti. İptidai Araplara medeniyet dersi veren Avrupalılar kapalı Arap dükkânlarının kepenklerini kırıp malları yağma ettiler ve dükkânları ateşe verdiler.

Fransa bu sıralarda Birleşmiş Milletler koridorlarında kendisine taraftar aramakla meşgul bulunuyordu. Atlantik Paktı üyelerinin ve bazı Güney Amerika memleketlerinin oylarını elde edeceği muhakkak gibiydi. Fakat Bandung memleketleri Fransaya karşıydı. Türkiyenin şimdiye kadar Fransanın lehine kullandığı reyini, son zamanlarda müslüman devletlerle olan çok sıkı temaslardan sonra nasıl kullanacağı çok merak ediliyordu. Türkiye Fransa aleyhine cephe alacak mıydı ? Bağdat Paktının müslüman devletleri, Türkiye yi Atlantik Paktı müttefiki aleyhinde rey vermeye zorluyorlardı Diğer bir Atlantik Paktı üyesi olan Yunanistan, Fransa aleyhinde rey vereceğini açıklamıştı

Fakat Fransa daha şimdiden Birleşmiş Milletler kararına bağlı olmadığını, lüzum görürse müzakereleri terkedeceğini söylüyordu. Guy Mollet'nin Cezayir politikasının baştan aşağı haksız olduğu muhakkaktı. Fakat bu meselenin hal yeri herhalde Birleşmiş Milletler değildi. Genel Kurul konuşmaları sadece tarafları sertliğe, anlaşmazlığa sevkediyordu. Karşılıklı ithamlar, işlenen cinayetlerin karşılıklı göz önüne serilmesi mesele-; yi halletmiyordu. Fransız siyasetini ne kadar takbih edersek edelim» Cezayir meselesinin ancak Fransa ve Cezayir arasındaki karşılıklı müzakerelerle hal yoluna konulabileceği muhakkaktı." Birleşmiş Milletlerdeki heyecanlı nutuklar, sadece kurbanların sayısını arttırmaya yarıyordu.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Ziraat

Tütün piyasası

Ege bölgesi tütün müstahsillerinin bir aydan beri açılmasını dört gözle bekledikleri tütün piyasası, önümüzdeki hafta tam bir aylık bir gecikmeyle açılmış olacak. Ocak ayının ilk haftasında açılması mutad olan tütün piyasasında bu seneki gecikmenin başlıca sebebi, bu bölge tütünlerinin 1 numaralı alıcısı olan The American Tobacco Company'nin piyasaya girip girmemekte gösterdiği tereddüttür. Bu şirketin geçen sene de aynı şekilde hareket etmesi, tütün müstahsillerini ve mutavassıt küçük tüccarı sıkıntıya sokmuş, telâfisi güç zararlara uğratmıştı. The American Tobacco Company'nin Ege bölgesi tütünlerine karşı gösterdiği bu alâkasızlık aslında çok hissi 'bir sebebe dayanmaktadır. Bu Amerikan şirketinin Türkiye ve Yunanistandaki mutlak selâhiyetli temsilcisi Mr. Bakçelis, mutaassıp bir Rumdur. Her yıl 30 bin ton kadar Türk tütünü alan bu şirket, tütün piyasasının en büyük alıcısıdır. Mr. Bakçelis şirketin ihtiyacı olan tütünü tamamen Yunanistandan satın alma gayretini gütmektedir. Fakat ihtiyacı olan iyi kaliteli tütünün hepsini Yunanistandan temine muvaffak olamadığı için noksanını Türkiyede yaptığı mubayaalarla tamamlamaktadır. Mr. Bakçelis'in bu davranışı tütün piyasamız üzerinde tahripkâr tesirler yapacak bir mahiyet arzetmektedir. Bu suretle tütünümüz talep kifayetsizliği yüzünden değerinin çok dûnunda fiatlarla satılmakta ve Mr. Bakçelis hem memleketi Yunanistana, hem de mensup olduğu şirkete faydalı olmak fırsatını kolayca bulmaktadır. Her sene 30 bin tona yakın mübayaada bulunan The American Tobacco Company'nin geçen yıl yaptığı mübayaa 15 bin tonu bile bulmamış ve müstahsilin elinde kalan tütünün devlet müdahalesiyle satın alınması zorunda kalınmıştır. Mr. Bakçelis'in bu seneki davranışı, durumun geçen seneden pek farklı olmıyacağını açıkça ortaya koymuştur.

Süratle halledilmesi icab eden diğer bir zorluk da depo meselesidir. Tütün bilindiği gibi ihtimam isteyen nazlı bir mahsuldür. Muntazam bir şekilde balya ve istif edilmesi gerekir. Bu da kâfi değildir. İstifde üç balyadan fazlasını üstüste yığmak, tütünün kalitesini düşürür, yanmasına sebeb olur. Yanık tütüne müşteri bulmak çok zordur. Bundan başka tütün, iyi istif edilmiş olsa bale, sık sık aktarılmak ister. Ayrıca tütünün depolandığı mahallin rutubet ve hararet derecesi tütünün kalitesi üzerinde çok büyük rol oynayan unsurlardır. Çok nazik bir mahsul olan tütün, depoya girdikten sonra da kalifiye işçilerin bakım ve ihtimamına muhtaç • tır. Kısacası tütünün depolanması masraflı bir iştir. Halbuki, mevcut tütün depolanmaz yeni yılın mahsulü için kifayetsizdir. Tekel, mübayaa piyasasına girişip müstahsilin elinden tütününü alsa bile mahsulü muhafaza edecek depolar bulmakta büyük zorluklarla karşılaşacaktır. Tütün alım satımım tanzim eden mevzuatımla da tütünün azami Uç ay zarfında mahsulün müstahsilden alınarak alıcının depolarına naklini şart koştuğundan depo meselesi büsbütün ehemmiyet kazanmaktadır.

Gümrük ve Tekel Bakanlığının Ege bölgesi tütün müstahsilini himaye için müdahale satışlarına 30 milyon liralık bir fon ayırdığı ve depo için de kışlalardan istifade edileceği söylenmektedir.

30 milyon liranın maksada kâfi gelip gelmemesi meselesi bir kenara itilse bile, bu tütünlerin rastgele yerlere yığılmasından ortaya çıkacak zararların nasıl karşılanacağı üzerinde dikkatle durulmak gerekir.

İran

Plânın nimeti

Geçen haftanın içinde dünyanın büyük ajansları, şüphe yok ki biz Türklerin, ağzımızın suyunu akıtacak bir havadisi yayıyorlardı: Dünya Bankası İrana 75 milyon dolarlık bir kredi açmıştı. Dünya Bankası, bizim kapısını defalarca aşındırdığımız bir müesseseydi. Fakat müracaatlarımız müsbet karşılanmamıştı. Daha doğrusu son zamanlardaki müracaatlarımız hüsnükabul görmemişti. Bunu Bankanın basındaki kimselerin bize düşmanlığına vermiş, İdare heyeti Başkam Black ile kavga etmiş, bankanın Türkiyedeki temsilcisini adeta hudut harici etmiştik. Ama bütün bunlardan sonra da banka, bize kredi açmamıştı. Bilâkis, Türkiyeden kovulan temsilci, gittiği Suriyeye kredi sağlamıştı. Şimdi de banka, İrana yardım elini uzatıyordu. Niçin İrana ve Suriyeye de, Türkiyeye değil? İran ve Suriye Türkiyeden daha mı fazla emniyet veriyorlardı? Hayır! Dünyaya yayılan havadisi okuyanlar, sebebi anlamakta gecikmediler.

Eugene R. Black

Dost acı söyler

Meşhur A.P. ajansına göre -biz, bu ajansı da "Türk düşmanı" diye vasıflandırıyorduk- İrana açılan 75 milyon dolarlık kredi bu memleketin "İkinci yedi yıllık plânı"nı gerçekleştirebilmesi için açılıyordu. İran, Kalkınmasını plân ve program dahilinde yapıyordu. İlk "Yedi yıllık plân" 1948'de tatbike başlanmış, ancak 1951'de petrol istihsalinin sekteye uğraması üzerine tatbikat geri kalmıştı. 1954'de petrol meselesi halledilince ikinci plân ortaya konmuştu. Bankanın verdiği borç altı sene müddetli ve yüzde 5 faizliydi. İran bu parayı alabilmek için plân ve programını bankaya takdim etmiş, banka bunların tatbik kabiliyetini mütehassıslarına tetkik ettirmiş, neticede krediyi açmıştı. Zira İran "Yedi yıllık plân"ı yürütebilmek için kendi bulduğu kaynakları da bir Mr göstermiş, bankanın karşısına çıkıp "Siz bana borç verin, üstüne karışmayın, ben ne yaparsam yaparım" dememişti. Bilâkis bütün hesap ve kitabını banka mütehassıslarının önüne sermişti. Petrol gelirinin plândaki rolünü anlatmıştı. Banka görmüştü ki plân ziraat, ulaştırma, enerji, endüstri ve sosyal hizmet sahalarında hakiki bir kalkınmayı sağlamak maksadıyla hazırlanmıştır ve İran alacağı parayı bir takım "gösteriş eseri'lere harcamayacaktır. Dünya Bankasının kanaati şuydu: Bir memleket ancak plân ve programla kalkınır. Marifet, orada burada eser yükseltmek değildir. Marifet en lüzumlu eserleri en müsait şartlar dahilinde gerçekleştirmektir, öteki eserler lüzumsuz mudur? Bunu, bankada düşünen bir tek şahıs yoktur. Her eser, faydalıdır. Ama iktisad kanunları bunları tasnife tâbi tutar. Bankaya göre hükümetler milletleri namına ellerine geçirdikleri parayı en rasyonal şekilde sarfederlerse "iyi hükümet" vasfına hak kazanırlar. Banka ise, borcu milletlere verdiğini, parayı sonra milletlerin ödiyecegini düşünerek plan ve programla karşısına gelmeyen hükümetlerin dileklerini kabul etmemektedir.

İran misali, beynelmilel krediler almanın güç olmadığım ve buna mani olanın da Kasım Gülek sayılamayacağım bir defa daha ve mükemmel şekilde göstermektedir.

Gazeteler

İstifa mektupları

Mektup Alâeddin örene hitap ediyordu. Alâeddin Ören . Yeni Sabah gazetesinin Memleket Haberleri Şefiydi. Mektubu yazan ise gazetenin Dinar muhabiri Nedret Gürcandı. Nedret Gürcan artık Yeni" Sabahta çalışamayacağını bildiriyor, istifa ediyordu. Mektubun son satırları şunlardı:

"Netice olarak, gazetenizde daha fasla muhabirlik yapamıyacağımı, mektubumla birlikte gerekli kimselere duyurmanızı rica ediyorum. Bunun sebebini de kâfi derecede izah ettiğimi sanıyorum Üzerimde bulunan 58 numaralı, gazetenize ait muhabirlik kartımı mektubumun ilişiğinde gönderiyorum.

Bundan sonra muhabir hakkı olarak göndermiyeceğiniz gazetenize bir yıl içinde hiçbir hizmet yapmadığımdan, sadece okuyucu olarak kaldığımdan bir yıllık abone bedelini de bugün Dinar postahanesinden adresinize havale çıkardığımı bildiririm. Saygılarımla".

İstifa, "gerekli kimseler"e duyuruldu. Hem istifasının sebebleriyle birlikte. Hakikaten Yeni Sabahın Dinar muhabiri mektubunun başında şöyle diyordu:

Uzun zamandan beri gazetenize bir haber gönderemiyorum. Zira, uzun zamandan beri Teni Sabahın hangi yolda yürüdüğünü ve onun bir muhabiri olarak hangi yolda yürüyeceğimi şaşırmış durumdayım. Bir yıl önce gazetenizden muhabirlik istediğim günlerin Yeni Sabahı ile bugünlerin Yeni Sabahı arasındaki değişikliği ben değil, boyacım bile sezmiş de, gazeteyi elimde gördükçe: Abi, diyor, bırak şu gazeteyi, günü gününe uymuyor.

Hiç bir gazeteyi veya kişiyi, iktidarı ya da muhalefeti tutmakla suçlayamayız. Kötü bir insanın birkaç iyi yönünü görmeyip onu hep kötü olarak bellemek doğru olmayacağı gibi, iyi bir insanın da bazan kötü hallerini görüp onu hep iyi bellemek de doğru birşey olmaz kanısındayım. İnsan, iyinin de kötünün de toplum üzerindeki etkilerini iyice tahlil ettikten sonra fayda veya zararını kabul lenmeli. Bu tahlili yaparken menfaat denilen şeyi 'benliğinden ırak tutması sonucun dürüstlüğünü sağlar".

Nedret Gürcan müteakiben böyle davranmayan bir kaç kişinin bile insana üzüntü vereceğini söylüyor ve soruyordu:

' "Ya binlerce okuyucuya hitap eden bir gazetenin tutumunun okuyucuyu rahatsız edecek şekilde sık sık değişmesi insana ne kadar ağır geliyor. Dün söylediğini bugün değiştiren, bir takım menfaatlar için binlerle ve 'binlerle okuyucu topluluğunu günün hakiki durumunu takipten mahrum eden -tarafsız olduğunu Hân ettiği halde sık sık girdiği polemiklerle okuyucusunu şaşırtan bir gazeteyi suçlamamak için insanin ancak o gazete gibi olması gerekir".

Sabık Dinar muhabiri, gazetesinin sütunlarında son günlerde yer almış bulunan, en aşağılık cinsten bir küfür yazısını bahis mevzuu ediyor, o yazı karşısında duyduğu nefreti ve iğrenmeyi belirterek şöyle devam ediyordu:

"Tenkide tahammülsüzlüğün en feci örneğini veren Yeni Sabahın, bu son hareketi ile hiçbir şey kazanmadığını, fakat okurları huzurunda çok şeyler kaybettiğim zamanla idrak edeceksiniz. En adî küfür edebiyatı ile yermek istenenlerin leşinin serildigini sanmayın; bilâkis onların sağlam ve korkusuz heykelini dikmiş oldunuz. Fikir ve hakikat pırlantaları döken bir kaleme, fikirle cevap vermeyen kalemlerin konuyu şaşırıp da kişinin özelliğine el uzatmaları", göre göre bıkıp usandığımız, çok denenmiş zavallı bir taktikten başka birşey değildir. Hiç bir Türk, bir milletdaşına bu kadar ağır ve çirkin dil kullanamaz. Bu yazıyı bir Türk düşmanına yazdırdığınızdan başka bir şey düşünemem. İmzasız, kaçamaklı yazılarla değil de imzalı ve size yapıldığı gibi sip-şak klişeli yazılarla ve fikirle tenkitlere karşı koyabilmek, ya da gazetenin yolunda tenkide değer birşey olmadığını yine gazete sayfalarında gidişatınızla ispat edebilmek mertliğini göstermek dururken kirletmek için baş vurduğunuz silah ne yazık ki kendi sütunlarınızı kirletmiş oldu. İsterseniz, bir anket açıp okurlarınıza sorunuz. Alacağınız sonuç: Mutlak ve mutlak menfi olacaktır. Sizin okurlarınız o sütunları tiksinerek okumuşlardır. Oysa ki bir okuyucunun gazetesinden beklediği en önemli şey önce, saygı ve nezakettir".

Nedret Gürcan
Nefret içinde istifa

Yükselen seviye

Mektup gazetede derin tesirler yaptı. Bu, aynı neviden tek mektup olsaydı mesele yoktu. Ama yağmur halinde Yeni Sabaha, kullandığı usullerden dolayı teessüf bildiriliyordu. Okuyucusundan bu neviden mektup alan' gazetelerin memnun kalmalarına elbette ki imkân yoktu.

Ama aslında, işin sevinç verici bir tarafı vardı. Demek ki okuyucu, Baba Tahirin küfürlerini zevkle okuyan,* hatta dört beş sene evveline kadar aşağılık seviyeden münakaşaları kayıtsız takip eden okuyucu olmaktan çıkmıştı. Artık bir gazeteden nezaket isteniyordu. Gazete sütunlarının haraç alınan malûm sokaklardan olmadığının katiyetle bilinmesi lâzımdı. Orada kullanılan kelimeler nezih olması gereken basına aktarılınca okuyucu derhal aksülamel gösteriyordu. Bu, hakikaten mükemmel bir şeydi.

Başka bir nokta vardı: Okuyucu bir gazetenin politik rotasını dikkatla takip ediyor, rota değişikliğinin sebeblerini süratle bulup çıkarıyor, sonra da tabiî hükmünü veriyordu. Gazeteler umumi efkarı istedikleri gibi sürükleyemiyorlardı. Dönüşler hemen teşhis olunuyordu. Bilâkis basın, umumi efkâra tercüman olmak, zorundaydı.

Zaten bunun tek misali Yeni Sabah değildi.

Amerika

Hükümete şamar!

Denizaşırı Basın Klübünün Basın Hürriyeti Komitesi Başkam Victor Lasky, haberi daha duyduğunda irkilmişti. Hadise bundan bir ay kadar evvel cereyan ediyordu. Üç Amerikan gazetecisi izinsiz Kızıl Cine gitmişlerdi. Bunun üzerine Dış İşleri Bakanlığı bu gazetecilerin pasaportlarının iptal edileceğini ve kendilerinin muhakeme altına alınacağını bildirmişti. "Düşmanla münasebete geçme" kanunu, haklarında tatbik olunacaktı. Victor Lasky bunun, basın hürriyetine bir darbe olduğu kanaatindeydi.

Gerçi Dış İşleri Bakanlığının Kızıl Çin mevzuunda niçin bu kadar hassas olduğunu anlamamaya imkan yoktu. Kızıl Çinde beynelmilel hukuk kaideleri hiçe alınıyordu. Kızıl Çin hudutları dahiline giren herhangi 'bir Amerikalının şu veya bu suçla itham edilip alıkonulması daima mümkündü. Sonradan bunlar, Amerikan hükümetinin başına dert oluyordu. Halen esir tutulan Amerikan tayyareciler bunun en güzel deliliydi. Ama buna rağ-

Okuyucu Mektubu

Babıâli hakkında

Memleketimizin iç ve dış meselelerinde iktidar ve topyekûn muhalefete tutacakları rotayı göstermek bakımından "İrgat fevvarisi" vazifesini ifa eden mecmuanızı severek ye inanarak takip ediyorum. Ancak bir kısım okuyucularınızın ve bazı malûm profesyonellerin dedikodu yaptığınızı iddia ettiklerine şahit oluyoruz.. Ne zaman var ki, sözünü etmek istediğim bu mevzua okuyucularınıza daha geniş yer ayırdığınız şu sırada bir nebze temas edeyim: Şahsiyat yaptığınız hakkındaki ithamlara iştirak etmek zordur. Zira bu memleketin davaları oldum olası şahıslara bağlı kalmıştır. Bu itibarla işlerimizin sosyal ve hukukî prensipler ve demokrasi esasları dairesinde görüleceği zamana kadar dertlerimizi ister istemez alâkalı şahıslarla mücadele suretiyle halletmek yolunda olacağız. Bunu böylece bilelim ve tesbit edelim... Şahsiyat olur diye Peyami Safa'dan gelen ilk "dedikodu" ithamım cevaplandırmadığınızın farkında olanlardanım. AKİS'le alâkalı, fakat bahis mevzuu etmenizden memleket için faide görmediğiniz '"dedikodu" iddiasını "karavana" fıkralardan sayarak geçtiniz. Geçenlerde sabahları çıkan "Ticarî-Gazete" de onun dönek siyasetine intibak tenezzülünde bulunmuş ye başmakale sütununda tasavvufun "ölmeden evvel ölmek" mertebesini ihraz etmiş bir politikacı ile nöbetleşe yazı yazmak büyüklüğünü göstermiş olan başmuharrir, bir zatın gevezeliği ve bir mecmuanın dedikodusiyle iktidara gelindiği nerede görülmüştür diye sormuştu. Kastedilen mecmua AKİS idi, yan mecmuanın şahsiyeti iler ilgiIi idi. Memleket meselelerine ayrılacak yerleri kendi adınıza kullanmak istemediniz.. Cevap vermeye lüzum görmediniz. Son defa *Dr.*İbrahim Öktem vazifesine olan ehliyetin tenkidinden alınarak "dedikodu" teranesine iştirak eder gibi ol. du.. İdealist, temiz ve vatansever bir insan intibaı veren Öktemi politikadaki yeniliği ile başbaşa bıraktınız ve sözü uzatmadınız. Anlayamadığım şudur: Bu ne çeşit dedikodudur ki, kimse tekzibe kendinde kuvvet bulamıyor ve her fırsatta dimdik ayakta olduğunu ilân eden bir iktidar, onun tesiriyle adeta yalpalıyor.. İşte bakınız.. Başbakana karabeti malûm bulunan ma. hut ticarî-gazetede yeniden korkak küfürler savruluyor. Hey Yarabbim.. Babıâli'ne zamandan beridir Babıâli oldu..

Tenkidi tenezzül addederek kalemlerini kınına koyan Nadir Nadilerin Bedii Faiklerin, Cihad Babanların, İhsan Adaların, Doğan Nadilerin sus. tuğu yerde bakınız kimler konuşuyor.. Kime dayanarak ne çeşit konuşuyor. Velev emirle de olsa temiz bir insana âdice küfredebilen bir kalem sahibinin babasız büyümüş bir patronçocuğu olduğundan şüphe eder misiniz?

Nurettin Sühan - İstanbul

men hükümet, basın hürriyetini kayıtlayamazdı. Kayıtlamaya kalkarsa bütün Amerikan basınını ve daha mühimi basın teşekküllerini kargısında bulurdu.

Hakikaten Victor Lasky Denizaşırı Basın Klübü adına memleketin medeni haklar mütehassıslarının en kıymetli ve şöhretlilerinden Morris L. Ernst'e müracaat etti. Kendisinden Dış İşleri Bakanlığının hareketi karşısında bir hukuki mütalâa istitiyordu. Ernst bunu geçen hafta içinde verdi ve Klüp mütalâayı ilân etti. Mütehassıs, Dış İşleri Bakanlığının tehdidini Anayasaya aykırı buluyordu. Gazetecilerin çalışmaları tehdide tâbi tutulmamalıydı. Morris L. Ernst söyle diyordu:

"— Bugünkü kanunlar açıkça göstermektedir ki basın hakkı konuşana veya yazana tanınmış hususi hiç hak değil, halkın okumak, duymak, görmek, hakkıdır. Bu felsefe hakikatin, düşüncenin serbest olduğu bir fikir piyasasında bilinen başka usullere nazaran daha fazla tecellisi ihtimali olduğu prensibine dayanmaktadır".

Mütehassıs, Mr. Dulles'ın Amerikan halkının neyi, duyması veya haberleri nereden alması gerektiğini tayin hususunda bir selâhiyete sahip olamıyacağını belirtiyor ve böyle bir kaide kabul edilirse meselâ Eden - Dulles anlaşmazlığı sırasında Dış İşleri Bakanlığının İngiltereye giden gazetecilerin de pasaportlarım iptal edebileceğini söylüyordu.

Mütalâa büyük alâka çekti. Cemiyetler basın hürriyetine hükümetin tecavüzü addettikleri bu mesele karşısında azami derecede hassastılar. Amerika Medeni Hürriyetler Birliği bahis mevzuu üç gazeteciye, Dış İşleri Bakanlığı Pasaportlarım iptale teşebbüs ederse hukuki yardımda bulunmak taahhüdünü yaptı.

Demokrasilerde herkes biliyordu ki müdafaa edilmeyen haklar, elden gider.

Macaristan

Suçlu: Gazeteci

Geçen haftanın ortasında perşembe günü Macaristandan bütün dünyaya bir yeni havadis yayılıyordu. Memleketin tanınmış sekiz gazetecisi tevkif edilmişti. Suçlan, Ekim ihtilâlim hazırlamak, onu teşvik etmiş olmak, ona katılmaktı. Hakikaten Macar halkının ayaklanması Petöfi adım taşıyan Yazarlar Cemiyetinin mensupları tarafından idare edilmiş, hürriyet ateşini genç gazeteciler, edipler milletlerinin yüreğinde tutuşturmuşlardı. Büyük Macar şairi Petöfinin "Bir daha asla esir olmıyacağız" mısralarını onlar haykırmışlar, onlar komünistlerin üzerine yürümüşlerdi. Yaptıkları daha fena birşey vardı; Toplarıyla ve tanklarıyla Rus kıtaları geldiğinde Yazarlar ' Cemiyetinin mensupları yılmamışlar, sinmemişler, mücadelelerine devam etmişlerdi, sekiz tanınmış gazeteci, şimdi bütün Macar gazetecilerine göz dağı verilmek üzere tevkif olunuyorlardı. Madem ki hiç bir tehdit onları, fikirlerinden başka şey yazmaya mecbur edememişti, o hakle susturulacaklar, hapsedileceklerdi. Macaristanda hür düşünceye, hükümetin kanaatlanın aksini yazmaya cevaz yoktu. Herkes, ancak hükümet gibi düşünmek hürriyetine sahipti. O kadar! ötekileri bekleyen, hapis ve ölümdü. Sekiz tanınmış gazetecinin tevkifi bütün dünyada geniş akisler uyandırdı.

Ama Macar hükümetinin başı, dertten kurtulmamıştı. Gizli polise emir veriliyor, insanlar tevkif ettiriliyordu. Gizli polis komünistlerden müteşekkildi. Zaten tevkif muamelesi, işin en kolay tarafıydı. Fakat mevkufları kim muhakeme edecekti? Macar hakimleri topyekûn greve giriştiler. Bunun sebebi basitti. Hakimlerden hükümet, mahkûmiyet kararı istiyordu. Hukuka veya kanuna uymak âdeti kalkacaktı. Hükümetin suç dediği suçtu ve bilhassa Basın mahkemelerine çıkarılanlar mutlaka mahkûm edilmeliydi. Komünizmin Adalet anlayışı buydu. Sovyet savcılarının en memuru olan Viçinski şöyle dememiş miydi:

"— Hakimin kanun bilmesi lâzımdır. Fakat hakim kanunu tatbik ederken hukuk mantığını takip etmekten çekinmeli ve kanunun parti politika - sının ifadesi olduğunu daima göz önünde bulundurmalıdır. Eğer bir hadisede kanun parti politikası ile tezad halindeyse, o takdirde hakim hiç tereddüt etmeksizin kanunu bir tarafa, bırakmalı ve mutlak bir itaat ile partinin emirlerim tatbik etmelidir. Çünkü partinin emirleri hakim için en ulvi bir kanundur".

Dünyanın başka yerinde hu prensibi benimsemiş olanlar, tatbik edenler vardı. İki lokma ekmek ve bir küçük ihtiras uğrunda suçla alâkası bulunmayan fiilleri cezalandırmaya hazır hakimler, ceza talebinde bulunan Viçinski şakirdleri mevcuttu. Ama Macar hakimleri onlardan olmayacaklardı. Hakimler, bilhassa mevkuf gazetecileri muhakeme etmeyeceklerini, kitle halindeki tevkifleri bir neticeye bağlayamayacaklarım bildirdiler. Bunu yaparken evdeki evlâd-ü ayali değil, doğrudan doğruya kendi hürriyetlerini, hatta hayatlarını tehlikeye koyduklarım biliyorlardı. Biliyorlardı ki kendileri muhakeme etmezlerse, bir muhakeme edecek mutlaka çıkacaktır. Ama o alçağın kendileri olmasına müsaade etmeyeceklerdi. Macar cemiyetinin kendisini insanlığa yakışmıyacak şekilde, hürriyetten mahrum olarak yaşatmak isteyen bir avuç başka Macara karşı mücadelesi devam ediyordu.

İtalya

Esrarengiz dâva

Gecen hafta Venedik Adalet, Sarayında son zamanların en esrarengiz davalarından birinin duruşmasına başlandı. Şahitlerin dinleneceği gün yaklaştıkça dâvayı takip edenlerin alâka ve heyecanı büsbütün artıyordu. Senelerden beri ağlayan bir kadının şahadeti, duruşmanın en dokunaklı sahnesini teşkil edecekti. Bu kadın Wilma Montesi'nin annesiydi ve ölen kızının şerefini kurtarmak için bir sürü delile rağmen "kendi hakikatini" kabul ettirmeye uğraşacaktı: Wilma masum bir kızdı; sefih gençlerle en ufak alâkası mevcut değildi'; ölümü müessif bir kazadan ibaretti.

Silvano Muto

Ortalığı karıştıran kalem

Sinema yıldızlarının çoğuna parmak ısırtacak kadar güzel ve cazibeli Wilma Montesi'nin' cesedi 1953 yılının ılık bir ilkbahar sabahı To-Valânica plajında bulunmuştu. Polis, bugün bile anlaşılamayan sebeblerle tahkikat işini pek gevşek tutmuş, 20 yaşındaki güzel kızın kazaen boğulduğu kanaatına vararak meseleyi örtbas etmişti.

Wilma Montesi'nin plajda ölü olarak bulunmasından bir ay sonra, Somada çıkan haftalık Attualita isimli mecmuanın kapağında iri siyah puntolarla yazılmış şu cümle görüldü: Wilma Montesi'nin ölümünün içyüzü"..

Attualita mecmuasının ortaya attığına göre Wilma Montesi bir kazada boğulmamıştı. Genç kız, Romalı bir kaç kodamanın Capacotta malikânesinde yaptıkları sefahat alemlerinin kurbanı olmuştu. Capacotta evvelce Kral ailesine ait bulunan bir av mahalliydi. Bu yerde çoktan beri beyaz zehir âlemleri tertip edildiği halk arasında söylenip duruyordu. İşte Wilma Montesi bu âlemlerden biri sırasında ölmüş ve cesedi bir kaza süsü verilerek getirilip plaja bırakılmıştı.

Bu alâka uyandırıcı haberin altında Silvano Muto imzası vardı. Attualita' nın yazısı sürüm peşinde koşan bir gazetecinin uydurmaları mıydı? Romalıların çoğu bunu böylece kabul ederek omuz silkip geçmişlerdi. Skandal, Attualita'nın müdürü Silvano Muto'nun yalan haber neşretmek suçuyla mahkemeye verilmesiyle başladı. Silvano Muto, 26 yaşlarında, orta boylu, kadife gözlü, muhteris fakat zeki bir gazeteciydi. 1954 yılında duruşmasına başlanan daya çabucak siyasî bir mahiyet aldı. Az kalsın hükümet devriliyordu. Dâva sırasında sefahat âlemlerine katılanların isimleri ortaya atılmaya başlanmıştı. O zamanki Dış İşieri Bakam Attilio Piccioni'nin oğlu genç Piero Piccioni'nin Wilma Montesi'yi öldürdüğü iddia ediliyordu. Muto'ya göre hâdisenin izahı son derece basitti: Marquis Montagna azılı bir beyaz zehir çetesinin şefiydi. Piccioni katildi ve polis müdürü Saverio Polito, Dış İşleri Bakanının oğlunu himaye ediyordu. Muto, tarafsızca yürütülen bir soruşturmanın hakikati bütün açıklığı ile ortaya koyacağım iddia ediyordu. Gazetecinin elinde mukni deliller mevcut değildi. Gösterdiği şahitler ise, güvenilir şahsiyetler arasından seçilmemişti. Terkedilmiş metreslerden ve akıldan noksan bakirelerden her nevi şahadat beklenebilirdi. Bu şahitler çok zaman bir gün evvel ısrarla söylediklerini ertesi gün inkâra yelteniyorlardı.

Bir herkül

Dedikoducu gazetecinin duruşması devam ededursun, jandarma albayı Pompei, polisin aydınlatamadığı vaka üzerinde tahkikata devam ediyordu. Albay Pompei, Marquis Montagna'mn gizli faaliyeti hakkında bir sürü malûmat toplamaya muvaffak olmuştu. Dış İşleri Bakanının oğlu genç Piccioni'nin de durumu gayet şüpheli gözüküyordu. En mühimi, Albay Pompei'nin genç kızın plaja bırakılmadan çok önce öldüğünü ispat etmiş olmasıydı. Madem ki ne kaza, ne de boğulma mevzuu bahisti, hakikî ölüm sebebini tesbit için bir tahkikat açılmalıydı.

Yeni tahkikatın idaresi Sorgu hakimi Sinyor Sepe'ye tevdi edildi. "Hiçbir şeyden korkmuyorum, hiçbir şey beni durduramaz" diye vazifesine koyulan Sorgu hakimi gazeteler tarafından "Hakikat Herkulü" ilân edilmişti. Sinyor Sepe'nin işe dört elle sarıldığı muhakkaktı: 130 kiloluk Sinyor, tahkikatın sonunda sadece 110 kilo geliyordu. Sorgu hakimi Venedik Adalet Sarayına kaybettiği 15 kilo yerine koltuğunda tam 396 sayfalık bir tahkikat dosyasıyla döndü.

Müstafi Dış İşleri Bakanının oğlu, istemiyerek ölüme sebebiyet verme suçu ile mahkemeye sevkedilmişti. Zevkperest Marquis Montagna, Piccioni'nin suç ortağıydı. Diğer iki düzine sanık arasında gazeteci Silvano Muto da yer alıyordu. Gazetecinin suçu, ammenin telâş ve heyecanını mucip neşriyat yapmaktı.

Dâvanın temel şahitleri Roma'nın sefahat merkezi olan İspanya meydanı barlarının gülü Bissaccia ve Caglio adındaki İki dilberdi. "Asrın kızı" unvanını taşıyan Caglio'nun aşıklarından biri, güzel kadının daha dâvanın ilk günlerinde uyku arasında ""Wilma gibi beni de denize atmayınız" diye sayıkladığım söylüyordu.

Sanıklar ister suçlu, ister masum olsunlar, dâvanın bir sürü kirli ihtirasa âlet edilmek istendiği ortadaydı. Güzel Wilma'nın ana ve babası, bu hikayenin bir an evvel kapatılmasından başka birşey istememektedirler. Yegâne teselli̇leri kızlarının mezarı başına gidip, dua etmektir. Bu mezarın üstünde şunlar yazılıdır: "Wilma Montesi, 1932 - 1953. Ender güzellikte tertemiz bir çocuk. Osti denizi To-Valanica plajlarına atmak için seni çaldı. Sen bir melek kadar güzel, Tanrının göğsünde uyur gibiydin".

Attilio Piccioni

Koltuğunu kaybeden Bakan

ingiltere

Zengin ihtiyarların doktoru

İhtiyar emekli albaylarla zengin kocakarıların ömürlerinin sonunu

bekledikleri Mana sahilindeki East bourne şehri, geçen hafta büyük bir taarruza uğradı. Dünyanın dört tarafından gelen gazeteciler ve fotoğrafçılar bu küçük sayfiye şehrinin sokaklarını bir istilâ ordusu askerleri gibi dolduruverdiler. O gün Eastbourne adliyesi Dr. Adanıs'ın cinayet suçuyla mahkemeye sevkedilebilmesi için kafi delilin mevcut olup olmadığına karar verecekti.

Dr. Adama meselesi geçen yaz ortaya atılmıştı. Londranın sansasyon meraklısı gazeteleri hararetle yeni bir Landru'dan bahsediyorlardı. Hakikaten bazı zengin ihtiyar kadınlar, Dr. Adams'a hatırı sayılır vasiyetlerde bulunduktan sonra sessiz sedasız öteki dünyaya göçüyorlardı. Telaş verici rivayetler Scotland Yard'ı harekete geçirdi. Müfettiş Hannam uzun tahkikattan sonra, sanki cinayetle itham edilen kendisi değilmiş gibi kılı kıpırdamayan kibar tavırlı doktoru tevkife karar verdi. Gazetelerin bahsettikleri cinayet serisi, şimdilik sadece bir tek cinayete indirilmişti. Dr. Adams. eksantirik ihtiyar Edith Alice Morell'i kasden yanlış surette tedavi ederek ölümüne sebebiyet vermekle itham olunuyordu. Mrs Morell, Dr. Adams'ın ölüm raporunda yazdığı gibi beyin trombosis' inden değil, morfin ve eroin iğnelerinden ölmüştü. Esasen koma halinde bulunan hastaya bu uyuşturucu iğneleri yapmaya lüzum var mıydı? Mahkemenin karar vereceği husus işte buydu. Fakat iddia makamı zengin Mr ve Mrs Hullett'in ölümleri vakasını da bu dâvaya ithal ederek bir zafer kazandı.

Hastalarının cömert vasiyetlerine nail olan Dr. Adams, her iki ölümden de para bakımından faydalanmıştı. Maamafih tahkikat, 52 yaşındaki Mrs Hullett'in bütün servetini Dr. Adams'a bırakan bir vasiyetname tertip ettikten sonra kararından vazgeçtiğini ortaya çıkarmıştı. Sadece Mrs Hullett'in ölümünden sonra oğlu, hâzik tedavisine karşı şükranlarım bildirmek maksadıyla doktora annesinin Cadillac'ını hediye etmişti.

Mahkeme bir karara varabilmek için bir sürü mütehassıs dinlemek sorundaydı. Bunların içinde doktorun aleyhinde bulunanlar olduğu kadar, onun tarafım tutanlar da vardı. Duruşma sırasında Dr. Adams son derece sakin tavırlarıyla nazarı dikkati çekti. Uysal uysal not alıyor ve güç tıbbî terimler yanlış telâffuz edildikçe kıs kıs gülüyordu.

Diğer taraftan Eastbourne'un yaşlı emekli albayları ve ihtiyar zengin kadınları Dr. Adamıs'ın aleyhinde bulunmayı akıllarından bile geçirmiyorlardı. Son günlerini bekleyen Eastbourne'lüler sevgili doktorları Jhon hakkında söylenenleri çok, ama çok çirkin buluyorlardı. Zavallı muhakkak bir iftiraya kurban gitmişti. Hastaları şükranlarını ifade etmek için servetlerini ona bırakıyorlarsa bu sadece Dr. Adams'ın son derece iyi bir hekim, müşfik bir insan olduğunu gösterirdi. Şu insanlar, ne kadar da dedikoducuydu!..

A T Ç I L I K

Jokey Klübü

Kalburla su taşıyanlar

Gecen hafta Cumartesi günü, Türkiyede yarışçılıkla ve at neslinin ıslahı ile yakından alâkadar olanların gözleri Ankara Şehir Hipodromunda toplanan Jokey Klübü kongresine çevrilmiş bulunuyordu.

Hipodromun şeref salonlarında aktedilen toplantıda İdare Heyeti faaliyet raporunun ve bütçenin müzakeresi sırasında birçok dertlerin ortaya dökülmesi, Jokey Klübünün ve dolayısıyla yarışçılığımızın içinde bulunduğu halin halk efkârına duyurulması bekleniyordu. Bu tenkitlerin idare heyetinde bir değişikliğe, Jokey Klü-

Sadık Giz

örnek: Arap memleketleri!

büne hakim olan zihniyette en ufak bir tebeddülata medar olmıyacağı da biliniyordu. Ama ne var ki, dertlerin ortaya dökülmesi, tenkitlerin yapılması bu işin sıkıntısını çekenlere hem biraz ferahlık verecek hem de Jokey Klübü idarecileri önümüzdeki mevsimde ellerini eskisi kadar serbest hissetmiyeceklerdi. Fakat toplantıya başlandığı zaman görüldü ki bu ümidi beslemek bile abesti, boşunaydı. Zira Jokey Klübünün toplantıya katılan üyelerinin sayısı sadece 22 kişiydi ve bu *22* kişinin çoğu da klübün şimdiye kadarki çalışmalarında faal vazife almış veya bu çalışmalara hakim olan zihniyeti desteklemiş kimselerdi. Tenkitlerin yükselme imkânı çok zayıftı, yükselseler bile bir yaygara ve demagoji içinde boğulacakları muhakkaktı. Nitekim öyle oldu.

Kalkınan yarışçılık

Türkiye Jokey Klübü Umumi Katibi Sadık Giz tarafından kıraat edilen İdare Heyeti faaliyet raporu, bu neviden toplantılarda okunması mutad olan raporların klâsik Mr örneğiydi. Pek tabii bir kalkınma hareketinin cezbesi içinde bulunan memleketimizde yarışçılığın yerinde saymasına imkân yoktu, "bilhassa 1956 senesinde - Sadık Giz'in Umumi. Katipliğe tâyin edildiği tarih - atılan adımlarla at yarışları ve yetiştiriciliğimiz için büyük bir kalkınma devresi" başlamıştı. Tabii bu kalkınma devresinin meyvaları henüz ortada yoktu. Sabreden derviş, muradına ererdi. Umumi Kâtibin kalkınma diye bahsettiği herhalde, varidatının ana kaynağını bahsi müştereklere iştirak edenlerden kesilen % 25 ler teşkil eden Jokey Klübünün bütçesiydi. Bu bütçenin yıldan yıla kabardığı ve muazzam bir kalkınma içinde olduğu münakaşasızca kabul edilebilecek bir hakikatti. Yarışçılığın asıl kalkınması bu kabarık bütçenin tam manasıyla yarış ve yetiştiricilik mevzuuna tevcih edilmesiyle mümkündü. Ama Türkiye Jokey Klübü idarecileri henüz bu istikamette bulunmuyorlardı; bu istikamete yönelecekleri hususunda ümit verecek tek emare bile mevcut değildi. İdare raporunda klübün gayesinin "memleketimizde esaslı bir yarış ve yetiştiricilik endüstrisinin Kurulması" olduğu zikrediliyordu. İşte bütün hataların anası bu zihniyetti. Bu görüş, Büyük Millet Meclisinde tecelli eden milli irade ile de uygunluk arzetmiyordu. Zira 6182 sayılı kanun, yarış ve yetiştiricilik mevzuunu tamamiyle bir "amme hizmeti" telâkki etmiş ve bu hizmetin görülmesini gene bir "amme müessesesi" olan Ziraat Bakanlığına yüklemiştir. Ziraat Bakanlığı bu hizmetin ifasını aynı kanunun kendisine tanıdığı bir hakla bundan 2,6 yıl önce Jokey Klübüne devretmişti. Fakat bu devir keyfiyeti yarış, ve yetiştiricilik mevzuunun bir "amme hizmeti" olma vasfım değiştirmeye kafi değildi. Esasen Ziraat Bakanlığı yarış tertibi ve idaresi işini Jokey Klübüne devrederken murakabe hakkım en geniş hudutlarıyla elinde tutuyor ve dilediği an Jokey Klübüne tanıdığı selâhiyetleri geri almak hakkına da sahip bulunuyordu. Bu sebeble Jokey Klübü faaliyeti sırasında göz ve kulağım tamamiyle Ziraat Bakanlığına çevirmek, ondan gelecek direktifleri dikkatle yerine getirmek zorunda olan bir teşekküldü. Bu çerçevenin dışına çıkacak en ufak bir hareketin neticesi, Ziraat Bakanlığının Jokey Klübüne tanıdığı selâhiyetleri geri almasıyla neticelenebilirdi. Daha doğrusu neticelenmeliydi. Zira Ziraat Bakanlığının Jokey Klübüne gösterdiği müsamahanın, klüp idarecilerim nasıl bir zihniyete sevkettiği Cumartesi günkü kongrede bütün açıklığıyla

Nedim Ökmen

Kızını döğmeyen dizini döver

ortaya çıktı. Bu halden en fazla azap duyan da herhalde sabık Ziraat Bakanı Nedim Ökmen oldu. Zira yarışların idaresini kendi bakanlığı sırasında devralan Jokey Klübünün bugün gösterdiği manzaraya bakarak, bunu zamanında önlemek fırsatına sahip olan bir şahsın esef içinde kalmaması imkânsızdı. Mesele Jokey Klübü idare heyeti raporunda yer alan bir tasavvur üzerinde münakaşaya girişilince ortaya çıktı. Jokey Klübü idarecileri yarış sahalarına hakim olan hile ve dolapların önüne geçmek için bir tedbir keşfetmişlerdi! Kimlerin at sahibi olabileceğinin Jokey Klübü tarafından tesbit edilmesi.. Kısacası bundan sonra Jokey Klübünün uygun görmediği hiç bir şahıs at sahibi olamıyacak, yarış sahasında atlarını renkleri altında koşturanrıyacaktı. Bu garip teklifin bütün yıldırımları üstüne çekmesi lâzım gelirdi. Fakat sadece iki üye bu görüşe karşı çıktılar. Avukat Kemal Tamer ve Nedim Ökmen..

Kemal Tamer, Anayasa tarafından teminat altına alınan mülkiyet hakkına açık bir tecavüz teşkil eden böyle bir kararı almanın ve tatbik etmenin imkânsız olduğunu hukuki ve didaktik - buna lüzum vardı . bir şekilde izah etti. Eğer bir at sahibi hile ve dalevere yoluna sapıyorsa mevcut kanun ve nizamlar bunu önlemeye kâfiydi. Bu nizamlar kâfi görül - müyorsa yerine daha sert tedbirler getirilebilirdi. Ama şimdiye kadar hiçbir sabıkası bulunmayan bir yarış heveslisine, sen at sahibi olamazsın demek:. Bu haksızlıktı, insan haklarına aykırıydı ve üstelik çok gülünçtü.

Sadık Giz, Kemal Tamer'in tenkitlerini "parlak" bir şekilde cevaplandırdı. Bu teklifi yapan Jokey Klübü yabancı memleketlerin durumunu tetkik ettikten sonra yapmıştı. Yarış yerlerinde öyle at sahipleri vardı ki, "'bu temiz, nezih ve centilmen spor için bir tehdit, bir tehlike" teşkil ediyorlardı. Umumi Katip bu sözleri söylerken çoğu at sahibi olan umumi heyette birbirlerinin yüzüne şüpheli bakışlar atfediliyordu. Umumî Kâtip isim vermemişti ama, bazı kimseleri kastettiği de aşikârdı. Ama bu nokta üzerinde durmağa değmezdi.

İşte bu sırada Nedim Ökmen söz istedi ve at sahibi olma hakkını tahdit eden bu tasavvur hakkında önceden Ziraat Bakanlığı selâhiyetlilerinin mutabakatının alınıp alınmadığını sordu. Nedim Ökmen, salonda hazır bulunan Ziraat Bakanı Esat Budakoğlu veya Müsteşar Muavini Enver Erlat'ın izahat vermesini istedi. Bu zevatın söz almadıkları görüldü. Ortaya çıkan Sadık Giz onların hesabına konuştu, Jokey Klübü idarecileri bu teklifi hazırlarken Yüksek Komiserler Heyeti Üyeleri ve Bakanlık ileri gelenleriyle konuşmuşlar ve muvafakatlarım istihsal etmişlerdi. Bu Arap memleketlerinde de böyleydi, bizde de böyle olacaktı. Her önüne gelenin at sahibi olmasına artık göz yumulmıyacaktı. Bu sert çıkışa rağmen söz alan Nedim Ökmen, Jokey Klübünün selâhiyetlerini ve Ziraat Bakanlığı karşısındaki durumunu sakin bir ifadeyle ve kısaca izah etti. Jokey Klübünün bu teşebbüsünün "çizmeden yukarı çıkmak" değil de, "çizmenin içinden fırlamak" olduğu açıkça ortaya çıktı.

Nedim Ökmen'in konuşması Umumî Katip Sadık Giz'i son derece hiddetlendirmişe benziyordu. Şimşek saçan bir edayla ayağa kalktı ve buyurdu ki: "Biz iste bu empoze, bu dikte zihniyetiyle karsı karşıyayız. Bu zihniyeti yenmek için çalışıyoruz ve yeneceğiz. Biz şahsiyet sahibi, mümtaz kimseleriz. Boyun eğemeyiz" vesaire vesaire... Nedim ökmen oturduğu yerden ve son derece sakin bir tavırla, tek kelimelik bir cevap verdi: "Yapamazsınız".

Bina meselesi

İdare Heyetinin raporunda yer alan bir başka husus, Jokey Klübüne "şerefi ile mütenasip" bir binanın satın alınması veya kiralanması için idare heyetine selâhiyet verilmesiydi. Ulaştırma Bakanlığına ait bulunan Demirspor lokali, adı geçen bakanlık tarafından satışa çıkarılmıştı. Bu bina Jokey Klübü için biçilmiş kaftandı. Bu teklife yapılan itiraz da Nedim Ökmen'den geldi. Nedim Ökmen, Demirspor lokalinin mülkiyetinin hukuken Ulaştırma Bakanlığına ait bulunduğunu, fakat hakikatte bu binanın 3 bin kadar D.D.Y. mensubunun ailesinden toplanan paralarla yapılmış bulunduğunu söyledi. Jokey Klübü bu binayı satın almakla bu 3 bin ailenin mağduriyetine yol açacak, husumetlerini kazanacaktı. Bu sebeble büyük mail imkanlara sahip olan Jokey Klübünün bir başka bina alması, daha iyisi yeni bir bina yaptırması doğru olacaktı. Bu "hissi" mülâhaza, hazır bulunanların takdirleriyle karşılandı. Baki idare heyetinin iskeleti üzerine kurulan yeni idare heyetinin seçilmesinden sonra kongre sona erdi. Jokey Klübünün at yarışlarının ve at neslinin ıslahına hakikaten faydalı olduğuna inananlar - eğer hâlâ mevcutsa -, önümüzdeki faaliyet devresine ümitle bakmakta serbesttirler.

Jokey Klübünün almak istediği Demirspor lokali

Zenginin 'parası varsa, züğürdün de çenesi vardır.

Sosyal Hayat

Zevkli bir ders

Geçen hafta Cuma günü Refia Atasagunun Kavaklıderedeki evine Foto muhabirleri bütün davetlilerden daha evvel geldiler. Flaşlar kucaklarında, yanyana oturdular ve beklemeğe başladılar! Merdivenlerde adım sesleri ve gülüşmeler vardı. NShayet misafirler göründü. Bunlar renk renk kabarık etekler giyinmiş, minimini küçük kızlardı. Ev sahibesinin elini sıkar sıkmaz aynanın karşısına geçip eteklerini kaldırıyor ve $i|ponlarını kabartıyorlardı. İçeriki salonda güzel bir çay sofrası hazırlanmıştı.

Türk - Amerikan Kadınları Kültür Derneğinin Misafir Ağırlama kolu "Çocuk partileri nasıl verilir" isimli tatbiki bir ders hazırlamıştı. Bu derste çocuklara yeni oyunlar öğretilecek ve anneler sohbet ederken onların da hoşça vakit geçirmeleri temin edilecekti..

Tanışma ve birkaç oyun

Çocuklar birbirleriyle tanıştırılmalardı. Fakat gene de hepsi annelerinin, eteğinin dibinde durarak uzaktan birbirlerini tetkik etmeyi tercih ediyorlardı, İlk anda zorlama yapmak doğru değildi. Nasıl olsa birazdan, kendi kendilerine anlaşacak ve adeta at koşturacaklardı. Misafir Ağırlama kolunun Amerikalı Başkanı Mrs Clarke şimdilik, onları birer şekerle oyalamayı tercih ediyordu. Fakat biraz sonra ayakkabılarını çıkararak dizleri bükmeden dört ayak üstünde koşmayı çocuklara öğretecekti ve kabarık pembe entarili küçük Yasemin Gökoğlu büyük bir maharetle hocasını taklit edecekti.

"İkinci oyun, nisbeten daha sakin bir oyundu. Çocuklar iki gruba ayrılmışlar ve karşılıklı yere oturmuşlardı. Herkes olanca kuvveti ile, ortadaki bir balonu üflüyordu. Böylece karşı tarafa gol atan kazanıyordu.

Daha oynanacak birçok oyun vardı. Küçük Michelle Clarke galiba en çok mendil kapmaca oyununu sevmişti. Zeynebe gelince, kaşığındaki patatesi düşürmeden koşma işine bayılmıştı. Tabii bazan patatesi eliyle tutuveriyor ve sorup, yoluna devam ediyordu. Çocuklar bu oyunları öğrenirlerken iyice kaynaşmışlardı. Yandaki salona geçivermekte sözbirliği etmiş gibi, birden ortadan kayboldular.

Annelere ders

Ders almak sırası annelere gelmişti. Misafir Ağırlama kolunun Türk Başkanı Refia Atasagun, annelere istedikleri izahatı verirken, birçok yeni oyunlar öğrenildi. Meselâ çocuklar yere halka olarak oturtuluyordu ve hepsinin eline birer patates veriliyordu. Yalnız çocuk miktarından bir patates eksikti. Müzik başlıyor, ve bu müzikle çocuklar patatesleri birbirlerine geçirmeğe başlıyorlardı. Müzik durduğu anda, patatesi alamayan çocuk oyundan çıkarılıyordu ve oyun gene bir patates daha eksiltilerek devam ediyor, en son patatesle kalan kazanıyordu. "Sardalya balığı" oyununda ise saklanan çocuğu bulan çocuk onun yanma saklanıyordu ve neticede çocuklar sardalya gibi istif edilmiş vasiyette bir yerde bulunuyorlardı. Kız ve oğlan çocuklarının bulunduk -

Çocukların çay masası

Usluluk mükâfatı

lan toplantılarda, kız çocukları birer ayakkabılarını çıkarıyorlardı ve onlan bulan oğlan çocukları sahiplerinin ayağına geçiliyorlardı. Tabii sona kalan dona kalıyor ve oyunu kaybediyordu.

Sofra

Refia Atasagun annelere daha birçok oyunlar öğretecekti. Çünkü eünde kaim bir kitap vardı. Fakat bu sırada yandaki odada oyuncaklarla oynayan çocuklar salona hücum ediverdiler. Bir ses duyuldu:

"— Ben acıktım!."

Sofra zaten çoktan hazırdı. Tavandan indirilmiş pembe kâğıt kurdeleler masayı dört bir taraftan yakalamış gibi duruyordu. Mademki çocuk toplantısı idi, masa yalnız çocuklara aitti. Orada herşey renkli ve güzeldi. Her çocuğun önünde kâğıttan renkli tabaklar, gene kâğıttan şekerlikler vardı.. Zaten gayet zevkli ve iç açıcı masa örtüsü de kâğıttandı. Çocuklar neş'e ile karınlarını doyururken anneler büfenin üzerindeki çaylarını aldılar ve gine büfenin üzerinde duran kâğıt tabaklara kendi kendilerine servis yaparak koltuklara yerleştiler. Artık serbest saat gelmişti. Türk ve Amerikalı anneler her mevzu üzerinde konuşuyorlardı.

Kaynaşma

Yemek bitince Mrs Clarke çocuklara birer düdük dağıttı. Ev sahibi olan tek erkek çocuk Hakkı Atasagun yandaki odada trenim kurcalarken kızlar onun etrafım sardılar ve düdüklerini çalmaya başladılar.

Birkaç dakika sonra da kaynaşma tam olmuştu. Odalar birbirine karıştı. Çocuğun biri masanın altına saklanırken, diğeri kanapenin altından çıkıyordu. Kaynaşma olduktan sonra anneler için, yapılacak yegâne şey bu kaynaşmaya katılmaktan ibaretti.

Kavaklıderedeki toplantıda, çocuklar oyun öğreniyor

Büyükler işin tadını daha iyi çıkardılar

Büyük Vazife

Jale CANDAN

Öyle kir teşekkül tasavvur edelim ki, işi gücü siyasetle meşgul olmaklar. Ama bu teşekkül bünyesi itibariyle, hiçbir siyasî emel besleyemez, hiçbir parti ile ilgisi yoktur ve üyelerinin partizan olmamaları, İlk şartlar. Teşekkül, memleketteki siyasî hâdiseleri günü gününe, dakikası dakikasına takip eder, bunları bilinen demokratik ölçülere göre tefsir, tenkit veya tasvip eyler. Seçim zamanlarında memleketteki muhtelif partilerin programlarım halka izah ederek, iktidara gelmiş olan partilerin vaadedip de yaptıklarını veya vaadedip de yapamadıklarını, yapmadıklarını açıklar, adayların lir bir bütün siyasi hayatlarını, ortaya döker. Tarafsızdır ve memleket menfaatmdan başka hiçbir menfaat düşüncesi yoktur. Gayesi, yalnızca işiyle gücüyle meşgul olan ve bütün partilerin siyasî faaliyetlerini takip edemiyen seçmeni aydınlatmak, onu reyini kullanmağa, fakat bilerek reyini kullanmağa teşvik etmektir. Böylece seçmen parlak bir propagandanın, yalancı vaadların, iftira veya dedikoduların, bilgisizliğin ve hazan da sürükleyici bir hitabet sanatının kurbanı olmaktan, kısmen olsun, kurtulacak, reyini kime İsterse verecek, fakat reyini verdiği kimselerin temayüllerini ve renklerini tamamiyle müdrik olacaktır.

•

Demokrasinin, -şöyle katıksız, tefriksiz, olduğu gibi kabul edilmiş bir demokrasinin- milletlerin ve dolaysı ile fertlerin saadeti için ilk şart olduğuna iman edenlerdenim. Zaten dünya gidişatını, iç ve dış hâdiseleri birazıeık olsun takip eden kir kimsenin başka türlü düşünüp başka türlü hissetmesine zannedersem imkân da yoktur. Yukarda bahsettiğim teşekküle gelince, senelerden beri, hayalini kurar dururdum. Bu benim İçin en ideal bir hayır cemiyeti idi. Çünkü kanaatunca bir insan sandık başında oyunu kullanırken, memleketinin olduğu kadar evinin, çoluk çocuğunun ve şahsının saadetini, emniyet ve kuzunum ortaya koyar. Bu hiçbir zaman bir oyun, bir kumar gribi, baht işi telâkki edilmemelidir.

İşte, geçenlerde Amerikadaki kadın faaliyetleri hakkında izahat verilen bir toplantıda, yukarda tasavvur ettiğimiz teşkilâta çok benzer bir teşkilâtın Amerikada mevcut olduğunu ve bunun kadınlar tarafından, kadın seçmenlerin seçim kabiliyetini artırmak için kurulduğunu öğrendim. Görüyoruz ki ileri cemiyetlerde kadın, mutfağı ve çocukları ile olduğu kadar memleket meseleleri ile de meşguldür ve bunun faydası çok büyüktür.

Gün geçtikçe, büyük seçimlere yaklaşıyoruz, memlekette henüz seçmeni aydınlatabilecek teşkilâtlar mevcut değildir. Fakat siyasî hâdiseleri, tarafsız gazetelerden takip edebilen vatandaşların bu fırsatı bulamıyanları her vesile ile aydınlatmağa gayret etmeleri mümkündür. Çünkü büyük vazifeye hazırlanmak zamanı gelmiştir.

Aile

Ev işleri

Bir kadın ister yalnızca ev kadını olsun, ister bir mesleği bulunsun ve dışarda çalışsın sene de, az veya çok, ev işleriyle alâkalıdır. Çalışan kadının bu problemi, bugün en ileri cemiyetlerde bile halledilmiş değildir. Vakıa bu ileri cemiyetlerde, diğerlerine nisbeten çok büyük kolaylıklar mevcuttur ama bütün modern âlet vs edevata, konforlu evlerin mevcudiyetine rağmen gerek Avrupada, gerek Amerikada, ev kadınları arasında yapılan anketler, dışarda çalışmayan bir kadının evinde günde en aşağı 6 ve en çok 15 saat çalıştığım, çalışan kadının ise vasati olarak günde 3 saat da ev işleriyle meşgul olduğunu göstermiştir.

Konfor tembellik değildir

Hakikaten bugün yanlış bir düşünce mevcuttur, ileri cemiyetlerde ev kadınlarının, evde çok az yoruldukları fikri hemen hemen umumidir. Halbuki XX. Asrı, kadının içerde ve dışarda cok çalıştığı bir asır olarak kabul etmek lâzımdır. Medeni ihtiyaçlar arttıkça, ev kadınının işi fazlalaşmaktadır ve icat edilen bütün âletler, kadın için hazırlanan bütün konfor, Maun daha az çalışmasını de* ğil, daha zevkle çalışmasını temin içindir. Çamaşır makinesi bir kolaylıktır ama, bugün birçok cemiyetlerde yatak çarşafları artık onbeş günde tftr değil. üç günde bîr, gün aşırı değiştirilmektedir.. Bugün kadın, çocuklarının yalnızca gıdası ve giyeceği ile meşgul değildir. Onların gezip hava almaları, ruhi durumlarının dikkatle takip edilmesi, oyalanarak eğlenerek terbiye edilmeleri hep annelik vazifelerine iâve edilen yeni mesuliyetlerdir.

Bir Türk kadını

Memleketimizde ev işlerini kolaylaştıracak bütün konfor, bütün modern âlet ve edevat henüz yoktur. Mevcut olanlar da bugün henüz umumun ihtiyacına cevap verebilecek durumda değildir. Nadirdir fia pahalıdır. Buna rağmen ev işlerini Mi» yük bir kolaylıkla başaran, daima evlerini pırıl pırıl temiz tutan ev kadınlarımızın adedi fazladır. İntizamla çalışan, çalışmasının tam semeresini alan ve ev islerinin dışında eğlenecek, gezecek ve hayatın zevkli birşey olduğunu idrak edebilececek kadar kendilerine zaman ayırabilen ev kadınlarına gıptayla bakmamak imkânsızdır. İşte bugün İki yetişmiş kız, bir erkek evlât ve torun sahibi olan Mediha Çağan bu tertipli ev kadınlarından bir tanesidir. Kendisi muhitinde temizliği ile okluğu kadar eğlenmesini bilmesi ile de tanınmıştır.

Çamaşırların yerleştirilmesi

Kocanızı yardıma çağırınız

Mediha Çağan'ın dövizi "Bugünün işini yarına bırakma" dır. Bunun için o bütün işlerini zamanında ve zamanı geçirmeden, bir program dahilinde yapmaktadır. O gece yatmadan evvel sabahı düşünmüş ve kahvaltı sofrasını hazır etmiştir. Çaydanlık doldurulmuş, ocağın üzerine konmuştur, çay demliktedir.

Kahvaltı bitince, ı bulaşıklar mutfağa götürülür. Yemek işini birgün evvel düşünüp, pişecek yemekleri kararlaştırmak ve icap eden malzemeyi birgün evvel tedarik etmek iyi bir usuldür. Fakat bu yapılamadığı takdirde, bulaşıklar mutfağa gider gitmez kapıcı ile, çarşı işini halletmek lâzımdır. Kapıcıyı beklerken Mediha Çağan, oturma odalarım temizlemektedir. Yerlerin temizliği bitince, hergün eşyalar, gibi camların ve kapıların da, kuru bezle tozunu almak lâzımdır. Bu temizlik, işi çabucak bitmektedir.

Temizlik İşi bitince Mediha Çağan mutfağa girmektedir. Mutfakta bir yandan yemek pişer, bir yandan bulaşık yıkanır, kurulanıp yerine kaldırılır. Mutfak işi bitince yatak odası artık kâfi derecede havalanmıştır. Mediha Çağan yatakları düzeltir, yatak odasını toplar, oradan banyoya geçer. Banyo evin temizlik aynalarından biridir. Musluk ve lavabo, hergün, bir tosla ovulup temizlenmelidir.

Çamaşırı, onbeş günde bir defa bir yardımcı yıkamaktadır. Fakat Mediha Çağan ufak tefeği çamaşıra bırakmamaktadır. Birikmiş çamaşırın temizlenmesi daha güçtür ve kış günü fazla çamaşır kurutmak bir meseledir. Çamaşırdan sonra büyük ütü derhal yapılmalıdır.

Programla hareket eden ev kadını, elbette ki çalışır fakat fazla yorulmadan. Evisin bütün işini yapar ve gezecek vakit, de bulur. Yalnız buttun için bir şart da, tertipli iş görmektir. Bu ancak dikkatla öğrenilebilir. Meselâ mutfağında sebze ayıklayan bir kadın, bunu bir gazete kâğıdının içinde ayıklıyacak olursa ikinci bir temizlik işinden kurtulacaktır. Meyvalar çarşıdan alınır alınmaz yıkanıp kurulanırsa, her sofrada bir iş azalacaktır, vesaire..

Mediha Çağan karşısındaki gazeteciye "ev işleri" programı hakkında İzahat verirken, odada bulunan zevci Ferdi Çağan dikkatle kendisini dinliyor ve sık sık başım sallıyarak karısını tasvip ediyordu. Konuşma bittiği sırada: "Evet ama, siz bir şey unuttunuz. Şayet evin erkeği karısına yardım etmezse, o evin işi hakikaten bitmez.. Meselâ bir erkek elbiselerini çıkarar atar, traş bakımını kurulamazsa, mutfaktan aldığı birşeyi yerine koymazsa, gazete ve kitaplarım üst üste masaların üstüne yığar herşeyini karısından isterse, kadın 24 saat da çalışsa evi tertipli olamaz. Anne ve baba tertipli hareket edecek olurlarsa, çocuklar da her aldıklarını yerine koyarlar ve böylece evde dağınıklık, fuzuli mesai- önlenmiş olur. Ev işleri kadına aittir ama erkek hüsnüniyet, ve sevgi ile, karısına çok yardım edebilir." dedi.

Mediha Çeğan bu sözleri minnetle tasdik etti ve "Evet, dedi. Bir erkek karısına çok yardım eder. Meselâ biz çocuklar küçükken iş taksimi yapmıştık. Ben gecelen bütün mühim işlerimi yapar ve geç yatardım. Fakat yattıktan sonra, çocuklar uyanacak olsalar, kocam bir defacık olsun beni kaldırmazdı. Çocukların gece işini severek ve istiyerek üzerine almıştı.

Moda

Eteklere dair

Her mevsim başında yeni bir moda ortaya atılırken, kadınlar en çok etekler üzerinde dururlar. Acaba yeni moda dar eteklen mi, yoksa çok zengin, bol etekleri mi tercih etmiştir?. Vakıa büyük terziler zaman zaman bol eteğe, zaman zaman dar eteklere rağbet etmişlerdir. Fakat aslında ne dar etek, ne de bol etek tamamiyle terkedilmiştir ve hakikat şudur ki dar eteğin de, bol eteğin de bir yeri vardır. Umumiyetle evde giyilen elbise ve eteklikler bol ve zengin oldukça, kadına bir hareket serbestisi ve hoşluk verirler. Yaz mevsiminde giyilen elbiseler de ekseriya bol eteğe daha elverişlidir.. Hafta sonu tatilini geçirmek üzere sayfiyedeki ahbaplarına giden veya Uludağda birkaç gün geçirmek isteyen bir kadın için muhakkak ki renkli zengin bir eteklik, siyah bir sveter ve etekliğin kumaşından ısıtıcı bir etol, en çok hoşa giden bir keyfiyettir. Fakat ay m zengin eteklik sokakta pek. kibar durmıyacaktır. Sokak için tercih edilecek eteklikler ne çok kabarık, ne de çok fazla dar olmalıdır, Plilerle bolluk verilse de Sokak kıyafetlerinin etekleri daima düz ve hatlı mübalâğasız olmalıdır. Resmî ziyaretler ve kokteyl saati için de dar elbiseler bilhassa hoşa gider ve bu saatlerde dar elbise kadına ayrı bir zerafet, şıklık ve incelik verir.. Dar gece elbiseleri de vardır» Fakat dans için uçucu bir bolluk daima daha pratik, daha *göz* alici, daha ihtişamlıdır.

Kokteyl kılıfları

Bu sene büyük terziler ideal kokteyl kıyafetini şu şekilde tarif ettiler: Teferruatsız normal dekolteli, penslerle bele oturtulmuş, kesiksiz dümdüz,' vücudu saran bir kılıf, bol mücevher, kumaştan küçük kalpak şapkalar ve çıplak kollan yarı yarıya gizleyen usun eldivenler.. Yünlüden olsun, kadife veya satenden olsun bu kılıf elbiselerin'yakaları, ekseriya kare şeklinde açıktır ve kollar böylece çok geniş birer brötel şeklini . almıştır. Parlak taşlı güzel bir broş ya bu brötelin bir. kenarına, ya da şapkaya takılmıştır. Bu çok sade kılıf elbiselerle hem pırlanta bir kolye, hem taşlı küpeler, hem de iğne takıldığı dahi vakidir. Böyle bir beyaz saten kılıf için büyük bir terzi emprime satenden drapeli bir.küçük kalpak şapka düşünmüştür.

Yemek saati için

Yemek saati için en moda kumaş dantel ve gipür'dür. Birçok dantel elbiseler "troisguarts" kollu olup önden kapalıdır ve sırt kısmı büyük ve sivri bir dekolteye sahiptir. Dantellerin etekleri ekseriya katlanmamış ve yakalarda olduğu gibi gibi etek uçlarında da motifli kenarlar kullanılmıştır.

Beşten sonra

Siyah gene herzamanki gibi en gözde renktir ve kadın iğin en pratik, en çok işe yarıyan elbise bir siyah elbisedir. Her kadın yaşadığı hayata göre, bu siyah elbiseyi yünlüden, jarseden, satenden veya kadifeden yaptırabilir. Onu az veya çok dekolteli, kapalı veya iki şekilde giyilebilecek gibi seçebilir.. Önden tamamiyle kapalı, dümdüz bir siyah jarse elbise, arkadan açılan sivri dekolteli yakası ile saat beşten sonra heryerin elbisesi olacaktır. Piyasadaki çizgili siyah kadifelerden de yarı spor, yarı fantazi çok havalı bir çay elbisesi yapmak mümkündür.

Dar etek mı, bol etek mi?
İşte bütün mesele bu

C E M İ Y E T

Hüseyin Suhraverdi
"Ferahnâk " Başbakan

Bağdat Paktı Başbakanlarının İstanbulu ziyaretleri her zaman böyle resmî misafirliklerde görülen muntazam organizasyon ve plânlı eğlence havası içinde geçmedi. İslerin karışmasında ve arada bir plânsız eğlencelerin zuhurunda hem misafirlerin rolü oldu, hem de ev sahiplerinin. Bilhassa pek Canlı ve şen bir zat olan Pakistan Başbakanı Ekselans Suhravercli'nin sık sık eğlence yerlerinde kendine tanıdığı alkol istihkakında gayet cömert davranması, "ateş- bastığını" ileri sürerek ceketi ni çıkarması ve hele komşu masaları sempatik bulduğu takdirde o yerden gitmekte isteksizlik göstermesi, hazırlanmış programı bir hayli aksattı. Misafirleri ağırlamakla mükellef zevat ta, meselâ hava meydanına gidilirken Başbakanların otomobili yerine başka bir arabayı takip etmek suretiyle, programa yenilik katmakta onlardan aşağı kalmadılar.

●

İsrail Başkonsolosu Salı günü aralarında birkaç başmuharririn de bulunduğu küçük bir gruba evinde bir kokteyl verdi. Bir ara sayın konsolos, "şimdi size bir film göstereceğim ama peşinen söyliyeyim ki bunun propagandayla uzaktan yakından en ufak alâkası yoktur" dedikten sonra projeksiyon makinesinin başına geçti. İsrail'in başarılarını, kalkınmasını, askerî zaferleri vesaireyi anlatan bir filmi kendi eliyle gösterdi. Kokteylden çıkarken davetlilerden biri, "İnsaf yahu, bu filmde propaganda değilse..." deyince bir başkası, "Niye sasıyorsun? Konsolos bizim düşünce iklimimize pek güzel intibak etmiş, kelimelerin muz gibi ne niyetine kullanılırsa o mânaya gelebileceğini öğrenmiş" dedi.

Memleketin vahim meselelerle karşı karşıya bulunduğunu zanneden bedbin vatandaşlar varsa yüreklerine su serpilsin. Zira Türkiyenin idare ediliş tarzıyla yeni yeni alâkalanmağa başlamış şuurlu ve ateşli gençlerimizden tutun da, kendi sahalarında gene kendi tabirleriyle, "ömür tüketmiş" yaşlı başlı akıldanelerimize varıncaya kadar bütün münevverlerimizin arasında geçen hafta cereyan eden en şiddetli münakaşalar şu iki mevzua dairdi: Raks ve saz. Filhakika Hür. P. Gençlik Kolu kongrelerinden birinde yalnız Rock'n Roll' dan bahsolunarak bu frenk usulü göbek atmanın yasak edilip edilmemesi görüşülürken öte yanda üstad Refii Cevat Ulunay ile üstad Münir Nurettin Selçuk alaturka musikiye dair gazete sütunlarında müthiş bir münakaşaya tutuşmuşlardı. Hele bu ikinci tartışma mûsikimizin nasıl okunulacağından ziyade insanların birbirine nasıl okuyacağına dair öğretici misaller verdiğinden büyük bir alâkayla takip ediliyordu.

●

Metro-Goldwyn - Mayer, Colombia, Twenty Century - Fox, Warner Brothers gibi şirketlerin umum mümessili ve Akdeniz memleketleri satış menajeri Charles Franklin Boldwin riyasetinde hukuki ve malî müşavirlerden mürekkep bir heyet Pazartesi günü İatanbula geldi. Daha sonra Ankaraya giden heyetin niyeti alâkalı bakanlık mensupları ile görüşerek vergi vesaire gibi mevzularda bazı işleri halletmekti. İmkânsızlıkları yenmekle meşhur Amerikan filmcilerinin bu işi de başarmaları beklenmektedir.

●

Mançuryadan 43 kişilik Türk kafilesi geldi ve Macar mültecileri için hazırlanıp boş kalan misafirhaneye yerleştirildi. Kafile mensupları hürriyetsizlikten muztarip olarak kaçtıklarım ve ömürlerinin geri kalan kısmını ana vatanda hür ve mesut geçirmeyi umduklarım beyan ettiler. Irkdaşlarımızın bu ümitlerinin tahakkuku bütün vatandaşların candan temennisidir

●

Antartka İle "Kültür" münasebetlerimiz gelişiyor. Olgunlaşma Enstitüsü Amerika'dan gelecek bir elbiseye karşılık "moda elcisi" vasıtasıyla buradan oraya modernize edilmiş bir Türk elbisesi gönderileceğini müjdeledi. Darısı romanlarımızın, piyeslerimizin başına.

●

Kanuni giriş muamelesi yaptırma* dan geldikleri için memleketlerine iadeleri düşünülen Üç Yugoslav kızından ikisi son anda bu akıbetten kurtuldular: Ankarada sigortacılık eden iki genç hiç görmeden kendilerine talip oldular. Bu suretle gençlerin meslekleri de bir yenilik kazanmış oldu: "Beynelmilel kısmetsizlik sigortası".

*

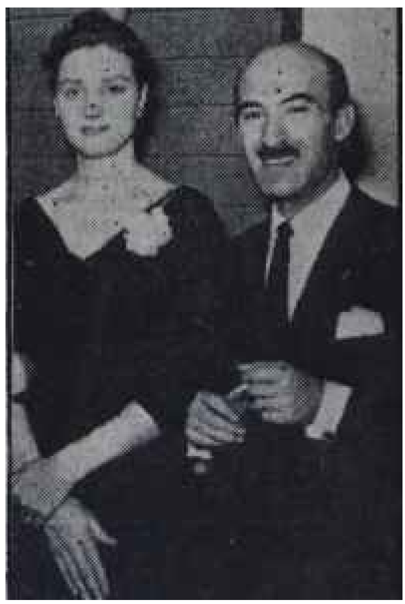
Fenerbahçe Klübünün siyasi parti haline getirilmesi teklifine bakarak ilerde memleketimizin idaresinde sporun mühim rol oynaması ihtimalini düşünen İstanbul'un on küsur tanınmış erkeği Hilton'un dondurulmuş havuzunda patinaj öğrenmeye başladılar. Bu spor siyaset meraklıları için bilhassa faydalıdır, zira düşmeden kaymasını ve kafa kol kırmadan düşmesini öğretir. .

*

Geçen hafta Çarşamba sabahı, Monaco halkı top seslerini duyunca sevinçle saymaya başladılar. 21 pare top atımından sonra halk 22 inci topu merakla bekledi. Fakat 22 inci atış yapılmadı. 21 pare top, Monaco Prensesi Grace'ın bir kız çocuğu dünyaya getirdiğini haber veriyordu. Monacolular ve Prens Rainier prensliklerinin kız da olsa bir varise sahip olmasını sevinçle karşıladılar. Haberi memnuniyetsizlikle karşılayan PrensesGrace'ın Amerikada bulunan babası John Kelly oldu. Kendisine müjde verildiği zaman, "Vay canına! Ben erkek istiyordum" dedi.

●

Lüsyen Avunduk ve Sonia Ebüzzia'dan sonra Ankaraya Üçüncü ecnebi "güzel sarışın gelin" geldi. Bu seferki Finlandiyalı. Liisa Portanen ile Konya milletvekili Muammer Obuz'un nikâhları geçen hafta kıyıldı. Zeyyad Ebüzziya'nın da Konya milletvekili okluğu düşünülürse "Konya milletvekilleri dinimize yeni yeni müminler kazandırıyorlar" demek icap edecek.

Liisa Portanen - Muammer Obuz
Bir yastıkta kocasınlar

Üçüncü Tiyatro

Sultan Selimi Salis

Devlet Tiyatrosunun son zamanlarda hem kuruluş ve muhtevaları, hem de zaman itibariyle eskilikleri bakımından "tarihi" piyeslere merak sardığı malûmdur. "Genç Osman", "Akif Bey", 'Vinten" ve hatta "Zor Nikâh" ve "Meraki" serisinden olmak üzere bu defa da Üçüncü Tiyatroda temsiline başlanan "Üçüncü Selim" bu "tarihi" lerden biridir. Rol tevziatı listesinde "Üçüncü Selim" isminin altına her nekadar "tarihi piyes" kaydı konmuşsa da bu kaydı "tarihî bir diyalog" olarak değiştirmek "Üçüncü Selim"i şüphesiz daha iyi ifade eder. Tarihi bir vakıayı muhtelif ağızlardan hikâye etmek klt esere "piyes" vasfını kazandırmaz. Bir esere "piyes" vasfım veren onun güzel bir dekor içine yerleştirilmiş olması da değildir. Hele kahramanlarına devrine uygun, bir o kadar da zengin kostümler giydirmek de kâfi değildir. Mevzuu ne olursa olsun, bir piyesi piyes yapan, 'tiyatro" yapan vasıflar şüphesiz ki üstündeki yaldızlar kazındıktan sonra da yokluğu meydana çıkmıyacak, kalıcı vasıflardır. Üstelik bu hele Devlet Tiyatrosu Umum Müdürü için, büyük bir sır da değildir. Muhsin Ertuğrul bir piyesi "piyes" yapan, "tiyatro" yapan şeyin en azından hareket olduğunu herkesten iyi bilir. Hele "Sultan Selimi Salis"in Meşrutiyetin ilânından sonra hangi modaya uyularak kaleme alındığını ve hangi şartlar altında sevildiğini bilmemesi imkânsızdır. Çünkü onun "tiyatro diye diye "tiyatro" için atıldığı mücadelenin başlangıç tarihi de aşağı yukarı "Üçüncü Selim"in ilk temsili kadar eskidir. "Üçüncü Selim"de Sultan Mustafa'nın söylediği "Saltanat kadın gibidir. Bir erkek nasıl sevdiği kadım başka birinin kolları arasında görmeğe tahammül edemiyerek onu bıçaklamağa kalkarsa, ben de saltanatı başkasına devretmektense milleti feda ederim daha iyi" sözleriyle de iyice beliren aktüel, hatta beşeri bir yönünün dahi olması bir diyalogu bir "piyes" yapmağa, aktüel bir fikri "tiyatro eseri" yapmağa yeter mi Muhsin Bey? 1908 Meşrutiyetinin ilânından hemen sonra Namık Kemal'in "Vatan Yahut Silistre", "Akif Bey" gibi eserlerinin hatırlanıp oynanması neticesi halkın galeyana gelişi "tiyatro" namına mıydı? Gene bunun gibi, o tarihten iki yıl sonra Celâl Esat ve Salâh Cimcoz Beylerin müştereken yazdıklar» "Sultan Selimi Salis" ile Sahabettin Süleyman, Tahsin Nahit Beylerin müştereken yazdıkları "Kösem Sultan"ın o devirde rağbet görüşleri "tiyatro" namına mıydı? Gerek "vatanî", gerek "tarihî" temsillerin rağbete mazhar oluşu yaşanmış ve yaşanan devirlerin halk üzerinde yarattığı psikolojik tesir değil miydi? O zamanlar bu, "tiyatroyu" halka benimsetecek bir sebeb olâbilirdi. Ama o yandan bu yana "tiyatro" anlayışımızda, "'tiyatro piyesi" anlayışımızda hiç mi gelişme olmadı Muhsin Bey? Hele siz, "gerçek tiyatro" namına geçirdiğiniz buhranlı geceleri unuttunuz mu Muhsin Bey? O devirlerde "gerçek tiyatro"hun belki de bir numaralı idealisti sizdiniz. Bugün de hâlâ aynı dert içindeyiz; düşünsenize... "Tarihî piyes" namı altında süslü yaldızlı "Tarihî Hikâyeler" anlatmayın buse. Yazık oluyor.

Tarihten bir yaprak

Osmanlı Tarihi saltanat kavgaları, saray entrikaları, kadın nüfuzu, kanlı sahnelerle doludur. Osmanlı Tarihini okuyan herkes Tanzimatın ilânından evvel geçen kırk senelik bir devrin, Osmanlı Devletinin, dahili ve haricî gaileler içinde çırpındığı bir

"Yağ"dan bir sahne
Karavana

devir olduğunu bilir. Celal Esat Arseven ve Salâh Cimcoz tarafından yazılan ve Celâl Esat Arseven tarafından bugünkü dilimeze göre bazı değişikliklere tabi tutulan "Üçüncü selim" İşte bu , Osmanlı tarihindeki kırk senelik devri hikâye eder. Sultan Selim, hedefini ve gayesini çizmiş Avrupa devletlerine bakarak memlekette tatbik etmek istediği her yem hareket karşısında iki kara kuvvet bulmaktadır: Softa güruhu ve Yeniçeri ocağı. İşte Selim III. zamanında yapılmak istenen bir takım ıslâhat teşebbüsleri, yeniçeriler yerine kurulacak bir "Nizamı Cedit" teşkilâtı bu kara kuvvetler tarafından akamete uğratılmıştır. Selim III. ün Kabakçı ihtilâlim müteakip tahtan feragati neticesi saray, artık memleketten ziyade kendi hanedanının devamıyla meşgul olmağa başlamıştır. Selim III. ün yerine geçen Sultan Mustafa kadar, Sultan Seiim'in tekrar tahta geçmesini isteyenler de iki taraflı bir saltanat kavgasına tutuşmuşlardır. Halbuki bir yandan da Napolyon'un Mısır seferi memleket için ayrı bir hadise teşkil etmektedir. Selim III. ü tekrar tahta çıkarmak, ıslâhat hareketine yemden başlamak üzere Alemdarağanın Tunadan kalkıp ordusuyla İstanbula gelmesi, Sultan Mustafanın saltanatı kaybetme korkusu, Selimin cariyelerinin kadınca entrikaları, Selim III. ün öldürülmesiyle neticelenen mücadeleler, Sultan Mustafanın hal'i ve Mahmut II nin tahta geçmesi... İşte Selim III "piyesinin" bize bir kere daha anlattığı bu tarihi vakıalardır.

Ama bir "tiyotro eseri"nin bize neyi anlattığı değil, hasıl anlattığı mühimdir. "Üçüncü Selim" yazarları muhakkak ki vak'ayı, kahraman-

lan ikişer ikişer sahneye çıkarıp konuşturmak suretiyle *pek* güzel "hikâye" etmişlerdir. Sultanlardan birinin yahut diğerinin huzura şunu veya bunu çağırarak konuşması bir tiyatro eserine dramatik aksiyon vermek için herhalde yeler değildir. "Çağırın bana Kabakçı'yı, gelsin". Kabakçı gelir. Dakikalarca süren bir konuşma arkasından "Çağırın bana Sultan Selim'i". Yine dakikalarca süren bir saltanat münakaşası.. "Gelsin Fransa Sefiri" Arkasından Fransızca Türkçe karışık bir mülakat. Tiyatroda realitenin bu kadarı da kolay hazmedilmiyor doğrusu.

Temsil

Ama ne var ki dekor güzel, göz alıcı. Kostümler de öyle. Zengin mi zengin. Tam Osmanlı saraylarına lâyık. Refik Eren'in bilhassa o devir mimarisini, o devir süslemelerini gösterebilmek için çok çalıştığı, muvaffak da olduğu bir hakikat. Dekor ve kostümleri seyrede seyrede hiç olmazsa insanın sıkıntısı dağılıyor. Zaten "Üçüncü Selim"e de gidecek en iyi dekor elbet bu kadar realiteye yakın bir dekor olurdu.

Temsile gelince, -sanatkârlar ayrı ayrı, kalıp ve kıyafetleriyle o devrin kahramanlarını ifade ediyorlardı. Üstelik hepsi de hikâyelerini kekelemeden, yer yer iyi bir osmanlıcayla da anlattılar. Daha ne olsun!.Bilhassa Fransa sefiri ile tercümanı rollerini çok iyi ezberlemişlerdi.

Üçüncü Selimi sahneye koyan "Tarihî" tiyatrocu Behzat Butak esere okadar sadık kalmış ki, temeldeki hareketsizliğe küçük bir kımıldanış vermeğe dahi **eli** varmamış. Muhsin Ertuğrul herhalde onu provalar esnasında farketmiş olacak ki, temsilden bir hafta kadar önce Behzat Butak için İstanbula bir tayyare bileti alıp istirahata göndermişti. Tabiî ilk tem» sil gecesi için rejisöre tiyatrodaki ye-, **rini** ayıracağı vaadi ile.. Acaba temsil bitince Behzat Butak bunun için mi seyircileri selâmlamak üzere sahneye çıkmadı?

Üniversite

İyi niyetli isabetsiz adım

Geçen haftanın sonunda, Cuma gecesi, Üçüncü Tiyatronun tatil gecesi olmasına 'rağmen Türkocağı salonunu dolduran pek çok seyirci vardı. Seyircilerin eksetiyetini genç üniversite talebeleri ve Üniversiteliler Tiyatrosunun bu yılki ilk temsil faaliyetinde rol v**e** vazife alan üniversitelilerin davetlileri teşkil ediyordu. Kuliste olduğu kadar salonda da heyecanlı bir havanın hüküm sürdüğü **belli** idi. Zira "M.T.T.B. Üniveraiteliler Tiyatrosu", kuruluşundan hemen sonra ve aşağı yukarı İki sene müddetle devam etmekte gelen hareketsizliğine o gece son vermiş bulunuyordu. ' Üniversiteliler Tiyatrosunun yeniden mutlak bir sessizliğe gömülüp gömülmeyeceği henüz **malûm** değildi. Fakat, üniversiteliler bu defa çok daha sağlam niyetlerle ve çok daha iddialı ortaya çıkmışlardı. Seçilen türer perdelik iki piyesin temelli tonunda halk, kendilerini, tiyatro faaliyetleri yolunda devamlı olmaları arzusuyla hararetle alkışlandı.

'titf.T.T.B. Üniversiteliler Tiyatrosu"nun temsil ettiği iki eserden birincisi Eugene O'Neill'in "Yağ" isimli eseriydi. Gençlerin "Yağ" gibi oldukça hareketsiz, sadece karakterleri ön plânda tutan, karanlık bir piyesi seçmeleri başlangıç halindeki amatör bir tiyatro topluluğu için atılan ilk isabetsiz adım olmuştu. "M.T.T.B. Üniversiteliler Tiyatrosu" idarecileri tiyatrolarının daimî bir faaliyet, ve git gide artan bir başarı halinde olmasını arzu ediyorlarsa evvelâ temsil edecekleri eseflerin seçiminde çok dikkatli davranmaları gerekir.

"Yağ"ı Hukuk Fakültesinden Güner Sümer sahneye koymuştu. Temsil başlar başlamaz, perdenin önüne iki **zıt** kutup halinde ve piyesin muhtevasına uygun düşecek şekilde Kaptan Keeney'le karısı Mrs Keeney'i çıkarıp, birini sahnenin soluna, diğerini sağına doğru ters yönlere göndermesi, Güner Sümer'in fantaziden mahrum olmadığı hakkında ve temsilin devamı için müsbet ümitler veriyordu. Fakat başlangıçtaki anlayışı devamlı olmadığı gibi **"Yağ"** piyesi tiyatroda en tehlikeli bir tutum, tam bir temposuzluk içinde oynandı.

Güner Sümer piyesin karanlık havasım, vak'anın geçtiği dar **kamaraya,** aydınlık ve alabildiğine **bit** beyazlık, vermek suretiyle hafifletmeğe çalışmışa benziyordu» Fakat bu sefer de kamara, bir kamaradan ziyade **bir** mutfağı andırmıştı. Kaptan Keeney rolünde Metin Özdemir **yeteri kadar** sert, inatçı, karısının yalvarmaları karşısında **ise** yeteri kadar kararsız değildi. Karısı Mrs Keeney'de Güneşi Akol günlerce buzlar ortasında, erkekler arasında kalan bir kadının asap bozukluğunu kuvvetle belirtemedi. Bilhassa çıldırdığı son sahnede.

"Bellac Apollonu"

Genç Üniversiteliler ikinci piyes olarak temsil ettikleri, Jean Giraudoux'nun "Bellac Apollonu" isimli eserinde hem sahneye koyuş, hem de oyun bakımından çok daha ümit vericiydiler. "Yağ"ın bir karakter piyesi olmasına mukabil "Bellac Apollonu" ile de bir fikir piyesine örnek vermek istedikleri anlaşılıyordu. D.T.C. Fakültesinden Nihal Türkmen eseri bu görüş altında ve Giraudoux'nun tiyatro sırrına vakıf bir tarzda sahneye koymuştu. Giraudoux tiyatrosunun sırrı muhakkak İd Yunan tragedyalarında, hatta Racine ve Shakespeare'de rastladığımız bir stilizasyon, insan kaderini sembolik bir tarzda ifade edişti. Nihal Türkmen de "Ballac Apollonu"nu eserin ruhuna uygun sembolik bir dekor içinde sahneye koymuş, Güner Sümer **isa** Bellac'lı Apollon'u aynı **anlayış** altında, baleye yaklaşan bir oyunla sembolik olarak ifadelendirmeğe muvaffak olmuştu. Nihal Türkmen, eseri sahneye koyusunda olduğu kadar, Agnes rolünde de başarılıydı. Genel Sekreter'de Mete Polat, Başkan'da Yılmaz Deniz ve Odacı'da Ercümend Gencer, kendilerine çizilen doğru bir yolda ayrı ayrı başarılı idiler.

Üniversiteliler Tiyatrosunda, "Bellac Apollonu"
Taşıma su ile dönen değirmen

Opera

Yuhalanan Carmencita

Devlet Operası'nın yeni Carmen'i ciddiye alınacak birşey değildi. Zaten bu operanın idarecilerinin hele son aylardaki kaprisleri, keyfi hareketleri, idaresizlikleri, vurdumduymazlıkları ancak tevekkülle ve ciddiye almamakla hoş gösterilebilirdi. Aksi halde bir opera devamlısının çileden çıkmamasına, bu idarenin ortaya opera temsili diye çıkardığı şeyler karşısında saçını başını yolmamasına imkân yoktu.

Fakat, herkes böyle düşünmeğe mecbur değildi. Halk yavaş yavaş, kendini harekete uğramış hissediyordu. Kayıtsızlığın da, ihmalciliğin de, mantıksızlığın da bir haddi vardı. Nihayet geçen Cumartesi gecesi, "Carmen"in ikinci temsilinde olanlar oldu. O akşam zaten, her üç perdenin sonunda, alkış diye ancak bir kaç el çırpması duyuluyordu. Son perde bitip keyifsiz alkışlara alelacele cevap vermek için Carmen Türkân Başoğuz'la Don Jose Nihat Kızıltan sahneye çıktıklarında, balkondan gök gürültüsü gibi "Yuha!" haykırışları boşandı. Bir iki saniye sonra oyunun en başarılı sanatkârı Micaela Sevda Aydan göründüğünde, sanatkâr yuhalan kendine sanmasın diye olacak, alkışlıyanlar ve "bravo" diye bağıranlar duyuldu. İnfial gösterisi kısa bir müddet daha sürdü ve şarkıcılar, süklüm püklüm perde arkasına kaçtılar. Bu üzücü bir olaydı. Fakat aynı zamanda, Devlet Operasının tarihine geçecek bir olaydı. Halk artık bu pespaye temsilleri kabullenmeğe niyetli değildi, hem anlayışını, hem de medenî cesaretini gösterecekti.

Carmen'in rejisörlüğü, operaya yeni gelen, Ruprecht Huth adlı -tabiatiyle Profesör- bir Alman şan hocasına verilmişti. Bu adam şan hocasıydı ama, işsizlikten şikâyet ediyordu. Operadaki günleri boş geçmekteydi. Nihayet Devlet Operasının basiretli idarecileri adamcağızın herhalde sıkıldığını düşünüp, "Carmen'i sahneye koyun bari!" dediler. O da koydu. Çek akıllı, çok düşünceli bir rejisör olduğu belliydi. Libretto yazarları Meilhac ile Halevy ilk perde için kırmızı-sarı bir bayraktan bahsetmişlerdi ya! Acayip bir direğin üstüne koskoca bir bayrak astı. öyle ki, hele balkonun salonunda oturan seyircilerin, tütün fabrikası merdiveninde olup bitenleri görmelerine imkân yoktu Prof. Huth bununla iktifa etmedi. İkinci perde, Lillas Pastia'nın meyhanesini temsil ediyordu. Perde açıldığında seyirciler birinci perdedeki tütün fabrikası dekorunun aynen meyhanenin içinde durduğunu hayrette gördüler. Herhalde Prof. Huth, tütüncü kızları Sevilla şehrinin dış mahallelerine, kadar taban tepmekten kurtarmak için, fabrikayı meyhanenin içine nakletmeyi tercih etmişti. Son perdede, Don Jose'nin girişinden önceki sahnede, Carmen yalnızdır. Bir ruh mücadelesi içindedir. Bu mücadele orkestrada apaçık anlatılmıştır. Bir rejisör -iyi bir rejisör olması şart değildir- orkestrasının musikisiyle Carmen'inin oyununu birleştirip ne kadar büyük bir dramatik tesir elde edebilir! Prof. Huth oralı olmamıştı. Bunlar, bu ehil rejisörün değerini belirtmek için rastgele seçilmiş birkaç Örnektir.

Carmen rolü için Türkân Başoğuz adlı, on yıldır sahneden uzak kaldıktan sonra, nedendir bilinmez, kem de oyuncusundan pek çok şey isteyen bir partiyle sahneye çıkmaya karar veren bir soprano seçilmişti. Türkân tekniği olmayan, oyunu olmayan, dansı olmayan, fizik gösterişi olmayan bir Carmen'di. Cumartesi gecesi, dinleyicilerin hakkında ne düşündüğünü öğrendikten sonra artık gözü arkada kalmadan mutfağına dönebilirdi. Keza, ünlü "alaturka" tenorumuz Nihat Kızıltan da, aynı sebeble, eski mesleği avukatlığa avdet edebilirdi. Zaten, Türkân Ba'şoğuz'la Nihat Kızıl tan'in şarkı söyleyişlerini dinledikten sonra, Carmen'in niçin Don Jose'den soğuduğunu, Don Jose'nin de niçin Carmen'i bıçakladığını daha iyi anlamak mümkün oluyordu. Escaniillo'da Hilmi Girginkoç'un "Toreador" sarkışım nasıl söylediği hakkında bir karara varmak imkansızdı. Çünkü Girginkoç'un sesini duymak da imkânsızdı. Böyle bir operanın sonunda, seyircilerin sahneyi yuhalamakla kaldıklarına, bu zavallı temaiün mesullerini sokaklarda koyalamadıklarına şükretmek lâzımdı. Bu gibi bir kadro içinde bir Sevda Aydan'ın, bir Ayhan Baran'ın başarısı, Ulvi Cemal Erkin'in şeviyejji şefliği hiçbir şey ifade etmezdi.

ihsan Künçer
Medarı iftihar

Bütün bu olup bitenleri, düşünüp, koronun, üçüncü perdenin başında söylediği şu mealdeki sözlerle kim hemfikir Olmazdı. "Mesleğimiz güzel meslek; onu yapmak için kudretli bir ruh lâzım."

Festivaller

Helikon ve oniki ton

Geçen hafta Salı gecesi, Helikon Oda Orkestrasının Opera salonunda verdiği konser -gene bir festival konseri- programında, oniki ton sisteminin farklı şiveleriyle konuşan iki bestekârın birer eserini taşıyordu. Bunlardan biri, Avusturyalı Ernst Krenek idi. "Yaylı Sazlar için Yedi Parça" sı nd an her biri, bir halk şarkısının .basitliği içinde başlayıp az sonra pişkinleşen, sade bir kontrapunto yazısıyla bestelenmiş, can sıkmayan, fakat dinleyici Üzerinde asla büyük tesir yapmayan bir musikiydi.

öteki bestekâr, "Yaylı Sazlar için Bagateller"inin tamamı ilk defa icra olunan, Bülent Arel'di. Krenek'in musikisinin aksine bu eser, dinleyicide derin izler bırakabilirdi. Oniki ton tekniğiyle yazılmış, fakat koyu romantik -XIX. Asır modeli değil, Schönberg'in "atonal" devrinin, "Beş Orkestra Parcası"nın Örneğinde romantik- bir musikiydi. Dinleyiciyi bir duygu bulutu içinde alıp götüren bu eseri uyanık sininle dinlemeğe muvaffak olanlar herhalde Arel'in, besteleme hünerlerine müteallik gayretlerinde, bilhassa ölçü ve ritm meselelerinde ve çalgıların gerek solo, gerek gruplar halinde kullanılmasında, mütekâsif bir zihin çalışması yapmış olduğunu sezebilirler, buna rağmen eserine, bu yolda bir çalışmadan zorlukla doğabilecek bir atmosfer, adeta irticai bir karakter vermiş olduğunu hissederlerdi. Bülent Arel'in bu eseri, bestekârın şimdiye kadar dinlemediğimiz partisyonlarının en başarılısıydı ve sahibinin değerim daha iyi aydınlatmaktaydı. Bach ve Vivaldi hesaba katılmadığı takdirde, Arel'in Bagateller'inin programdaki en iyi musiki olduğuna hükmetmek hiç de güç olmazdı.

Konser, Vivaldi'nin Re Minör Konserto Grosso'su ile açıldı ve Bach'ın aynı tonalitede Klavye konsertosuyla devam etti. Ankara Üniversitesinden bir amatoT piyanist, Oğuz Onaran, pek az piyanistte rastlanan sağlam ve aydın bir Bach anlayışı ile solo partisini icra etti. Tempolarında istikrar ve akıcılık vardı. Ritmik değerlere titizlikle hakkını veriyordu. Tuşesi, Bach'ın musikisine çok yakışan bir kuruluktaydı. Pedali ihtiyatla kullanıyordu. Piyanonun başında, Bach'ı, XXX. Asrın tuttuğu ışıkta görmek istemeyen, kafasını işletmeyi tercih eden, sevk sahibi bir gencin oturduğu belliydi. Oğuz Onaran'ın bu icrası, daha yaşlı ve daha tecrübeli

birçok piyaniste, üstünde derin derin düşünmeleri fırsatı sağlayan bir Bach tefsiri dersi veriyordu.

Konserin son parçası, bugün 61 yaşında bulunan Jean Rivier'nin Yaylı sazlar İçin Üçüncü Senfonisi, Helikon'un küçük orkestrasına bir türlü sığmayan, fazla yüklü, fazla şişman bir eserdi. Albert Roussel, hatta Paul Dukas'nın tarzında yazılmış olan bu senfoni, .denenmiş formüllere uyan, ustaca kurulmuş, büyük yayh saz orkestralarının kendilerini . göstermeleri için çok uygun bir parçaydı. Fakat Helikon Orkestrası, bu eserle maddi bakımdan uyuşamaması bir tarafa, kısa tarihinin belki en kötü icrasını çıkardı. Hele son kısmında şef Bülent Arel'in eseri idare etmekten neredeyse vaçgeçmesi, orkestranın da "bugünlük bukadar" deyip sahneyi terketmesi bekleniyordu. Diğer eserlerin çalmışı, bu topluluktan beklenen kalitenin aşağısında olmakla beraber, tatmin edici sayılabilirdi.

Harika çift

Sahnede, kapakları çıkartılmış iki tane piyano vardı. Az sonra iki genç sahneye çıktılar, piyanolardan birine yanyana oturdular, ve Mozart'ın dört el piyano için Re 'Majör Sonatım çalmağa başladılar. Daha ilk cümlelerden, akşamın pek zevkli geçeceği anlaşılıyordu. Mozart'ın, derin ve sağduyulu musikişinaslara has böyle bir anlayışla, üslûp sadakatiyle, temiz teknik ve şaşmaz beraberlikle icra edilmesi, pek sık rastlanmayan bir hâdiseydi. Sonat bitince piyanistlerden biri .Öteki piyanoya geçti ve çift Rahmaninofun İkinci Süit'ini çalmağa başladı. Geniş safhaları, duygulu melodileri, çamuru ve şurubuyla Rahmaninof, üstün bir senfoni orkestrasının şahlanmasını andıran masif seslerle hayat kazanıyordu. Son akor tınladığında Konservatuvar salonu, sözleşmiş gibi hep bir ağızdan "bravo" diye haykıran ve avuçlarım patlatırcasına alkışlayan dinleyicilerin sesleriyle doldu.

Ankara müzik festivali konserlerinin en başarılısını vermekte olan bu iki sanatkâr, Selçuk ve Kâmuran Gündemir'di. İkisi de, Devlet Konservatuvarı mezunuydular ve halen, yetiştikleri, müessesede vazifeliydiler.

Konserin ikinci kısmı, Selçuk Gündemir'in çaldığı, Bülent Arel'in Piyano Varyasyonlarıyla açıldı. Bu eser, çok cepheli bir bestekâr olan Arel'in on yıl önceki tutumunu ve bağlantılarını aksettiriyordu, öteki Türk eseri, İlhan Usmanbaş'ın -Kâmuran Gündemir tarafından çalınan piyano prelüdleriydi. Bu altı prelüdünün herbirini Usmanbaş, değişik tarzları temsil maksadiyle yazmıştı. Bununla beraber altı parçanın ardarda sıralanması, tam bir bütünlük duygusu veriyordu. "Due Liriche" adım taşıyan prelüdde XVI. Asır madrigalini XX. Asır blues'unun -daha doğrusu, formül bakımından bir "M U M" olmayan, fakat cazvarî bir tarzda yazılmış kısmın takip etmesi hoş bir sürpriz oldu, Usmanbaş prelüdlerinin notası birkaç yıl önce Amerikada yayınlanmış, eser bir kaç yabancı piyanistin repertuarına girmiş ve dış memleketlerde, bilhassa Amerikada, konser program larında yer almağa başlamıştı. Fakat Türkiyede ilk defa çalınıyordu. Bu şahane konser, Selçuk ve Kâmuran Gündemir'in, konserin ilk kısmındaki üstün seviyelerini devam ettirdikleri, Benjamin Britten'in "Introduction ve Burlesca"sı ile sona erdi. Bu eser de memleketimizde ilk defa çalınmaktavdı.

Üç Türk eseri

Bir konser düşününüz ki programındaki üç eserin hepsi bu asra ait olsun ve ilk icraları yapılsın. Üstelik"genç bestekâr" diye vasıflandırılabilecek sanatkârlara ait olsun. Böyle bir konser dünyanın her yerinde büyük hâdise sayılır. Hele bu eserler Türk bestekârlarına ait olursa, konser Türkiyede verilirse, hem de Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrasının bir konseri olursa, antik buna "hâdise" değil "mucize" demek gerekir.

Filârmoni'nin Cumartesi günü Büyük Tiyatro salonundaki konseri, bu bakımdan tertipleyicilerine, çalgıcılarına, orkestra şefine ve hatta dinleyicilerine büyük şeref kazandırıyordu. Herşeyden Önce, üç tane yepyeni ve çok güç eseri idare etme vazifesini üstüne aldığı için şef Pertev Apaydın'ı ve -başarısı dolayısıyla değilse bile- hiç olmazsa böyle bir programı çalma isteğini ve gayretini gösterdiği İçin Orkestrayı tebrik etmek gerekir. Konser boyunca şef Apaydın, en azından hareketleriyle, bu güç vazifeyi ifa edebilecek ehliyette bir şef olduğunu ispat etti. Provalarının sayısı, kendisine sağlananın bir misli olsaydı, hareketlerindeki anlayış ve açıklık orkestraya da sirayet ederdi.

Programdaki eserlerin en olgunu İlhan Usmanbaş'ın Keman Konsertosu, en parlağı da Bülent Tarcan'ın Bale Süiti idi. Konser, Bülent Arel'in, yaylı sazlar ve tembeller için "Passacaglia ve Fuga"sı ile açıldı. Bu eser Arel'in festivalde çalman diğer eserleri yanında sönük kalıyordu. 12 yıl önce, bestekârı henüz bir Konservatuvar talebesiyken yazılmıştı ve mükemmel bir kompozisyon vazifesi olmaktan ileri gidemiyordu. Üstelik eser o derece kötü çalındı ki, bir takım meziyetlerinin gözden kaçmış olduğu rahatça düşünülebilirdi.

Usmanbaş'ın konsertosu da bir öğrenci eseriydi. Fakat bu hal. esere en ufak bir iz bırakmamıştı. Zaten Usmanbaş'ın bugün bizde ve dünyada tanınan birkaç eserinden hepsi, henüz Konservatuvardayken bestelediği şeylerdi ve bu durum, Usmanbaş'ın eserlerinden birinin -kuartetin-Fromm mükâfatı kazanmasına, Columbia tarafından plâğa alınmasına, Boosey and Hawkes tarafından notasının yayınlanmasına engel olamamıştı. Keman konsertosu saf, serinkanlı, hoş sohbet bir eserdi.. Keman konsertosu klişelerinden uzak kalınmış, hatta kemanı "şarkı söyleyen çalgı" olarak kullanmak için, yavaş muvman bile yazılmamışt.. Bestekârın solo kemanla orkesta arasında kurduğu muvazene ve küçük bir orkestradan kitle tesirleri elde etmesi de kayda değerdi. Viyolonist Ulvi Yücelen, partisini tatmin edici bir şekilde çaldı ve şüphesiz ki bugüne kadar solist ola-

Selçuk ve Kâmuran Gündemir'ler
Dörte, *bir ahenk*

rak çıkardığı icraların en iyisine erişir

Maamafih dinleyicilerin en çok boşuna giden, Bülent Tarcan'ın Bale Süiti oldu. Tarcan, meslekten bir bestekar değildi; amatör sayılabilirdi. Asü isi doktorluktu. Cerrahpaşa hastahanesinin sinir cerrahisi kısmında doçentti. Fakat, musiki tahsili de vardı. Bale Süiti, iki yıl kadar önce, Yapı Kredi Bankasının açtığı kompozisyon müsabakasında birinciliği kazanmıştı. Cumartesi günkü konserin dinleyicileri, eserin kazandığı mükâfatın "neden" ini anlamak fırsatını buldular. Bestekar Türk halk musikisini iddiasızca ele almış, kullandığı malzemenin tabiîliğini ve hafifliğini muhafaza etmiş, bu malzemeyi nükte Ve İnce bir zekâyla işlemişti. Tarcan, partisyonunu çok büyük bir orkestra için yazmıştı. Orkestrasını yalınlıkla, kitle tesirleri aramadan, renk oyunları yapmadan kullanması, bu büyük orkestradan gerektiği gibi faydalanmamış olduğunu düşündürebilirdi. Fakat bestekârın arzusu -kendi ifadesiyle - "memleketin kıraç toprağına" uygun düşen, renksiz bir orkestralama yapmaktı. Bu arzusunu da şüphesiz gerçekleştirmişti.

Bando

Ankara Müzik Festivali, Cumhurbaşkanlığı Armoni Mızıkası'nın ertesi günü Üniversite salonunda verdiği bir konserle kapandı. Memleketimizde bir bandonun konser vermesi, alışılmış şey değildi. Cumhurbaşkanlığı Armoni Mızıkası da, Allah bilir ne zamandan beri, halk huzurunda konser vermemişti. Bunun sebebim, bando musikisini ciddiye almayan zihniyetin cesaret kırıcı tesirinde aramak gerekirdi. Halbuki Pazar günkü konseri dinleyenler, memleketimizde, on kişiden fazla musikişinasın bir araya gelip bu derece muntazam bir icra çıkarmalarının bugüne kadar duyulmamış bir şey olduğunu düşündüler. Cumhurbaşkanlığı Bandosunun çalışında tek bir yanlış nota, tek bir hatalı giriş veya düzensiz topluluk, tek bir çirkin ses yok gibiydi. Herşey, büyük bir intizam içinde, ortaya temiz ve ağırbaşlı bir musiki çıkarma isteği içinde geçti. Bunda, askerî disiplinin olduğu kadar, bandonun şefi Albay İhsan Künçer'in sevgi ve istek dolu, tecrübe mahsulü idaresinin de rolü vardı. Bu mükemmel icrayı bilhassa dinlemesi ve ders alması gerekenler, Filarmoni orkestrasının nefes çalgıları kısmı üyeleri olmalıydı.

Konserler

Eleanor Steber

Elden kaçırıldığı sanılan resital nihayet geçen hafta Cumartesi günü Opera salonunda, Filarmoni Konserinden sonra, saat 17.30'da verildi. Amerikalı soprano Eleanor Steber Orta Doğu turnesi dönüşünde, bir kolayım bulunup Ankaralı dinleyicilerin huzuruna çıktı. 17 yıldır Metropolitan kadrosunda bulunan, repertuarında otuzdan fazla rol yer alan, milletlerarası şöhret bakımından pek az sopranonun kendisiyle boy ölçüşebileceği Miss. Steber'in Ankara konseri, herşeyden önce, sanatkârın profesyonel tecrübesinin dinleyiciye verdiği iç huzuruyla takip edildi.. Sesi duru, berrak ve yekpareydi; çok büyük bir ses değildi; fakat Miss. Steber'in mükemmel tekniğinin mutlu neticelerinden biri, gayet iyi aksettiriliyordu. Sanatkarın dil bilgisi ve telâffuzu, kendi dilinden olmayan metinleri söyleyen şarkıcılarda nadir rastlanan birşey, tatmin ediciydi. Müzikal icraat -cümleleme, nüans ve. gibi şeyler- daima güvenli, fakat zaman zaman -belki bu da tecrübeden ileri gelen birşey- ihmalkârdı. Basılı programda yaptığı birçok değişiklikten biri olarak söylediği, Mozart'ın "Esultate Jubilate"sinden "Alleluja" da, birinci sınıf bir virtüözdü. Berlioz'un "Nuits d'Ete"sinden çıkartılmış üç sade ve dokunaklı ifadesiyle, dinleyiciyle bir duygu bağlantısı kurdu.

Eleanor Steber
Gökte aranan yerde bulundu

Ne yazık ki üçüncü şarkımn atmosferi (L'Aoscence), aceleci alkışçılar yüzünden dağıldı.

Bununla beraber Eleanor Steber'de, tefsir derinliğinden çok, halkın hoşuna gitme arzusu seziliyordu. Mühim olan, Schubert, Mozart veya Puccini vasıtasiyle Eleanor Steber'i dinlemek idiyse, konser büyük bir başarıya erişmiş sayılabilirdi. Değil de, Eleanor Steber vasıtasiyle bestekârı dinlemekse, bu arzuyu besliyenler kendilerini tatmin olmamış sayabilirlerdi. Hele, Menotti'nin "Telefon" operasından söylediği meşhur monologu Uf vodvil numarası haline getirmesi, Eleanor Steber gibi bir ses sanatkârına, bir opera yıldızına, bir musikişinasa yakışmıyordu. Refakatte Edwin Biltçliffe mükemmel bir piyanist ve güvenilir bir icra arkadaşıydı.

Marcello Abbado

Geçen Çarşamba akşamı Devlet Konservatuvannda bir konser veren genç İtalyan piyanisti Marcello Abbado, olağanüstü tekniği olan, programdaki XVIII. Asır seslerini akıl ve zevkle çözen bir icracıydı. Zipoli, Bach. ve Scarlatti'nin sonatlarında piyanodan, şaşırtıcı derecede klavsene benzeyen sesler çıkartıyor, kesin olarak hudutlanmış iki tane renk ve nüans düzlüğüne bağlanıyor, bu musikinin en doyurucu, en inandırıcı icralarını veriyordu.

Teknik ve akıl yanında duygu ve şiir de arayan parçalarda -bilhassa Chopin'in La Bemol Majör Ballad'ında- kıyaslanabilecek bir anlayış gösterseydi, Marcello Abbado'yu dünyanın en büyük piyanisti olarak görmek bile mümkün olurdu. Gene de, hudutsuz bin enerji aramasına rağmen, Bartok'un Op. 14 Süiti daha yumuşak bir dokunuş istemesine- rağmen bol renkliliği canlandırılan Debussy prelüdleri, mükemmele yakın çalındılar. Programda, çağdaş İtalyan bestekârı Ghedini'nin Türkiye'de ilk defa çalınan bir parçası -Ricercare- da vardı.

Ferhunde Erkin

Pazar günü Ses ve Tel Birliği'nde verdiği resitalinde piyanist Ferhun de Erkin, en önemli eseri Chopin'in Si Bemol Minör Sonatı olan bir program sundu. Bn. Erkin, bir virtüöz değil. Parmaklarının muntazam işlemediği, arada birkaç notanın yutulduğu, sağ ve sol elin bazan beraber çalışmadığı oluyor. Fakat bir konserden zevk almak için, icracısının virtüöz olması şart değildir. Nitekim Ferhunde Erkin, uzun zamandanberi verdiği ilk resitalinde, herşeyden önce çaldığı eserlere saygı gösteren, ifrat ve tefridi olmayan, ciddi bir musikişinasdı.

Chopin Sonatının "Cenaze Marşı" kısmına verdiği samimî ve vakur elem, son kısmı cambazhane numarası değil, mûsiki parçası olarak çalması, Cbuperin parçalarındaki sadeliği, Brahms'lardaki nefes" ve renk, pek çok piyanisti kıskandırabilirdi.

S İ N E M A

Filmcilik

Bir ümid

Türk sinema sanatının bir an önce doğmasını bekleyenler, bunun ancak kendi gerçeklerimize dönmek, Türk cemiyetinin meselelerini ele almakla mümkün olabileceğini bilirler. Türk halkının yüzde seksenini köylüler teşkil ettiğine göre, Türk sinemasında köy filmlerinin büyük bir yer tutacağı muhakkaktır".

Bu sözleri Ziya Metin adında genç bir Türk rejisörü söylüyor. Son yıllarda köye dair hikaye ve romananlarıyla büyük şöhret kazanan Yaşar Kemal'in "Dükkâncı" adlı hikâyesini filme çeken Ziya Metin, şimdiye kadar çok istismar edilen bu bahiste tamamen iyi niyetlerle ortaya bir eser çıkarmaya çalışmıştır. Yaşar Kemal'in filme ilk çekilen hikâyesi "Beyaz Mendil"in geçen yıl ne kadar alâka uyandırdığı hatırlardadır. "Namus Düşmanı" adıyla sinemaya adapte edilen "Dükkâncı"nın da bu yılın alâka çekici Türk filmlerinden biri olması muhtemeldir.

"Namus Düşmanı"ndan bir sahile
Ha gayreti..

Dış sahneleri hikayeye uygun bir köyde çekilen "Namus Düşmanı", dükkâncı seyyar satıcı rekabetlerini, kız kaçırma vakalarım hakikatlardan uzaklaşmadan samimiyetle anlatma gayesindedir. Büyük maddî imkânsızlıklar içinde, filmi tamamiyle kendi gayretiyle meydana getiren senarist - rejisör Ziya, Metin ilk sinema, denemesini ortaya koymaktadır. Dramatik sanatlara önce tiyatro aktörü olarak katılmış, bir müddet tiyatro rejisörlüğü yaptıktan sonra sinemaya geçmiştir. Ziya Metin sinema üzerine yazılar ve film tenkitleri de yazmıştır. Filmin belli başlı rollerini Küçük Sahne'den Mümtaz Alpaslan, Şehir Tiyatrosundan Kadri Ogelman ve Güzel Sanatlar Akademisinden Erdal Kahraman oynamışlardır. Öbür mühim rollerde Neriman Alışık ve Tancan Okumuş görülmektedir.

Fransa

Başarılı bir yıl

1956 yılında cemilen en başarılı Fransız filmleri, kısa ve dokümanter filmler arasında çıktı. Geçen yılki festivaller de bu hususu teyid eder durumdadır. Kısa filmlerin başında şöhreti şimdiden dünyayı saran "Le Ballon Rouge - Kırmızı Balon" gelmektedir. Geçen yılki Cannes festivalinde en iyi kısa film mükâfatını kazanan "Kırmızı Balon", her yıl en iyi Fransız filmine verilmekte olan Louis Delluc mükâfatım da "La Traversee de Paris" ve "Un Condamne o mort s'est echappe" gibi rakiplere rağmen kazanabildi. Yılın en başarılı diğer kısa filmi Alain Resnais'nin "Nuit et Brouillard - Gece ve Sis" adlı eseridir. Nazi toplama kampları hakkındaki bu eser, yaratıcısı Resnais'ye ikinci defa Jean Vigo mükâfatını kazandırmışsa da siyasî sebeplerden dolayı 1950 Cannes festivaline kabul edilmemiştir. Aynı festivalin büyük mükâfatı bir Fransız dokümanter filmi "Le Monde du Silence -Sessizlik Dünyası"na verilmiştir. "Sessizlik Dünyası" memleketimizi de ziyaret etmiş olan kaptan J. Y. Cousteau'nun 'deniz altındaki araştırmalarını göstermektedir. Yılın en ehemmiyetli dokümanterlerinden biri de H. G. Clouzot'nun Picasso'yu çalışması sırasında gösteren "Le Mystere Picasso" adlı eseridir.

Bunuel, Renoir, Clement, Autant-Lara gibi güvenilir isimler yılın dikkate değer filmlerini meydana getirmişlerdir. Yılın üzerinde en çok. durulan konulu filmlerinden biri de Robert Bresson'un "Un Condamne a mort s'est echappe adlı eseridir. Amatör oyuncular tarafından temsil edilen bu film, 1948 yılında Fransa mukavemet hareketi sırasında idama, mahkûm edilen bir teğmenin kaçışım anlatmaktadır. Gene 1943 yılında Alman işgali altındaki Paris'te geçen bir hâdiseyi anlatan "La Traversee de Paris" Claude Autant - Lara'nın bir komedisidir. Jean Gabin ve Bourvil gibi ila usta oyuncunun başarılı kompozisyonlarıyla büyük canlılık kazanmaktadır. 1956'nın geniş akis yaratan diğer Fransız filmlerinin başlıcaları arasında Jean Renoir'ın "Elena et les Hommes"u ile Rene" Clâment'ın "Gervaise"i yardır. Renoir'ın filminin baş rollerini İngrid Bergman, Jean Marais ve Mel Ferrer temsil etmektedir. Emile Zola'nın "L'Assommoir" adlı romanının adaptasyonu olan "Gervaise"de Mana Schell'in yarattığı komoozisyon kendisine Venedik festivali Volpi kupasını kazandırmıştır. Luis

Bunuel 1956'da iki film çevirmiştir: "Cela S'appelle L' Aurore" ve "La Mort en ce jardin".. İkincisi bir Meksika co-production'u olup- Meksika'da çekilmiştir.

Tanınmış sinemacılardan Christian-Jaque, H.G. Clouzot'nun senaryosuyla "Si tous les gars du Monde- Dünyanın Bütün Gençleri"ni, Yves Allegret bir barajın yapılışını anlatan "La Meillure Part Büyük Hisse"yi, Julien duvivier "Voici le temps des assassins"i hazırlamışlardır. Katillerden bahseden bir başka film de Alex Joffe'nin "Les Assassins du Dimanche" adlı eseridir.

1956 yılında Kabiliyetli birkaç genç sinemacı da ümit verisi filmler çevirebilmiştir. Michel Boisrond'un hafif konulu filmleri "Cette Sacree Gamıne" ye "C'est arrive a Aden" sanatçının ince mizahım ortaya koymaktadır. "Toute la ville accuse" Claude Boissol adlı genç bir rejisörün ilk filmidir. 26 yaşında bir sinemacı olan Andre" Michel'in "La Sorciere" adlı filmi bir Kuzey efsanesini işlemektedir. Brigitte Bardot oyun kabiliyetini, Andre Vadim adlı başka bir £enç rejisörün. "Et Dieu Crea la Femme" isimli filminde ispat etmektedir. 1956 yılının Fransız filmlerinden bahsederken Gerrard Philip'in ünlü dokümanter sinemam Joris Ivens'in yardımıyla ilk rejisörlüğünü ' yaptığı 'Till l'Espiegle'l unutmamak gerektir.

S P O R

Basketbol

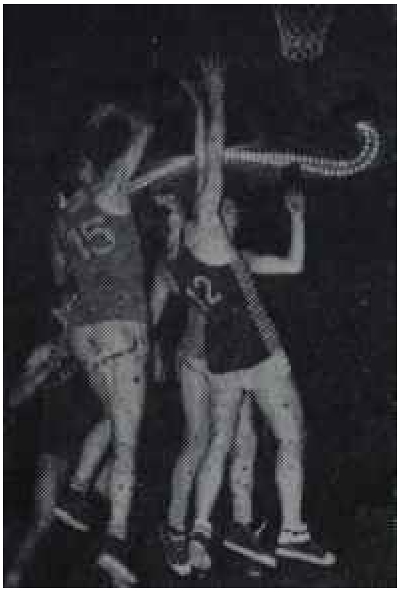
Şampiyon belli oldu

Geçen haftanın sonunda, Cumartesiyi Pazara bağlayan gece. Spor ve Sergi Sarayını tıklım tıklım dolduran binlerce meraklı, çok çetin bir mücadelenin şahidi oldular. Basketbolün sen senelerde büyük alâka görmeye başladığı, kitleleri heyecana sevkettiği esasen biliniyordu. Fakat Cumartesi günü yapılan karşılaşma heyecan bakımından şimdiye kadar görülmemiş bir seviyeye çıktı. Binlerce seyirci, iki ezelî rakibin mücadelesini görmek için, maç saatinden çok daha önce Spor ve Sergi Sarayının yolunu tuttmuş ve tribünleri doldurmuşlardı. Umumî kanaat, maçın Galatasarayın galibiyetiyle neticeleneceği merkezindeydi. İlk devre bu şekilde düşünenlerin koltuklarını kabartacak şekilde cereyan etti ve neticelendi. Galatasarayın devreyi 9 sayı Önde bitirmesi (29-20), ikinci devrenin heyecanını azaltıyordu. Herkes bu farkın kolayca kapatılamıyacağını düşünüyor ve Galatasarayı maçın galibi olarak görüyordu. Fakat Galatasaray oyuncularının kendilerini asabiyete kaptırmalarını affetmiyen Fenerbahçeliler bir anda 9 sayılık farkı kapatıverdiler ve işte bundan sonradır ki seyircilerin yürekleri daha hızla çarpmaya başladı. Topun elden ele dolaşması, şutların isabetsizliği her iki tarafı tutanları zaman zaman yerinden hoplatıyor, heyecan dalgası vakit ilerledikçe genişliyordu. Maçın tamamlanmasına birkaç saniye kaldığı anda, Galatasaray bir sayı ilerdeydi. Fakat son saniyede Fenerbahçe bir hücum yaptı ve bu hücum basketle neticelendi. Bu suretle bu iddialı maç Fenerbahçe tarafından bir sayı farkla (44-43) kazanılmış olda. Bu galibiyet aynı zamanda Sarı-Lâcivertlilerin lig şampiyonluğunu da garantiliyordu.

Futbol

Çelmelenen büyükler

Geçen hafta Pazar günü Mithatpaşa stadından çıkanlar arasında ah ve of çekenlerin sayısı hiç te az değildi. Bunların Galatasaray veya Beşiktaş taraftarı bulundukları açıkça belliydi. Hakikaten lig lideri Galatasaray ile bir büyük takım hüviyetine sahip bulunan Beşiktaş, kuvvet ölçülerine göre kendilerinden hafif rakiplere ligin ikinci devresinin ilk haftasında birer puvan kaptırarak sahadan ayrıldılar. Hatta Galatasarayın 2 puvan kaybetmesi isten bile değildi. Eğer Merih topu son dakikada saha dışına atabilseydi veyahut solaçık Yüksel taç çizgisi yakınında kaptığı ve ileriye götürdüğü

Galatasaray - Fenerbahçe.
Son gülen, iyi güler

topu Saimin ayağına teslim etmeseydi, Sarı-Kırmızılılar mağlûbiyetten kendilerini kurtaramazlardı. Enerjik tstanbulspor, 90 dakikalık oyun zarfında maç kazanma hızına sahip rakibini bunalttı, dağıttı ve bocalattı. Son dakikada yediği golün sebebi ise, İstanbulspor takımının kritik bir durumda ne yapması icap ettiğini bilememiş olmasıydı. Fakat şunu da unutmamak lâzımdı ki, San-Siyahlılar gün geçtikçe toparlanmakta ve hakikaten büyük takımlarla boy ölçüşebilecek kıyama gelmekteydiler. Liderliği averajla Fenerbahçeye kaptıran Galatasaray ise kelimenin tam manasıyla bozuk bir oyun çıkardı. Hatlar arasında irtibat yoktu. Takımda "vazifesini yaptı" denebilecek bir tek eleman dahi mevcut değildi. Hele cezası yeni biten Kâmil'in top yokken rakibine vurduğu tekme ve lüzumsuz sert hareketleri Galatasaray için faydalı değil, zararlı oluyordu. Sakat bulunan Coşkun'un haf hattında yarini alamayışı, Galatasaray için hakiki Ur talihsizlik olmuştu. Bu şartlar altında lider Sarı-Kırmızılı takımın sahadan galip ayrılmasına elbette imkân olamazdı. Hakem Ankara bölgesinden Bedri Kaya, kararlarında isabetsizdi. Hele yan hakemin İkazı ile tstanbulspor aleyhine penaltı verişi affedilmiyecek kadar büyük bir hata idi. Hasılı Bedri Kaya o gün bütün kararları ve hareketleriyle yerli hakemliğin sembolU oldu!

Bir gün sonra Mithatpaşa stadında gene heyecanlı dakikalar yaşandı. Bu sefer terleme sırası Beşiktaştaydı. Genç futbolculardan kurulu Vefa, oyunün mühim bir kısmında Begiktaşı hırpaladı. Vakıa Beşiktaş da genç elemanlardan müteşekkildi ama, bu gençlerin her biri kendi başlarına bir oyun tutturdular. İlerde Recep ve müdafaada Kâmil olmasaydı, Siyah-Beyazlılar sahadan mağlûp çıkacaklardı. Teni antrenör Sabri Kirazın Vefaya birşeyier kazandırdığı görülüyordu. Bu sebeble L tribününde söylenen "Kiraz vaktinden evvel çiçek açtı" sözü çok hoşa gitti. Allah, vere bir fırtına çıkıp bu çiçekleri kurulmasa.

Haftanın diğer maçlarında Fenerbahçe Beyoğlusporu 4-0 yenerek liderliğe ulaştı. Kasımpaşa Emniyet karşısında gene bir puvan kaybetti. Viyana futbolunun İstanbul temsilciliğini yapan Adaletliler Beykozu rahat bir oyunla 2-0 yenerek bir hamlede altıncılığa yükseldiler. Bu maç için pek çok kimse, denk kuvvetlerin mücadelesi olacak demişti. Ama tahmin edildiği gibi- çıkmadı. Bilakis Beykozlular Adaletin ince ve zarif oyunu karşısında adeta ezildiler. Adalet takımında son günlerde gözle çörülen bir toparlanma vardı. İkinci devrede aynı şekilde oynamağa muvaffak olurlarsa puvan cedvelinde lâyık oldukları mevkie ulaşmamaları için için hiç bir sebeb mevcut değildir.'

Bükreş karması maçları

Geçen hafta Cumartesi ve Pazar günleri Bükreş karması tamirdeki Alsancak stadında ilki mühim karşılaşma yaptı. İlk maç, yağmurlu bir havada Altay Göztepe muhteliti ile oynandı. Misafir takım bu maçı canlı bir oyundan sonra 4-1 kazanmağa muvaffak oldu. İkinci gün, Bükreşlilerin gene galip geleceği kanaati hâkimdi. Fakat ümit edildiği gibi olmadı. İzmir muhteliti ile yapılan karşılaşma bu sefer 2-2 beraberlikle neticelendi. Romen futbolcuları bu maçta bir varlık göstermişler ve kuvvet itibariyle İzmirden daha iyi bir durumda bulundukları intibaını bırakmışlardı.

Bir Mecmuayı 4 Kişi Okursa

AKİS

Her hafta 100 binden fazla insan AKİS'i böyle merakla okuyor

Bunlar Sizin İlanlarınızdan Faydalanabilecek Müstakbel Müşterilerinizdir

REKLAMINIZI AKİS'te YAPTIRINIZ

KİTAP

MECMUA

GAZETE

ve her türlü

Baskı

İŞLERİ İÇİN

RÜZGÂRLI MATBAA

Denizciler Cad. No. 23/B

Tel. 15221

ANKARA

Kapak Baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA

Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab. - İSTANBUL

AKBANK T. A. O.

Ş U B E L E R İ

Adana
Ankara
Adapazarı
Akşehir
Beyoğlu
Ceyhan
Çankırı
Diyarbakır

Denizli
Eskişehir
Elazığ
Ereğli
Erzurum
Galata
İskenderun
İstanbul

İzmir
Kayseri
Kırıkkale
Kadıköy
Konya
Mersin
Polatlı
Urfa

Ankara'da Koyunpazarı, Yenimahalle, Cebeci
İstanbul'da : Beşiktaş, Balıkpazarı, Beyazıt, Beykoz, Kurtuluş, Maltepe, Yemiş* Fatih, Pangaltı, Sarıyer,
İzmir'de Başdurak, Karşıyaka, Yenigün
Adana'da : Yağcamii

H E R N E V İ B A N K A M U A M E L E L E R İ

Dünyanın Her Tarafında Muhabirler, Tevdiat Sahiplerine Zengin

PARA ve EV

İ K R A M İ Y E L E R İ

ANKARA ŞUBESİ VB AJANSLARININ TELEFON NUMARALARI

Umum Müdür :	15564	Koyunpazarı :	19256
Müdür :	11220	Cebeci :	21109
Md. Muavini :	11228	Yenimahalle :	53419
Santral :	11229		
Santral :	11230		

AKBANK